תלמוד בבלי · ראשונים · תוספות · סדר נזיקין

תוספות על שבועות

בעלי התוספות

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

תוספות על שבועות

בעלי התוספות

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/תוספות-על-שבועות/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 5
דף ב: 6
דף ג. 7
דף ג: 9
דף ד. 11
דף ד: 12
דף ה. 14
דף ה: 15
דף ו. 17
דף ו: 18
דף ז. 19
דף ז: 21
דף ח. 22
דף ח: 24
דף ט. 26
דף ט: 28
דף י. 30
דף י: 31
דף יא. 32
דף יא: 35
דף יב. 36
דף יב: 38
דף יג. 40
דף יג: 41
דף יד. 42
דף יד: 43
דף טו. 44
דף טו: 45
דף טז. 46
דף טז: 47
דף יז. 49
דף יז: 50
דף יח. 52
דף יח: 53
דף יט. 54
דף יט: 56
דף כ. 57
דף כ: 58
דף כא. 60
דף כא: 61
דף כב. 62
דף כב: 62
דף כג. 63
דף כג: 65
דף כד. 66
דף כד: 69
דף כה. 70
דף כה: 72
דף כו. 72
דף כו: 73
דף כז. 75
דף כז: 77
דף כח. 78
דף כח: 80
דף כט. 81
דף כט: 82
דף ל. 83
דף ל: 84
דף לא. 85
דף לא: 86
דף לב. 87
דף לב: 87

דף לג. 88
דף לג: 89
דף לד. 90
דף לד: 91
דף לה. 92
דף לה: 92
דף לו. 93
דף לו: 93
דף לז. 94
דף לז: 95
דף לח. 96
דף לח: 97
דף לט. 97
דף לט: 99
דף מ. 99
דף מ: 101
דף מא. 102
דף מא: 104
דף מב. 105
דף מב: 106
דף מג. 107
דף מג: 108
דף מד. 110
דף מד: 113
דף מה. 114
דף מה: 115
דף מו. 117
דף מו: 119
דף מז. 120
דף מז: 122
דף מח. 123
דף מח: 124
דף מט. 124
דף מט: 125

דף ב.

מתני' שבועות – הא דלא פתח האי מסכת כל כינויי שבועות כשבועות כדפתח נדרים ונזיר משום דתנא ממכות קא סליק כדמפרש בגמרא הוצרך לפתוח בשתים שהן ארבע והואיל ולא מצי פתח בכינוי תו לא חש לשנות אח"כ וא"ת אמאי לא תני ידיעות ברישא דהא בקרא כתיב ברישא או נפש אשר תגע וגו' והדר או נפש כי תשבע וגו' וי"ל דשבועות הוא עיקר המסכת דבסדר ישועות קאי ואגב שבועות תני ידיעות משום דגבי הדדי כתיבן כדמפרש בגמרא א"נ משום דמילי דשבועות כתיבי בקרא ברישא ונפש כי תחטא וגו' (ויקרא ה) והוא עד דהיינו שבועת העדות והאי דלא פתח בשבועת העדות משום דלית בהו שתים שהן ארבע:

ידיעות הטומאה שתים שהן ארבע – תימה דהעלמות הו"ל למיתני דהיא עיקר מילתא העלם טומאה דקודש ומקדש והעלם קודש ומקדש וי"ל דניחא ליה למנקט לשון ידיעה מטעמא דמפורש בפ"ב (דף יד:) ידיעות קמייתא דליתנהו בכל התורה כולה קא חשיב א"נ לאידך לישנא דידיעות בתרייתא דאתיין לידי קרבן קא חשיב ולהך לישנא הא דלא תני נמי ידיעות השבת משום דניחא ליה למינקט יציאות דבמלאכות גופייהו איכא שתים שהן ארבע אבל הכא לא מצי למינקט הטומאות שתים שהן ד' דליכא אלא תרתי טומאת קודש וטומאת מקדש:

יציאות השבת שתים שהן ארבע – בגמ' מפרש שתים הוצאה דעני ודבעל הבית שהן ארבע הכנסה דעני ודבעל הבית ותימה אמאי חשיב דעני ודבעל הבית בתרתי דמה לי עני ומה לי בעל הבית ויש לומר דאצטריך למתנינהו משום דקס"ד דלא הוי דרך הוצאה אלא כשעומד ברשות היחיד ונטל פירות ויצא לרשות הרבים אבל כי האי גוונא דגופו ברשות היחיד וידו ברשות הרבים או איפכא לאו דרך הוצאה היא ובכי האי גוונא אמר בפ"ק דשבת (דף ג:) ידו של אדם אינה לא כרשות היחיד ולא כרשות הרבים ואיצטריך למיתני תרוייהו דאי תנא חדא לא הוה שמעינן אידך ומהאי טעמא ניחא ליה דלא תני הך הוצאה שלישית כדפרישית ור"ת מפרש דהוצאה מלאכה גרועה היא דמה לי אם מוציא מרשות היחיד לרשות היחיד ומה לי לרשות הרבים לכך הוצרך לפרש כל עניני דעני ודעשיר ותדע דמלאכה גרועה היא מדאמר בריש הזורק (שבת דף צו: ושם) הוצאה גופא היכא כתיבא ודריש לה מויכלא העם מהביא כו' וקאמר אשכחנא הוצאה הכנסה מנלן סברא היא מה לי אפוקי מה לי עיולי ולשאר אבות לא בעינא קרא אלא מחייבינן כל דהוו במשכן והוצאה היתה במשכן כדאמר בפרק במה טומנין (שבת דף מט:) הם הורידו קרשים מעגלה לקרקע ואתם אל תוציאו הם העלו קרשים לעגלה ואתם

אל תכניסו ולשאר תולדות לא חיישינן דלהוו במשכן אלא אאב לחודה אבל תולדות דהוצאה בעי בפרק הזורק (שבת דף צו:) או סברא או דלהוו במשכן כגון מכניס וזורק ומעביר ומושיט והיינו משום דמלאכה גרועה היא ואין להאריך כאן יותר:

מראות נגעים שנים – גרסינן ולא שתים דמראה לשון זכר הוא כדכתיב (שמות ג':ג') את המראה הגדול הזה ותנן נמי במס' נגעים (פ"א משנה ד) ומייתי לה בהמזבח מקדש (זבחים דף פח: ושם) מראות נגעים רבי דוסא בן הרכינס אומר שלשים ושתה עקביא בן מהללאל אומר שבעים ושנים והא דקתני התם טובא משום דחשיב נמי פתיכי אי נמי כייל נגעי בתים ובגדים:

דף ב:

מכדי תנא ממכות סליק – אע"ג דקיימא לן (ע"ז דף ז.) דבתרי מסכתות אין סדר למשנה ה"מ לענין מחלוקת ואחר כך סתם שרבי לא שנה לתלמידיו המסכתות על הסדר אבל אחר ששנאן סדרן על מכונן בהוייתן זו אחר זו:

חייב על הראש שתים – נראה דאע"ג דעל הזקן אינו חייב אלא בתער כדאמר בפ' בתרא דמכות (דף כא.) דבעי' גילוח שיש בו השחתה בהקפת הראש חייב אף במספרים כעין תער כדמוכח בפ' ג' מינים (נזיר דף מא: ושם) דקאמר אי כתיב ראשו ולא זקנו הוה אמינא תרתי משמע דאתי עשה ודחי לא תעשה ומשמע דהקפת כל הראש שמיה הקפה ואכתי בתער מנלן ולהכי כתיב זקנו ואי לא מחייב בהקפת הראש אלא בתער א"כ שפיר שמעינן מראשו דגילוח מצורע בתער מדאמר רחמנא דעשה דמצורע דחי לאו דהקפה והא דקתני בתוספתא דמכות גבי ראש דאינו חייב עד שיקיפנו בתער איכא למימר מאי תער כעין תער כדאשכחן פרק ב' נזירים (נזיר דף נח:) דאמר רב מיקל אדם כל גופו בתער ומפרש התם כעין תער וליכא למימר דהקפת הראש שרי במספרים ונקט בתוספתא דוקא תער לאפוקי מספרים ומ"מ מראשו לא שמעינן דגילוח מצורע בתער כיון דהקפת הראש אסור נמי במלקט ורהיטני דהא ודאי במלקט ורהיטני לא אפשר במצורע דגילוח כתיב ביה וא"כ מראשו ידעינן תער וכרבי אליעזר דאמר בפרק אלו הן הלוקין (מכות דף כא.) דמלקט ורהיטני נמי גילוח עבדי ליכא לאוקמי' דא"כ מזקנו נמי לא שמעינן תער דהא מלקט ורהיטני הוי גילוח שיש בו השחתה ומיהו מתורת כהנים דקתני יש בראש מה שאין בזקן שהראש אסור במספרים כבתער אין ראיה דבנזיר איירי דקתני התם מה ת"ל ראשו לפי שנאמר תער לא יעבור על ראשו וכו' ואהא מסיק מה ת"ל ראשו מה ת"ל זקנו מפני שיש בראש מה שאין בזקן כו':

דף ג.

ועל הזקן שתים מכאן – נראה דמשחית ונשחת שניהם חייבין כמו בהקפת הראש דאמר בפ' ב' נזירים (נזיר דף נז: ושם) אחד המקיף ואחד הניקף במשמע ואע"ג דהתם דריש מדכתיב לא תקיפו לשון רבים וגבי זקן כתיב לא תשחית לשון יחיד הא כתיב נמי בכהנים לא יגלחו לשון רבים וילפינן מהדדי לענין גילוח שיש בו השחתה בפרק ב' נזירים (נזיר דף נח:) ובג"ש דפאת פאת ילפינן מהדדי בפ"ק דקדושין (דף לה: ושם) ובהדיא תניא בתוספתא [פ"ג] דמכות המשחית פאת זקנו של חבירו שניהם חייבין ואסור לישראל להניח לנכרי להקיף ראשו ולהשחית זקנו דהא אמר רב הונא בפ' ב' נזירים (נזיר דף נז:) המקיף את הקטן חייב וה"ה איפכא דלא מקיש מקיף לניקף. ואע"ג דהתם פליג עליה רב אדא בר אהבה משום דכתיב לא תקיפו אחד המקיף ואחד הניקף משמע ואתקש מקיף לניקף כל היכא דניקף מיחייב מקיף נמי מיחייב ומשמע התם דלרב אדא בר אהבה אפי' איסורא דרבנן ליכא מדקאמר ליה לרב הונא בניך הקטנים לדידך מאן מגלח להו א"ל חובה משמע דלדידיה ניחא דשרי אפי' לאיש אין הלכה כרב אדא דסתמא דהש"ס בפרק א' דבבא מציעא (דף י:) כרב הונא דקאמר איכא בינייהו איש דאמר לאשה תקיף לי קטן דללישנא דתלי בבר חיובא הכא אשה לאו בת חיובא היא מיחייב שולחה משמע דאי מקיף ליה גדול מיחייב ועוד נראה דאפי' רב אדא מחייב היכא דניקף בר חיובא אע"ג דמקיף לאו בר חיובא ולא פטר אלא היכא דניקף לאו בר חיובא הוא מדלא קאמר איש דאמר לקטן או לנכרי אקיף לי גדול והוי נפקותא לרב אדא ויש לדחות משום דלרב הונא דלא מקיש מקיף לניקף לא יניח גדול להקיף עצמו וגם אין להביא ראיה מדאמר ביבמות (דף ה. ושם) דאתי עשה דמצורע ודחי לאו דהקפה מדכתיב ראשו משמע דכ"ע מודו דאסור ע"י אשה ונכרי דאי שרי לרב אדא אמאי דחי הא אפשר לקיים שניהם דיש לדחות דאצטריך קרא למימר דדחי היכא דאין שם אשה ונכרי ואין לומר ימתין עד שימצא אשה או נכרי או קטן מדבעי למימר בפ' שילוח הקן (חולין דף קמא.) דאתי עשה דמצורע ודחי עשה דשילוח הקן ולא אמרינן ימתין עד שימצא אחר אבל יש להביא ראיה מפ' ב' נזירים (נזיר דף נז:) דקאמר ודלמא לאו טמאין אינון וקעביד הקפה ומשני שמואל באשה וקטן ודייק התם דקסבר שמואל דהקפת כל הראש שמה הקפה מדלא אוקי בגדול והשתא אי שרי לרב אדא כי מקיף ליה לאו בר חיובא אכתי תקשי ליה ולוקמה בגדול ויקיפנו לאו בר חיובא דהא שמואל כרב אדא ס"ל מדשרי להקיף באשה וקטן ומשמע דמקיף בר חיובא הוא דלא פירש באשה וקטן ומגלח להו אשה וקטן:

חדא דמיחייב עלה תרתי – בהתראה אחת איירי ובגילוח בבת אחת או בזה אחר זה תוך כדי דיבור דלא מ"ל אישתליין דאי בכמה התראות לא הוה פליג ר' אליעזר בפ' בתרא דמכות (דף כ.) דאמר אם נטלן כולן כאחת אינו חייב אלא אחת ואע"ג דהתם מצרכי קרא למחייב על כל קרחה וקרחה ועל כל שריטה ושריטה הכא לא צריך קרא דפאות מחלקות ור' אליעזר לית ליה מחלקות:

גבי הדדי כתיבי ודמיין אהדדי – בטעמא דכתיבי גבי הדדי סגי כדאמר במס' נדרים (דף ב:) וא"ת גבי מראות נגעים ליתני כולהו דדמיין אהדדי בקרבן עולה ויורד וי"ל דליתיה בדלי דלות וא"ת מ"מ ליתני במתניתין קודם יציאות שבת כיון דאיתא בדלות ודמי טפי לשבועות וי"ל דהני לכפר והני להכשיר:

פתח בשבועות ומפרש ידיעות – וליכא למימר דמינה דסליק מפרש ברישא דהא ממראות נגעים קא סליק:

איידי דזוטרן מילייהו – אע"ג דנפישי מילייהו משבועת בטוי דבידיעות איכא תרי פרקי קמאי ומשבועת בטוי ליכא אלא פרק ג' מ"מ מילי דכל שבועות נפישין טפי שבועת בטוי שבועת העדות ושבועת הפקדון ושבועת הדיינין:

והדר תני שבועות – אע"ג דלא דמי דידיעות מפרש. מילי דידיעות ברישא והדר תני שתים שהן ארבע ובשבועות מפרש שתים שהן ארבע ברישא:

שהן ארבע אכלתי ולא אכלתי – וא"ת ומה דוחקיה לפרושי הכי דהשתא קשיא ליה בסמוך אי ר' ישמעאל האמר אינו חייב כו' לימא שהן ארבע אזרוק ולא אזרוק ונתוקמא מתניתין שפיר כר' ישמעאל וי"ל דבפ"ג (לקמן דף יט:) בהדיא תנן שהן ארבע אכלתי ולא אכלתי וההיא מתניתין קיימא לפרושי מתניתין דהכא ואין להקשות דליתני שתים שהן שמונה אזרוק ולא אזרוק זרקתי ולא זרקתי דלא תני אלא דבר וחילופו כדפירש בקונטרס במתניתין:

אי ר' ישמעאל הא אמר אין חייב כו' – וא"ת תקשי ליה נמי ידיעות דמתניתין בעיא ידיעה בתחלה כדתנן כל שיש בה ידיעה בתחלה כו' ור' ישמעאל לא בעי ידיעה תחלה כדמוכח בפירקין (דף ט.) דקאמר לר' ישמעאל אין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף בר קרבן הוא ואמר נמי בספ"ב (לקמן דף יט:) הא מני ר' ישמעאל היא דלא בעי ידיעה בתחלה וי"ל דמידיעות לא בעי למיפרך דהמ"ל דידיעה דמתני' היינו ידיעת בית רבו ור' ישמעאל סבר לה כרבי דאמר ידיעת בית רבו שמה ידיעה כדאמר בירושלמי ר' ישמעאל כרבי ורבי כר' ישמעאל אע"ג דגמ' דידן פליג אירושלמי וסבר דר' ישמעאל לא בעי ידיעה בתחלה אפי' ידיעת בית רבו מדלא מוקי לקמן דחיצון מכפר אאין בה ידיעה

תחלה אפי' ידיעת בית רבו משמע דלעולם בר קרבן הוא אפי' אין בו ידיעה בתחלה כלל וכן משמע בפ"ב (לקמן דף יד: ושם) דבעי ר' ירמיה בן בבל שעלה לא"י ונעלם ממנו מקום מקדש מהו וקאמר אי אליבא דר' ישמעאל הא לא בעי ידיעה בתחלה ומסיק דבעי אליבא דרבי דבעי ידיעת בית רבו משמע דר' ישמעאל לא בעי ידיעה כלל בתחלה מ"מ השתא אי הוי מצי אתיא מתניתין כר' ישמעאל נימא דודאי בעי ר' ישמעאל ידיעת בית רבו אבל לפי האמת דמתניתין אתיא כרבי אמרי' דר' ישמעאל לא בעי ידיעה בתחלה כלל דלא מצינו תנא דסבר דהוי ידיעת בית רבו ידיעה אלא רבי ומיהו מתניתין דפ"ב (שם.) דקאי לפרושי פירקין משמע קצת דבעי ידיעה גמורה דקתני נטמא וידע משמע שהידיעה היא אחר שנטמא דהיא ידיעת הטומאה לאפוקי ידיעת בית רבו דהיא קודם הטומאה ונראה דמידיעות לא מצי למיפרך שהיה יכול לדחוק ולתרץ כדקאמר התם מקראי לית ליה מגמרא אית ליה:

מהן לחיוב מהן לפטור – אהאי שינויא ואשינויא דמלקות ה"מ למיפרך מסיפא דמוכח דמתני' לענין חיוב קרבן וא"ת בשלמא כי מוקי לה כר' ישמעאל דאע"ג דאינו חייב אלא על העתיד מ"מ שפיר תני בהו שהן ארבע הואיל וקעביד איסורא במזיד אבל כי מוקי כר' עקיבא אמאי תני ליה כלל כיון דשוגג הוא ולא מייתי קרבן וי"ל דמ"מ חשיב להו שפיר שהן ארבע הואיל וקעביד איסורא בשוגג:

דף ג:

הא דומיא דמראות נגעים קתני – הא דלא פריך מיציאות השבת משום דיציאות גופייהו לא ידעינן דהוו בכולהו לחיובא אלא מדומיא דמראות נגעים לקמן בפירקין (דף ה.):

לעולם כר' ישמעאל – לקמן (דף ד.) מפרש אמאי לא מוקמינן לה נמי כר' עקיבא:

אבל לענין מלקות חיובי מיחייב וכדרבא – סוגיא דהכא כרבין דאמר התם (דף כא.) אכלתי ולא אכלתי שקר ואזהרתיה מלא תשבעו בשמי לשקר אוכל ולא אוכל עובר בלא יחל ואיזהו שוא נשבע לשנות את הידוע ואליביה מסקינן בפירוש ריבתה תורה ולדידיה לא רב דימי אמר התם אכלתי ולא אכלתי שוא ולא צריכנא להאי ריבתה תורה ולדידיה לא מיתוקמא ב' שהן ד' דלא מפרשי טפי הני מהני למלקות ולפי זה למאי דמסיק קסבר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו תימה לר"י דמאי מיפרשי הני טפי מהני ונראה דאף על גב דלענין מלקות כולהו שוין מ"מ שייך שפיר למיתני בהו ב' שהן ד' משום דבשתים קרבן נמי אית בהו אע"ג דמתניתין לא איירי אלא במלקות וריצב"א פי' דסוגיא זו כרבין כדפי' ולדידיה מיפרשי טפי אוכל ולא אוכל מאכלתי ולא אכלתי דפשטי' דלא תשבעו משמע

להבא כדפירש בקונט' גבי רב דימי דהכי קאמר רחמנא לא תשבעו בשמי כדי לשקר בשבועה לאחר זמן ואפי' רבין מודה והא דמפיק ליה מפשטיה ומוקי לה באכלתי ולא אכלתי היינו משום דלהבא נפקא מלא יחל ולהכי חשיב הכא אכלתי ולא אכלתי שהן ד' דלא מיפרשי משום דקרא לא משמע אלא להבא ולא מוקי ליה באכלתי ולא אכלתי אלא משום דלא ניחא ליה לאוקמי בלאו יתירא:

וכדרבא – תימה דאמאי מייתי מילתיה דרבא אדרבה ה"ל לאתויי מילתיה דר' יוחנן דאמר לשוא לשוא שתי פעמים אם אינו ענין לשבועת שוא תנהו ענין לשבועת שקר דממילתיה דר' יוחנן הוה לקי אפילו באוכל ולא אכל אי לאו מילתיה דרבא וי"ל דהיינו דפריך בשלמא אכלתי ולא אכלתי כדרבא אלא אוכל ולא אכל לאו שאין בו מעשה הוא ומשני דקסבר ר' ישמעאל לאו שאין בו מעשה לוקין עליו פירוש ולית ליה דרבא אלא דריש לשוא לשוא ב' פעמים אם אינו ענין לשבועת שוא תנהו ענין לשבועת שקר בין אוכל ולא אכל בין אכלתי ולא אכלתי:

בפירוש ריבתה תורה – פירש בקונט' מלשוא לשוא ב' פעמים ואין נראה דאין זה בפירוש דאההיא דרשא גופה פריך לקמן (דף כא.) ומאי שנא פירוש דאפי' אוכל ולא אכל נמי אלא נראה כפירוש ר"ח דפירש בפירוש ריבתה תורה דבדברות הראשונות כתיב (שמות כ) לא תענה ברעך עד שקר ובדברות אחרונות כתיב (דברים ה) עד שוא לומר דשוא ושקר אחד הן:

אי הכי קשיא הך דאלו הן הלוקין – פירש בקונטרס דל"ג ליה משום דלמסקנא דהכא מצי סבר דאין לוקין עליו ופריך התם אי הכי לאו שאין בו מעשה נמי לפי המסקנא דהכא ועי"ל דהתם רוצה ליישב דרבי ישמעאל דקאמר התם חייבי מיתות ב"ד ישנן בכלל מלקות אפי' למ"ד אין לוקין עליו ולמאי דפרישי' דדוקא הכא סבר רבי ישמעאל דלוקין עליו מלשוא שוא אתי שפיר:

התראת ספק היא – אבל משום דהוי לאו שאין בו מעשה לא מיפטר דקסבר ריש לקיש דלוקין עליו ותימה דבפ' ד' מיתות (סנהדרין דף סה: ושם) פטר ר"ל חסמה והנהיגה בקול דעקימת שפתיו לא הוי מעשה וי"ל דהתם אליבא דרבנן קאמר דבהשוכר את הפועלים (ב"מ דף צ: ושם) פריך ליה רבי יוחנן ממתני' דאם המיר מומר וסופג את הארבעים ומשני ר"ל הא מני ר' יהודה היא כלומר ואנא אמרי אליבא דרבנן:

דף ד.

אבל אוכל ולא אכל לא לקי – דלמעט אכלתי ולא אכלתי לא אתי כדאמר בפ"ג (לקמן דף כא: ושם) דקאי בלהבא וממעט להבא ולא אזרוק וזרק חייב לכ"ע וליכא למימר נמי דאתי למעוטי נשבע לבטל המצוה דהא קתני לה התם (דף כז.) ברישא דהך מתני' וא"ת היכי דייק מהכא דלאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו דלמא טעמא משום דהוי התראת ספק וי"ל דמשמע ליה דפטר אפילו נשבע על הככר וזרקו לים והתרו בו בשעת זריקה ומיהו הא נמי חשיב התראת ספק למ"ד ביטלו ולא בטלו דחשיב התראת ספק אפילו שיבר כנפיה בפ' בתרא דמכות (דף טו: ושם) א"נ אינו חושש רק למצוא תנא דפליג אמתני' וא"ת ומנלן דפליג דלמא מתני' דהכא איירי בזורק ככר לים דהוי התראת ודאי ולעולם תרוייהו סבירא להו דלוקין על לאו שאין בו מעשה ומתני' דפ"ג (לקמן דף כז:) איירי בהתראת ספק וי"ל דמתני' משמע ליה דאיירי כמתני' דלקמן (שם) וכן מייתי לעיל שפיר ממתני' דמותיר בטהור אע"ג דאיכא למימר דפטר משום דיש בהן התראת ספק דמ"מ אייתי ראיה דפליג תנא אמתני' דבהאי טעמא דפטר מותיר בטהור יש לפטור הך דמתניתין:

והדר סבר לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו – וא"ת דבריש אלו טריפות (חולין דף מג.) פריך לר' יוחנן דאמר הלכה כדברי האומר בכזית והא"ר יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן ניטלה הכבד ולא נשתייר ממנה כלום ומאי פריך והא סתמא בתרא עדיף וי"ל דאלו טריפות ואלו כשירות חדא מילתא היא ולא שייך למימר בהו קמייתא ובתרייתא והר"ר יעקב דאורלינ"ש תירץ דה"פ והא"ר יוחנן הלכה כסתם משנה ע"כ סתמא דאלו כשירות לאו סתמא מעלייתא היא דאי סתם גמור הוא אמאי הוצרך לפסוק כוותיה והא"ר יוחנן חדא זימנא דהלכה כסתם משנה:

מראות נגעים מאי מלקות איכא – ואין לומר כגון אם התרו בו שלא ליכנס למקדש ונכנס או שלא לאכול בשר קודש ואכל דא"כ היינו ידיעות הטומאה ואם התרו בו שלא ליכנס במחנה לויה ונכנס לפנים ממחיצתו הא אמר בפרק אלו דברים (פסחים דף סז. וע"ש בתד"ה הכתוב) דלא לקי שהכתוב נתקו לעשה דכתיב בדד ישב אבל אי איירי לענין קרבן ניחא דיש קרבן לאחר שנטהר מנגעו:

בקוצץ בהרתו – משמע הכא דאין לוקין אלא על קציצת ד' מראות נגעים וקשה דבפ' ר"א דמילה (שבת דף קלב: ושם) משמע דלקי אף על קציצת נגעים טהורים דאין צרעת דוחה את העבודה ופריך ונקצץ בהרתו דאתי עשה דעבודה ודחי לאו דקוצץ בהרתו ומשני מחוסר טבילה התינח נגעים טמאים נגעים טהורין מאי איכא למימר משמע דלקי

אקציצת נגעים טהורים ואומר ריצב"א דהתם נמי לא איירי אלא בד' מראות וטהורים דקאמר כגון דעמד בעיניו בזה ובזה או כהה וקרי ליה טהורה לפי שאין מוחלט ואין מחוסר טבילה שכבר טבל:

הא לאו הכי מתוקמא כר"ע קשה ידיעות – תימה דהא ודאי אי הוה סבר ר"ע לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד לוקין עליו הוה אתיא מתני' שפיר כר"ע ולא הוה קשיא ליה ידיעות כיון דלמלקות איירי מתני' דאיצטריך למימר דסבר תנא דמתניתין לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד לוקין עליו וי"ל דקשיא ליה ידיעות כי מוקמינן מתני' כר"ע אע"ג דמתניתין איירי למלקות כדמסיק בתר הכי אי הכי ידיעות התראות מיבעי ליה אבל כרבי ישמעאל ולמלקות אתי שפיר הא דקתני ידיעות דמתני' איירי בין לקרבן בין למלקות והשתא אתי שפיר דיש ליישב אי הכי דפריך אמאי מוקי כרבי עקיבא ולמלקות דכרבי ישמעאל ולמלקות א"ש כדפרישית:

רבי עקיבא נמי ולמלקות – וא"ת א"כ סבר ר"ע לאו שאין בו מעשה לוקין עליו כדאמר הגמ' לעיל אליבא דר' ישמעאל והיכי מצי סבר דלוקין עליו והא למ"ד לוקין עליו משום דגמר ממוציא ש"ר ועדים זוממין כדאמר בפ"ק דמכות (דף ב:) ור"ע דאומר עדים זוממין קנסא הוא לא מצי גמר דאיכא למימר שכן קנס וי"ל דדלמא סבר כרב דימי דאמר בפ"ג (לקמן דף כ:) אכלתי ולא אכלתי שבועת שוא היא ולקי עליו מלא ינקה ולמאי דפרישית לעיל דדוקא גבי שבועה קאמר לעיל דלקי עליו אתי שפיר:

דף ד:

ונעלם ונעלם ב' פעמים – פי' בקונט' תרי ונעלם כתיבי גבי טומאה בקרבן עולה ויורד ונעלם ממנו והוא טמא ונעלם ממנו והוא ידע קמא למיגמר מיניה על העלם טומאה הוא חייב ולא על העלם מקדש ואידך קרא יתירא הוא לדרשה והטל והוא ידע בין שני ונעלם ודרוש דלאחר שהיתה לו ידיעה נעלם ולמימר דבעי ידיעה בתחלה וידיעה בסוף לא בעי קרא דאי לא ידע שחטא אמאי מייתי קרבן ע"כ לשון הקונט' וקשה הרבה לפירושו א' דאמאי איצטריך ונעלם למימר דאינו חייב על העלם מקדש דמהי תיתי דאיצטריך קרא למיפטריה תדע דהא לרבי איצטריך ונעלם לחייבו על העלם מקדש ועוד דפירש דלידיעה בתרייתא לא צריך קרא דאי לא ידע שחטא אמאי מייתי קרבן א"כ בכל החטאות דכתיב או הודע ליבעי ידיעה בתחלה ועוד הרי רבי דריש והוא ידע לידיעה בתרייתא וכתיב קרא לאורחא דמילתא אף ע"ג דלא איצטריך א"נ איצטריך לידיעה בתרייתא למעוטי הפריש קרבן קודם שנודע לו דאפי' למ"ד בפ' דם שחיטה (כריתות דף כב:) אשם ודאי

לא בעי ידיעה בתחלה ואם הפריש אשמו קודם שידע הוי קדוש כחטאת דכתיב או הודע אליו מודה דבעי ידיעה ועוד דבסוף פ"ב (לקמן יט:) קאמר דר' ישמעאל לא בעי ידיעה בתחלה מדמצריך תרי ונעלם להעלם מקדש ולהעלם טומאה משמע דר"ע דבעי ידיעה בתחלה דריש ליה מונעלם יתירא לכך נראה לר"ת דר"ע דריש ליה מונעלם יתירא מכלל שידע ורבי מונעלם דאתי לגופי' דריש מכלל שידע ידיעת בית רבו ועוד יש לפרש ונעלם ונעלם שתי פעמים שדי והוא ידע בין תרי ונעלם דהשתא איכא ידיעה אחר העלמה וקודם העלמה:

ר"ע דמחייב לשעבר משום דדריש ריבויי ומיעוטי – וא"ת דבפ"ק דב"מ (דף ד: ושם) גבי סלעין דינרין קאמר ר"ע דאין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות וא"כ דריש כללי ופרטי דלמאן דדריש ריבויי ומיעוטי לא ממעטי' אלא שטרות כדמוכח בסמוך ולספרים דגרסי התם רבי יעקב ניחא וי"ל דאפי' מאן דדריש ריבויי ומיעוטי כי איכא תרי מיעוטי מוקמת חד למעוטי קרקעות וחד למעוטי שטרות כדמשמע בפ' מרובה (ב"ק דף סג. ושם) ור"ע אית ליה נמי שום מיעוט אחרינא גבי שבועות למעוטי קרקעות וי"מ דההיא דהזהב (ב"מ דף נז: ושם) דממעט קרקע משבועה מקרא דכי יתן איש מכלל ופרט וכלל אינה עיקר דרשה אלא מקרא דממעטי' כפל מעל כל דבר פשע ממעטינן נמי שבועה והתם איכא טובא מיעוטי למעט שטרות וקרקעות וקרא דכי יתן איש אתא לדרשא אחריתי כי יתן איש (לקמן מב.) עד שיתן כשהוא איש כסף כלים (שם לט:) מה כלים שנים כו' ועי"ל דאפי' מאן דדריש ריבויי ומיעוטי מיעט וריבה ומיעט לא דריש אלא דרש ליה בפרט וכלל ופרט כדמשמע פ' ג' מינים (נזיר דף לה. ושם) ומ"ל דר"ע ידרוש גבי שבועות בפרט וכלל ופרט דכה"ג דריש גמ' בב"מ (דף נז:) כי יתן איש אל רעהו חמור וגו' בכלל ופרט וכלל ובפ' ג' מינים (נזיר דף לה.) מאן דדריש ריבה ומיעט דריש ליה בפרט וכלל ופרט:

בכל פודין בכור אדם – הא דפליגי בפ"ק דקדושין (דף כט.) גבי הוא לפדות ובנו לפדות הוא קודם לבנו ר' יהודה אומר בנו קודמו. ומפרש כגון דאיכא חמש בני חורין וחמש משועבדים לרבי יהודה מלוה הכתובה בתורה כמלוה הכתובה בשטר דמיא ואזיל כהן וטריף הנך משועבדים לאו דמפריק בקרקעות אלא ימכרם ויתן דמים לכהן:

יצאו שטרות – הא דמשמע הכא דשייך בשטרות מכר מדאיצטריך למעוטי שטרות מפורש במקום אחר (כתובות פה: קדושין מח. ובשאר דוכתי):

דתניא מרצע – הוי מצי לאיתויי מההיא דהקומץ רבה (מנחות דף כח:) גבי מנורה של עץ ושל אבר ושל גיסטרון רבי פוסל ור' יוסי בר' יהודה מכשיר:

הסול והסירה והמקדח – זו ואין צ"ל זו קתני דהמקדח ומחט ומכתב ה"ל למיתני ברישא דמודה בהו רבי שהן של מתכת:
לרבות כל דבר הנלקח ביד – לאו דוקא דהא ממעט סם:

דף ה.

דתנא דבי ר' ישמעאל במים במים שני פעמים כו' – תימה דר' ישמעאל תני בי"ג מדות התורה נדרשת והא איכא טפי הך מדה דשני כללות הסמוכו' דדרשינן בריבה ומיעט:
בשבועות נסיב לה כר' עקיבא ולא סבר לה – זימנין דלא בעי למימר הכי בפרק כיסוי הדם (חולין דף פה:) גבי רבי חייא דנפל ליה. יניכה בכיתני' וא"ל רבי צא ונחור ופריך ולימא ליה צא וטרוף דהא רבי ראה דבריו של ר"ש בכיסוי הדם ושנאם בלשון חכמים דשחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה ולא בעי למימר תני לה ולא סבר לה:
ונעלם מעיני אישה מכלל דה"ל ידיעה מעיקרא – י"מ דה"ל ידיעה שנטמאת דהכי משמע קרא ושכב איש אותה שכבת זרע ונעלם וגו' וקשה לפירוש זה דהיכי דמי אי בשעת השקאה נזכר מן הטומאה למה משקה אותה ואם אינו נזכר אמאי משקה אותה הא בעינן ידיעה מעיקרא והוא סבור שלא היתה לו ידיעה מעולם ומיהו יש ליישב דמיירי כשאינו נזכר ומ"מ משקה אותה מספק דע"י השקאה יתברר אם היתה לו ידיעה מעיקרא או לאו ולפי המפרשים דונעלם קאי אסתירה מיירי שפיר דבשעת השקאה זכור מן הסתירה אבל מ"מ קשה אמאי חשיב ליה אין מנוקה אם לא בא עליה משנסתרה וי"ל כיון דשכח מוכיח שלא הקפיד ולא חשיב מנוקה מעון דאפילו אינו מוחה אעון בניו ובנותיו אין מים בודקין את אשתו כדאיתא בפ"ב דסוטה (דף מז:) ואמר נמי התם אם אתם מקפידין על עצמכם המים בודקין את נשותיכם:
ידיעת בית רבו שמה ידיעה – אף על פי שדבר זה לא נעלם ממנו שגם עתה יודע כן ולא אתי למעוטי אלא תינוק שנשבה וכן בסוטה יודע שאם נטמאה אסורה וגבי תורה נמי אף בשעת העלמה נמי יודע שהיא בעולם:
אמר ליה רב פפא לאביי והא תנן כו' מי איכא דלית ליה ידיעת בית רבו. ה"ה דה"מ למיפרך אהא דדריש מקרא דונעלם לידיעת בית רבו ומי איכא דלית ליה ידיעת בית רבו:
שתים שהן ד' בפנים – הכא פי' בקונטרס בפנים היינו הכנסות ובחוץ היינו הוצאות ואין נראה מדאיצטריך לקמן למימר וקמפרש הכנסה לאלתר ה"ל לאוכוחי משתים שהן ד' בפנים דהוו כולהו הכנסה ונראה כמו שפירש בקונטרס במסכת שבת (דף ב.) שתים הוצאה והכנסה דחיוב של בעל הבית העומד בפנים שהן ארבע הוצאה והכנסה דפטור

ובחוץ לעני העומד בחוץ וריב"א פירש שתים דהוצאה דחיוב והוצאה דפטור שהן ד' הכנסה דחיוב ודפטור לבעל הבית העומד בפנים וכן לעני העומד בחוץ דה"נ מפרש לעיל מתני' דהכא שתים הוצאה דעני ודבעל הבית שהן ד' הכנסה דעני ודבעל הבית ובירושלמי בעיא אי איכא לפרושי מתני' כמו שפירש בקונט' או כריב"א ואין להאריך ואין להקשות לפירוש ריב"א הא דמפרש ואזיל במתני' דשבת כסדר הקונט' הכנסה והוצאה דעני ולא מפרש הוצאה והוצאה הכנסה והכנסה דניחא ליה למינקט הכי כדי לקצר פשט עני ידו לפנים או שנטל כו' והוצאה והוצאה היה צריך להאריך ועוי"ל שתים שהן ד' בפנים היינו חיוב שחייב ומביא קרבן עליהם בפנים בעזרה דהיינו ב' הוצאות וב' הכנסות ושתים שהן ד' בחוץ היינו פטור:

ומאי שנא הכא דתני שתים שהן ד' ותו לא – וא"ת ולישני דהכא לא מצי תני כי התם משום דדומיא דמראות נגעים קתני כולהו לחיובא וי"ל דשפיר הוה דומיא דמראות נגעים הואיל ואיכא בהו ד' לחיובא והר"ר משה פירש משום דומיא דמראות נגעים אין לו להניח מלפרש דיני שבת אבל בתר דמסיק דהכא לאו עיקר שבת הוא פריך שפיר והא דומיא דמראות נגעים קתני:

אבות תני תולדות לא תני – אע"ג דבמראות נגעים תני אבות ותולדות התם משום דאי אפשר למצוא ב' שהן ד' בענין אחר:

והא יציאות קתני – לפי הפשט משמע דלא פריך אלא אהך דהכא משום דלא תני פטורי אבל אההיא דשבת דתני חיובי ופטורי ניחא ליה ותימה דהיכי משכחת לה בהוצאות גרידא ב' שהן ד' לבעל הבית וכן לעני ומפרש ר"י דהשתא חשיב אף פטור דפטור ומותר דמשכחת כל הח' בהוצאות:

דף ה:

מי לא עסקינן דמעייל כו' – ואם תאמר ומאי שנא דתני תולדה דהוצאה משאר תולדות של אבות ועוד תימה דקתני סיפא הרי אלו מ' אבות מלאכות חסר אחת משמע דלא תני שום תולדה וי"ל דודאי המוציא מרשות לרשות עיקרה לא תנא אלא משום הוצאה אלא דכייל הכנסה דרך קצרה ור"ת פי' משום דהוצאה והכנסה גרועות הן והוי חידוש תנא לה להכנסה לחודה בהדה:

וקמפרש הכנסות לאלתר – ריב"א לא גריס לאלתר דבלא לאלתר מוכח שפיר דלא מצינן לאשכוחי ב' שהן ד' בפנים וכן בחוץ בלא הכנסות ומיהו לפי מאי דפרישית לעיל גרס ליה שפיר:

רבא אמר רשויות קתני – פי' בקונ' בפ"ק דשבת (דף ב:) יציאות השבת שתים כלומר שתי רשויות רשות הרבים ורה"י ועל ידיהם יש לך ד' איסורים בפנים וד' בחוץ ולפירושו לא ה"ל למיתני וב' שהן ארבע בחוץ אלא ושהן ד' בחוץ לכך מפרש ר"י דה"ק ברשויות שבת יש ב' חיובים שהן ד' בפנים וב' חיובים שהן ד' בחוץ:

רבא אמר – יש שמוחקים רב אשי בתירוצא דלעיל דתנא הכנסה הוצאה קרי לה דהש"ס לא היה קובע דברי רבא אחר רב אשי דביום שמת רבא נולד רב אשי ואין למחקו בשביל כך דמילתא דרבא לא קאי לתרוצי קושיות ורבא לא בא אלא ליישב דמתני' דקתני יציאות ולא קתני הוצאות דיציאות משמע מוצאות ומבואות דהיינו רשויות והש"ס קבעה כאן משום דבהכי מיתרצא פירכא דוהא יציאות קתני תדע דאי בא לתרץ מי דוחקו לומר כן הא ע"כ תנא הכנסה הוצאה קרי ליה מההיא דהמוציא מרשות לרשות:

שנים שהן ד' בהרת כו' – סדר לבנוניתן שלג צמר לבן סיד ההיכל וקרום ביצה והיה נראה לומר דכל למעלה משלג בכלל שלג ומצמר ועד שלג בכלל צמר ומסיד ועד צמר בכלל סיד ומקרום ועד סיד בכלל קרום והוה אתי שפיר הא דתנן במסכת נגעים (פ"א משנה ד) ע"ב מראות דהרבה מראות נגעים יש אבל אין לחלקם לענין צירוף אלא לארבעה אבל קשה דהיכי פריך לקמן ויאמרו מקרום ביצה ולמעלה טמא ומצטרף איך היינו מחלקים אותן לד' מראות הללו והיאך הייתי יודע סדר צירופן אם לא מנאם לכך נראה דאין דרך הנגע לבא אלא בד' מראות הללו ואין מראות אחרות בינתיים וכן פירש בקונט' בסמוך וע"ב דחשיב במסכת נגעים חשיב פתיכי או נגעי בתים ובגדים כדפי' במתני' ומיהו אפשר שבכל אחד יש כמה מראות שיש שלגים לבנים זה מזה וכולן מראה שלג וכן צמר לבן נקי בן יומו דמפרש לקמן לבן מצמר אחר והכל מראה צמר וכן סיד וקרום אבל לעולם לא יבא הנגע כ"א בד' מראות הללו:

שאת כצמר לבן – הש"ס מקצר ומדלג דר"מ דאמר בריש מסכת נגעים שאת כקרום ביצה שניה לה כצמר לבן ונראה דצמר לבן דר"מ לא איירי בנקי בן יומו כמו חכמים אלא צמר שאינו נקי ושחור מסיד דאין סברא דלשאת שהיא שחורה מכולן שתהיה תולדתה לבנה מתולדה דבהרת שהיא לבנה מכולן:

אם כן טיהרת סיד מלצרף – תימה תקשה נמי ליה טיהרת בהרת מלצרף דאי בהדי סיד איכא צמר דעדיף מסיד ואי בהדי צמר לאו מינה הוא ובקונטרס פירש דבהרת ושאת שמצטרפים כדדרשינן בת"כ והיה מלמד שמצטרפים זה עם זה וקשה דא"כ תולדות נמי יצטרפו וע"ק דבירושלמי בריש מכילתין אומר רבי יוסי ב"ר בון והיו אין כתוב כאן אלא והיה מלמד שאין מצטרפות זה עם זה תני חזקיה לנגעי צרעת אין כתוב כאן אלא לנגע

מלמד שאין מצטרפות ומיהו ההיא גופה תימה דמייתי לה אהך דמסיק התם דמצטרפים וצ"ע שם:

טיהרת סיד ההיכל מלצרף – וא"ת אמאי לא מקשה בפשיטות דמתני' דלא כר' עקיבא דבמתני' קתני שניה כסיד ההיכל משמע דמצטרפין סיד עם השלג אבל לא עם הצמר ולר"ע אדרבה מצטרפת עם הצמר ולא עם השלג שגבוה ממנו ב' מעלות וי"ל דה"פ אם נאמר מתני' ר"ע היא והא דקתני שניה לה כסיד ההיכל לא להצטרף עמהם אלא לומר שתולדה היא ולא תצטרף עם הצמר אע"פ שאין גבוה ממנו כ"א מעלה אחת ור' עקיבא דקתני זו למעלה מזו לא שיצטרף הסיד עם הצמר דהא לאו תולדה היא אלא לומר שלא יצטרף הסיד עם השלג אע"ג דתולדה היא הואיל וגבוה ממנו ב' מעלות א"כ טיהרת סיד ההיכל:

אי הכי קרום של ביצה נמי – פירוש אא"ב דמתניתין דלא כר' עקיבא שפיר והר"ר משה מאייבר"א פירש אא"ב דר' עקיבא דקאמר זו למעלה מזו מודה נמי דאב ותולדה דידיה מצטרפין והא דקאמר זו למעלה מזו אתא לאוסופי דאפילו סיד וצמר או סיד וקרום מצטרפין אף על גב דלאו בר מיניה הוא ומתניתין נמי דקתני ושניה לה כו' סבירא לה נמי זו למעלה מזו אלא דאתא לאשמועינן דאפי' שלג וסיד או צמר וקרום שגבוהות זו מזו שתי מעלות מצטרפין הואיל ובר מיניה הוא אתי שפיר דכולהו מצטרפין אהדדי בר משלג וקרום שאין מצטרפין זה עם זה יחד אלא לדידך דפרכת א"כ טיהרת סיד ההיכל אם כן סבירא לך דלרבי עקיבא לעולם לא מצטרפין אלא עם סמוכה מעלה אחת ולמתני' אין מצטרפין אלא אם כן בר מינה ואי אתיא מתניתין כרבי עקיבא לא מצטרפין אלא אב ותולדה דידה שהיא גבוה מעלה אחת א"כ קרום נמי תקשי לך:

דף ו.

אף על גב דמנחתא מינה טובא – פירש בקונטרס דלר' עקיבא סיד וקרום הוו תרוייהו תולדה דשאת וספחת אשאת קאי ולא אבהרת והא דקבעי בסמוך טפילה לבהרת מנא ליה לרבנן קבעי דלרבי עקיבא אין לבהרת שום טפילה וכן פירש לקמן וקשיא דהא בקונטרס פירש בעצמו דאית ליה לר' עקיבא ב' שהן ארבע וכן נמי מוכח בסמוך דקאמר מפני מה אמרו מראות נגעים שנים שהן ארבעה כו' ושנים שהן ארבעה משמע שמכל אב יוצאה תולדה אחת כמו שתים שהן ארבע דשבת וידיעות ושבועות ועוד כיון דלספחת לא קאי אלא אשאת מנ"ל לרבות שתי תולדות לא נרבה לה כ"א סיד אבל קרום נימא דטהור ועוד דאמר לקמן משל דרבנן למה הדבר דומה לתרי מלכי ותרי איפרכי מלכו

של זה למעלה ממלכו של זה ופריך האי זו למעלה מזו וזו למעלה מזו כו' והיינו כרבי עקיבא משמע דלרבי עקיבא נמי יש לכל אב תולדה לכך נראה לפרש דלר' עקיבא נמי סיד תולדה דבהרת ואפ"ה אין מצטרפת עמה הואיל שגבוהה ממנה שתי מעלות אבל עם השאת מצטרפת שאין גבוהה הימנה אלא מעלה אחת והא דקאמר האי לאו בת מינה הוא היינו אם מתניתין כר' עקיבא אתיא וקרום שהיא תולדה דשאת מצטרפת עמה ואע"ג דמרחקא טובא מדכתיב טפי ספחת אשאת מבהרת מדלא כתיב ולשאת ולבהרת ולספחותיהם והשתא הא דקבעי לקמן טפילה לבהרת מנא ליה בעי נמי לר"ע:

מפני מה אמרו - פירוש למה הזכירו כלל שמותיהן:

ויאמרו מקרום ביצה ולמעלה טמא ומצטרפין - פירוש ויפרשו דמצטרפין זה לזה הסמוכים במעלה אחת דאם לא יפרשו הוה אמינא דכולהו מצטרפי בהדי הדדי ואע"פ שלא הייתי יודע כל דין צירופן כגון קרום בהדי צמר בזה לא היה חושש דהשתא נמי דתני ב' שהן ד' לא שמעינן כל סדר צירופן:

כל כהן שאינו בקי בהן ובשמותיהן כו' - כשאין ישראל חכם עמו דאם ישראל בקי עמו אפי' כהן שוטה אומר לו ישראל אמור טמא והוא אומר וישראל בקי היינו דמסברו ליה וסביר כדאמר בריש ערכין (דף ג. ושם) ואם תאמר ומה לנו לזה הישראל הואיל ויש שם ישראל אחר המסבירו ויש לומר כגון שהמסביר עיניו כהות ואינו יכול לראות:

ואחד נפל לתוכו י"ב - כאן לא כפל טיפות משום דכבר נפלו הרבה ובדבר מועט שמוסיפין עליו ניכר:

דף ו:

ואם איתא ליתני של צמר דיהה הימנו - תימה דע"כ צריך למיתני שלג וסיד דאת"ק קאי דקתני הפתוך שבשלג כיין המזוג בשלג הפתוך שבסיד כיין המזוג בחלב דברי ר' ישמעאל רבי עקיבא אומר כו' וי"ל דהיינו דקמשני אמרי אין כדתניא כלומר לא נקט סיד דוקא אלא קאי את"ק או שמא רבי נתן מגיה נמי במילתיה דרבי ישמעאל שאת במקום סיד:

ואין אחרת לבנה - והא דכתיב (תהילים קמ"ז:ט"ז) הנותן שלג כצמר אורחיה דקרא למיתלי שאינו מצוי במצוי:

גלימא דכיתנא ושחקיה - פי' בקונטרס דחדש יותר לבן ולא יתכן דבפ' כל היד (נדה דף יז.) משמע דשחקים לבנים יותר ומעלו טפי לבדיקה אלא לענין חשיבות נקט ליה דומיא

דכל הני דלעיל ומיהו בנדה י"ל דמעלו לבדיקה לפי שהם רכים יותר אבל הקונטרס פירש שם לפי שהם לבנים יותר:

לא הזהיר אלא על טומאת מקדש וקדשיו – פירש בקונטר' אזהרת קדש דכתיב בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר ותימה דבפרק בתרא דמכות (דף יד:) משמע דבין לרבי יוחנן ובין לריש לקיש אתי האי קרא לאזהרת תרומה ואזהרת קדש נפק' לן לר' יוחנן מג"ש דטומאתו טומאתו ממקדש ולר"ל מבכל קדש לא תגע ויתכן פירוש הקונטרס להההוא תנא דאמר בפ' הערל (יבמות עה. ושם) בזב בעל ג' ראיות ובמצורע מוחלט הכתוב מדבר ומאי אשר יטהר עד דמייתי כפרה והני אמוראי דמכות כרבי ישמעאל דפליג עליה התם ומוקי לה בתרומה ור' יוחנן גופיה מסיק לה בפרק הערל (יבמות דף עד.) משמיה דרבי ישמעאל איזהו דבר השוה בזרעו של אהרן הוי אומר זה תרומה:

אימא תרומה – פירוש אימא נמי תרומה אבל אין לפרש אימא דוקא תרומה אבל מקדש וקדש דאיכא כרת לא תסגי ליה בקרבן עולה ויורד דהא בסמוך לא פריך הכי אלא משום דכתיב ביה מיעוטא וה"נ דהוה מצי למיפרך אימא טמא ששימש שאפשר להיות איסור עבודה בלא איסור מקדש כגון שנטמא בעזרה ויצא בלא שהייה והפך בצנורא דרך הליכתו כדאמר בפ"ב לקמן (דף יז:) אלא משום דהיא גופה גמר מתרומה בפרק אלו הן הנשרפין (סנהדרין דף פג:) להכי נקט תרומה ומטומאת כהנים לא מצי למיפרך שלא הוזהרו אלא על המת והכא כתב שרץ ונבלה:

לא אשכחן עון מיתה דמחייב עליה קרבן – תימה ה"נ לא אשכחן עון כרת דמחייב עליה קרבן עולה ויורד ויש לומר דההוא טעמא עדיף ליה טפי:

דף ז.

עולה ויורד נייתי – וא"ת קרבן קבוע נמי ה"ל למיפרך דנייתי מידי דהוה אשפחה חרופה דלית בה כרת ומייתי קרבן קבוע וי"ל דהתם אשם הוא דמייתי ולא חטאת:

מקיש מקדש לקודש – ובאכילה דקודש איירי קרא כדאמר בפר' בתרא דמכות (דף יד:):

ואימא אף תרומה – דכתיב בכל קודש משמע לפי סוגיא דשמעתין דהאי קרא איירי בין בתרומה בין בקודש ותימה דסוגיא דמכות (שם) מוכחת דלא מיירי בתרוייהו דר"ל מוקי ליה בקודש גרידא ורבי יוחנן בתרומה גרידא וי"ל דסוגיא דהכא כברייתא דת"כ דתניא התם בכל קדש לא תגע יכול אף במעשר ת"ל ואל המקדש לא תבא מה מקדש דבר שיש בו נטילת נשמה אף כל כו' יצא מעשר אי מה מקדש הנכנס בו בטומאה ענוש כרת אף קודש האוכלו בטומאה ענוש כרת יצתה תרומה ת"ל בכל קדש לרבות את התרומה

אלמא בהדיא מוקי קרא בתרוייהו וה"ה דהוה מצי למיפרך לפי סוגיא דמכות הניחא לר"ל אלא לר' יוחנן דמוקי לה בתרומה מא"ל:

אחת לכלל ואחת לפרט – פירש בקונטרס וא"ת כלל ופרט ואין בכלל אלא מה שבפרט ואגב ריהטיה לא דק דה"ל להקשות פרט וכלל הוא ונעשה כלל מוסיף על הפרט דהפרט בצו וכלל באמור ומה שפי' דמדת כלל ופרט המרוחקין אינה כמדת כלל ופרט וכלל אין נראה דבפ' נגמר הדין (סנהדרין דף מו.) מוכיח דריבה ומיעט הוי כמדת כלל ופרט המרוחקין ובקונטרס גופיה פירש לעיל (דף ד:) דריבה ומיעט שוה למדת כלל ופרט וכלל וא"ת כיון דמדת כלל ופרט המרוחקין זה מזה שוה למדת כלל ופרט וכלל א"כ לא הוה לן למעוטי קדשי בדק הבית לבד אלא ה"ל למימר מה שלמים מיוחדין שיש להן מתירין כדדריש ר' שמעון לקמן גבי פיגול ונצריך כרת שלישי לדברים שאין להן מתירין ומנ"ל לאוקמה לטומאה הכתובה בתורה סתם או לדברים שאינן נאכלין וי"ל דלדברים שאין להם מתירין לא אצטריך דבפ' ב"ש (זבחים דף מד.) מרבי להו מאשר הם מקדישים ולספרים דגרסי התם דמרבו להו מואל הקדשים לא יתכן דהאי קרא גופיה מוקמינן ליה הכא לכלל:

תנהו ענין לטומאת מקדש – אבל לתרומה ליכא למימר דכרת בתרומה ליכא ומיהו בסמוך דנפקא לן מטומאתו קשה דנוקמה בתרומה וכ"ת משום דכתיב גבי כרת הכי נמי כתיב גבי אכילה ומיהו עדיפא מינה פריך:

ואחת לדברים שאינן נאכלין – ואזהרה מוהבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל דדרשינן בפרק רביעי דזבחים (דף מו:) לרבות עצים ולבונה אי נמי כרת לא בעי אזהרה מידי דהוה אפסח ומילה:

אתיא טומאתו טומאתו – ואע"ג דגבי תרומה נמי כתיב טומאה בפרשת אמור אל הכהנים שמא אתי לדרשה אחריתי וא"ת ולר"ל דלא גמר ג"ש דטומאה כדאמר בפרק בתרא דמכות (דף יד:) מנליה וי"ל דאתיא ליה מהיקשא דלעיל מבכל קדש לא תגע דלא מוקי ליה בתרומה כלל כדמוכח התם וא"ת ולמה לן השתא בנין אב דהואיל וענש והזהיר בברייתא דלעיל וי"ל דברייתא נמי סמיך אהך ג"ש ונקט בנין אב לאפוקי משאר עבירות ואיצטריך ג"ש לאפוקי תרומה וא"ת אמאי איצטריך ג"ש דרבי כיון דידעינן מקדש מג"ש דטומאה נילף קודש מדאיתקש למקדש וליכא למימר תרומה נמי דאמר קרא בה ולא בתרומה דהשתא ליכא למיפרך ואימא בה ולא קודש הואיל וקודש הוא בכרת כמו מקדש אבל תרומה לא דמי למקדש וי"ל דאיצטריך ג"ש לאייתורי בה לרבות נבלת עוף טהור דלמעט תרומה לא איצטריך דמהיכא תיתי דמהיקשא דמקדש לא אתי מדאיצטריך

ג"ש דרבי אבל אי לאו ג"ש דרבי לא הוה מרבינן נבלת עוף אלא אדרבה הוה ממעטינן ליה מכי יגע ובה אתא למעוטי תרומה ומיהו תימה למה לי ג"ש דרבי תיפוק מג"ש דטומאה דלענין קודש נמי דרשינן ליה בפרק בתרא דמכות (דף יד:):

דף ז:

יש לי בענין הזה להביא ג' טומאות – אכתי איכא טובא כגון אוכל תרומה בטומא' וטמא ששימש אלא נקט הני לרבותא דיש להביא אע"פ שהן חמורות וכי ממעט להו ממעט נמי אחריני א"נ נקט הני אע"ג דלאו טומאה ממש נינהו אלא בלשון טומאה נכתבו וא"ת איך יכפר על כולן הא אמר לקמן (דף ח:) כפרה אחת מכפר ואינו מכפר ב' כפרות וליכא למימר דה"ק יש להביא אחת מג' טומאות דא"כ אמאי איצטריך מטומאה ולא כל טומאה דלא מכפר אלא אחת תיפוק ליה מאחת דדרשינן מיניה לקמן דאינו מכפר ב' כפרות וע"כ אית לן לאוקמה בטומאת מקדש וקדשיו לפי שחלק הכתוב וי"ל דלא חשיב ב' כפרות אלא כשמכפר מה שקרבן אחר מכפר וכן משמע לשון הקונטרס דלקמן תדע דהא מכפר על הקודש ועל המקדש ולא מיקרי ב' כפרות כיון שאין קרבן אחר מכפר כענין זה:

בע"ז הוא אומר למען טמא את מקדשי – פירוש קדושת שמי והאי קרא במולך כתיב וקסבר האי תנא מולך היינו ע"ז ופלוגתא היא בפרק ארבע מיתות (סנהדרין ד' סד.):

וכפר על הקדש – אע"ג דבמקדש מיירי כדמוכח לקמן בשמעתין מ"מ מדאפקיה רחמנא בלשון קודש שמעינן טומאת קודש ומדאיתקש ליכא למימר דאם כן תרומה נמי:

אי בשוגג בר קרבן הוא – הכא אתי שפיר דפשיטא ליה דלא מכפר אבר קרבן כדדרשינן בסיפא דברייתא חטאים דומיא דפשעים דלאו בני קרבן אבל לקמן דפריך אסיפא דברייתא גופה דקתני יכול על כל טומאה של קודש וכו' האי בר קרבן הוא משמע דבלאו הך דרשה דחטאים דומיא דפשעים פשיטא ליה דלא מכפר אבר קרבן ונראה דפשיטא ליה משום דאתי מקל וחומר משעיר המשתלח דמכפר על כמה עבירות ומרובה כפרתו אפ"ה אינו מכפר אבר קרבן כדדרשינן ביה התם חטאים דומיא דפשעים וכ"ש אבר קטלא ואבר מלקות דלא מכפר כדמוכח התם דאמר חייבי מלקיות שעבר עליהן יום הכפורים חייבין ופריך פשיטא מ"ש מחייבי חטאות ואשמות ודאין וא"ת ונוקי כגון דאתיידע ליה סמוך לשקיעת החמה וי"ל דהאי נמי נפקא לן מסיפא דברייתא דלא תלי ליה:

במזיד ולא אתרו ביה – ואם תאמר והא לא אתיא לכלל חטאת וי"ל דהשתא דמוקי במזיד לא הוי חטאים אלא פשעים ובפשעים לא בעינן דאתיא לכלל חטאת דכולהו לאו בני חטאת נינהו אבל גבי שפיכות דמים קשיא דמוקי ליה בשוגג ולא אתיידע ליה והא לא אתי לכלל חטאת ואין לומר הואיל ואתי לכלל גלות אתי לכלל חטאת קרינא ביה דהא מוקי להו נמי בהנך דלאו בני גלות נינהו ויש לומר אף על גב דלא אתי לכלל חטאת אין לחוש כיון דתלי נמי אטומאת מקדש וקדשיו דאתי לכלל חטאת וכן משמע לקמן דפריך וניכפר פנימי אדידיה ואדחיצון ואע"ג דכפרת חיצון לא אתי לכלל חטאת וא"ת והיאך אפשר לאוקמה במזיד והא לא משכחת ביה כפרת חיצון דהיינו אין בה ויש בה וי"ל דאין לחוש דמוקמא כפרת חיצון אטומאת מקדש וקדשיו גרידא וא"ת והיכי מצי לאוקמה במזיד ולא אתרו ביה הלא בגדי כהונה מכפרין על אלו ג' עבירות. אפוד על ע"ז כתונת על שפיכות דמים ומכנסים על גילוי עריות וי"ל דבעי למימר ששעיר הפנימי יכפר עמהם וזה בלא זה לא יועיל ואע"ג דלקמן פריך וניכפר פנימי אדידיה ואדחיצון ולא בעי למיפרך וניכפרו תרוייהו אחד דשתי קרבנות ודאי אין סברא שיבואו לכפר על דבר אחד אבל זה אפשר דבגדי כהונה יכפרו עם קרבן דבר אחד:

בשוגג ולא אתיידע ליה – ואם תאמר והמקשה מה היה סבור דהא כי מוקמינן ליה בטומאת מקדש וקודש איירי נמי בשוגג ולא אתיידע ליה דהיכא דאתיידע ליה בר קרבן הוא ויש לומר דמטומאת מקדש וקדשיו אתי שפיר דאיכא לאוקמה במזיד ואפילו אתרו ביה דליכא כרת ומשום הכי פריך טפי אהנך ג' טומאות דאיכא למיפרך בין בשוגג בין במזיד אבל קשיא דאטומאת מקדש וקדשיו נמי איכא למיפרך אמזיד אי במזיד בר מלקות הוא דחייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתן:

דף ח.

גילוי עריות כו' אי במזיד בר קטלא הוא – ובהנך דליכא קטלא אלא כרת ליכא לאוקומה דהא איכא למיפרך בר מלקות הוא כדפרישית:

ואימא יולדת – פירש הקונטרס יולדת שעבר עליה יום הכפורים תאכל בקדשים ואין צריכה להביא קרבן ואף על גב דאם כן לא אתי לכלל חטאת אין לחוש כיון דבטומאת מקדש וקדשיו אתי לכלל חטאת כדפרישית לעיל ולא מקרי נמי פעמים בשנה הואיל ואין זמנה קבוע אלא פעם אחת בשנה אבל קשה דהא בר קרבן הוא ואיך יכפר על בר קרבן וי"ל דהואיל וקרבן יולדת לא אתי לכפרה אלא להכשיר בקדשים אין זה בר קרבן אפילו לר' שמעון דאמר יולדת חוטאת היא מכל מקום עקרו אינו אלא להכשיר

בקדשים אבל קשה מאי פריך דאי פריך שלא תצטרך להביא קרבן כלל הוה ליה לשנויי כדמשני גבי שעיר המשתלח בפרק בתרא דכריתות (דף כו.) דיולדת כי קמייתי קרבן לאישתרויי בקדשים ואנזיר נמי משני דלא מייתי אלא כדי למיחל עליה נזירות טהרה לכך נראה לרבינו תם דהכא מספק יולדת פריך כגון ספק אם נפל הפילה אם רוח הפילה ולא הוחזקה עוברה דאי הוחזקה בתר רובא אזלינא כדמוכח בפרק המפלת (נדה דף כט.) או לא הרגישה שהפילה דלאו בת קרבן היא ואע"ג דמייתא חטאת העוף על הספק כדאמרינן בסוף נדה (דף עב.) לא חשיב בר קרבן מידי דהוה אחייבי אשמות תלויין דלא חשיבי בני קרבן בפרק בתרא דכריתות (דף כה:) כיון דאין באין אלא על הספק ועוד דהא איכא עולת העוף שאין מביאין על הספק והשתא פריך הכא דיתלה לה השעיר עד לאחר יוה"כ שתביא חטאת העוף וכן כל הני דבסמוך אבל בפרק בתרא דכריתות (דף כו.) פריך דלא תביא כלל דהשתא אתי שפיר דלא משני הכא כדמשני התם:

אמר קרא לכל חטאתם – וא"ת קרבן יולדת נמי איקרי חטאת וי"ל דבעי שבא על חטאת דומיא דפשעים ולא מצי לשנויי אמר קרא וכפר דביולדת נמי כתיב וכפר והיינו שמכפרה ומטהרה לאכול בקדשים:

ואימא מצורע ומאי חלק וכו' – ואם תאמר והא מייתי נמי אשם וי"ל בחטאת שלו מיהא חלק להקל:

על ז' דברים נגעים באין – תימה והא לא מייתי בעלמא קרבן אהנך עבירות אלא כשהוא מצורע והיכי תיסק אדעתין דאחטאה קמייתי ונראה לריב"ן דס"ד דאתרוייהו מייתי לכפרה ולאשתרויי בקהל ומשני דלאו לכפרה מייתי אלא לאשתרויי בקהל:

אימא נזיר טמא – פירוש ולא ידע שנטמא ומאי חלק דמייתי תורין אע"ג דמייתי נמי אשם מכל מקום הקרבן שחייבו הכתוב לבד מאשם חלק להקל:

ולרבי אלעזר הקפר דאמר נזיר חוטא הוא כו' – ואם תאמר והא לא איקרי חוטא אלא לפי שציער עצמו מן היין והשעיר אינו בא לכפר אלא על הטומאה ויש לומר כיון שעל ידי הטומאה בא לו שציער עצמו מן היין פעם שניה כדאמר בנזיר (דף ג. ע"ש) ששנה בחטא קרינן ביה וכפר מטומאתו ודוקא לרבי אלעזר הקפר אבל לרבנן אפילו נטמא במזיד הקרבן אינו בא על החטא דהא אפילו נטמא באונס דלאו חוטא הוי לרבנן מביא קרבן ומאשר חטא על הנפש הוי לרבנן לשון חסרון כמו (מלכים א א׳:כ״א) והייתי אני ובני שלמה חטאים וכמו (שופטים כ׳:ט״ז) אל השערה ולא יחטיא ולכל חטאתם ליכא לפרושי הכא לשון חסרון הוה דהא דומיא דפשעים כתיב:

דאתידע ליה סמוך לשקיעת החמה – ואם תאמר הא נמי נילף משעיר המשתלח דבדידיה נמי דרשינן חטאים דומיא דפשעים ויש לומר דלא דרשינן ביה דומיא דפשעים אלא לענין אם נודע לו מבעוד יום שראוי להביא קרבן אבל סמוך לשקיעת החמה ל"א חשיב בר קרבן להכי אייתר בשעיר הפנימי חטאים דומיא דפשעים דאפי' אתיידע ליה סמוך לשקיעה לא תלי:

דף ח:

ומאי נינהו אין בה ויש בה – ולא בעי למימר אין בה ואין בה ואי משום דהא שעירי הרגלים ושעירי ראשי חדשים מכפרים ס"ד נפיך מיפך כתיב התם לה' חטאת שאין מכיר בו אלא ה' ואפי' לר' שמעון דלא דריש לה' לא ה"מ למינקט מאי נינהו אין בה ואין בה משום היקשא דמתניתין על מה שזה מכפר זה מכפר:

ונכפר כפרה גמורה – וא"ת ומי עדיף משעיר המשתלח דאינו אלא תולה כדאמר בפרק בתרא דכריתות (דף כה.) דחייבי חטאות ואשמות ודאין חייבים להביא אחר יוה"כ וי"ל דהכא ממשמעות דקרא קא פריך דוכפר לכל חטאתם . משמע שמכפר לגמרי כל החטא אבל גבי שעיר המשתלח לא כתיב לכל חטאתם אלא גבי וידוי ולא גבי כפרה:

מאי לכל חטאתם דאתי לכלל חטאת – תימה דפריך בפרק בתרא דכריתות (דף כו.) גבי שעיר המשתלח אימא כי מתיידע אחר יוה"כ נמי לא מייתי חטאת ואמאי הא בדידיה נמי כתיב לכל חטאתם וי"ל דהתם נמי כיון שנודע לו קודם יוה"כ שהיה בספק והיה לו להביא אשם תלוי אלא ששעיר המשתלח מכפר אפי' כשנודע לו אחר יוה"כ ידיעה ודאית לא יצטרך להביא חטאת דשפיר מיקרי אתי לכלל חטאת הואיל ואתא לכלל אשם אבל פשיטא היכא דלא נודע לו כלל אפי' ידיעת ספק קודם יוה"כ שיביא חטאת כשיודע לו מדרשה דכל חטאתם כדדריש הכא אי נמי גבי שעיר המשתלח לית לן למידרש דוקא הנך דאתו לכלל חטאת שהרי מכפר על כמה עבירות שאינן כלל בני קרבן על עשה ועל לא תעשה ושאר עבירות אי נמי שעיר המשתלח עדיף שתולה כי אתיידע ליה סמוך לשקיעת החמה כדפרישית:

מה פנימי אין מכפר אלא על דבר שיש לו ידיעה אף חיצון וכו'. ואם תאמר התינח לר' שמעון דלא דריש חטא שאין מכיר בו אלא ה' דאיצטריך היקשא דלא מכפר חיצון ארגלים אלא לר' יהודה אמאי איצטריך היקשא הא ע"כ חיצון מכפר אאין בה ויש בה דבמאי מוקמת ליה דליכא למיפרך דנפיך מיפך חיצון ארגלים דהא כתיב לה' חטאת שאין מכיר בה אלא ה' ואין לומר דאיצטריך היקשא דלא מכפר אשאר עבירות אלא

בטומאת מקדש וקדשיו דמלשון מתניתין משמע דאיצטריך אאין בה ויש בה וי"ל דאי לאו היקשא הוה מוקמינן כפרת חיצון באין בה ואין בה דטומאת מקדש וקדשיו וכפרת ר"ח ודרגלים באין בה ואין בה בשאר עבירות ולא הוי דרשינן הואיל וזה בא בזמן קבוע מה זה אין מכפר אלא על טומאת מקדש וקדשיו כו' כדדריש תנא דבי ר' ישמעאל אלא הוי דרשינן מה זה מכפר אאין בה ואין בה אף זה כו' אבל השתא דאיכא היקשא דחיצון מפנימי על כרחך דרשינן כדדריש תנא דבי ר' ישמעאל:

ניכפר פנימי אדידיה ואדחיצון - אע"ג דלא אתי לכלל חטאת אין לחוש כדפרישית לעיל:

ונפקא מינה היכא דלא עבד חיצון - ואם תאמר א"כ חיצון למה בא כלל וי"ל משום טומאה שאירעה בין זה לזה:

כפרה אחת מכפר ואין מכפר שתי כפרות - ואם תאמר אמאי לא משני דאי מכפר נמי אדחיצון אם כן תהיה כפרה זו פעמים בשנה וי"ל דאין לחוש כיון דעיקר כפרתו הכתובה בו דהיינו יש בה ואין בה לא תהא אלא פעם אחת בשנה ואם תאמר תיפוק ליה מדאיתקש חיצון לפנימי דבעינן שלא תהא כפרת חיצון אלא פעם אחת בשנה תדע מדקאמר בסמוך גבי חיצון האי שעירי רגלים ושעירי ר"ח מכפרין פירוש ואם כן הויא פעמים בשנה וכן לקמן פריך והא כי כתיב אחת בשעיר הפנימי כתיב ומשני מדאתקש חיצון לפנימי ובסמוך נמי דפריך וניכפר חיצון אדידיה ואדפנימי לישני דאין חיצון מכפר ב' כפרות מדאיתקש וי"ל דכיון דלא כתיב אחת בגופיה דחיצון אלא דיליף בהיקשא לית לן למעוטי שלא יכפר פנימי אדחיצון וחיצון אדפנימי ואדרבה מכח היקשא אית לן לומר על מה שזה מכפר זה מכפר ומכח דאיתקוש להדדי הוא דפריך אבל חיצון ור"ח ודרגלים דלא איתקוש להדדי פריך בסמוך שפיר הא שעירי רגלים ושעירי ר"ח מכפרים דלענין כפרת אחרים הוי כאילו כתיב אחת בשנה בגוף דחיצון:

וניכפר חיצון אדידי' ואמאי דעביד פנימי - ואם תאמר המקשה דלא ידע הך דרשה אחת בשנה אמאי לא פריך דליכפרו או ליתלו תרוייהו אפנימי ותו לא וי"ל דאהך קושיא ודאי ידע שיתרץ לו אחת בשנה הואיל וחיצון אינו מכפר כפרה אחרת אלא זו אבל אפירכא דפריך וניכפר חיצון אדידיה ואדפנימי לא מיסתבר ליה למקשה דנימעוט מאחת בשנה כיון דעיקר כפרתו לא הוי דפנימי אי נמי י"ל דסברא הוא שלא יבאו שניהם על דבר אחד ולא יועיל זה בלא זה וזה אין סברא לומר שיועיל ולא בא חיצון אלא משום טומאה שאירעה בין זה לזה והשתא אתי שפיר דקאמר לעיל ונפקא מינה היכא דלא עביד חיצון ולא קאמר נפקא מינה להגן ביני וביני דהיכא דעביד חיצון אח"כ לא יכפר פנימי אדחיצון כדי שלא יבא חיצון אטומאה שאירעה בין זה לזה בלבד וא"ת ונימא דלעולם

אתו תרוייהו אדפנימי לחוד והוי פנימי לתלות וחיצון לכפרה וי"ל דאי חיצון מכפר לגמרי אם כן לא אתי לכלל חטאת והיאך יתלה על זה פנימי:

לטומאה שאירעה בין זה לזה – הכא לא קאמר ונפקא מינה להיכא דלא עבד פנימי כדקאמר לעיל דפנימי קרב קודם חיצון ואי ליכא אלא חד יעשו פנימי ולא חיצון:

כפרה זו לא תהא כו' – פ"ה דלאו היינו קרא דלעיל ונראה דסברתו דלא מצינן למדרש הך דרשה מקרא קמא אע"ג דכתיב ביה נמי אחת בשנה משום דלא סגי דליכתוב אחת בלא שנה ולא מצינו למידרש מיניה אלא דרשה קמייתא דאין מכפר שתי כפרות. (ורש"י) [ור"י] מפרש דהא דרשה נמי שמעינן מקרא קמא מדלא כתיב אחת בעשור וכתיב בשנה וקרא אחרינא איצטריך לשום דרשה:

דף ט.

אלא פעם אחת בשנה – אע"ג דכי מתיידע ליה אחר יוה"כ מביא חטאת מ"מ כפרה זו של תלויה אינה אלא פעם אחת א"נ לא מיקרי פעמים בשנה אלא כשזמנן קבוע:

ולרבי ישמעאל דאמר לא בעי ידיעה בתחלה כו' – ופשיטא ליה להש"ס דלא בעי אפי' ידיעת בית רבו לפי המסקנא דמוקי (לעיל דף ה.) מתני כרבי דלא מסתבר ליה שיסבור שום תנא דידיעת בית רבו שמה ידיעה אלא רבי:

חיצון אמאי מכפר – וליכא למימר שיתלה על שיש בה ויש בה היכא דאתיידע ליה סמוך לשקיעת החמה דהאי בר קרבן הוא אע"ג דגבי שעיר הפנימי אי לאו קרא דחטאים דומיא דפשעים ה"א דתולה מ"מ הואיל וגלי לך קרא התם דלא מכפר אמידי דבר קרבן סברא הוא דכולהו נמי לא מכפרי והשתא אתי שפיר הא דקאמר לקמן אמילתיה דר"ש אשעירי רגלים ע"כ אין מכפרים אלא אאין בה ואין בה ולא מוקמה איש בה ויש בה ואתיידע ליה סמוך לשקיעת החמה אבל אין נראה לומר דהא דלא קאמר הכא דמכפר איש בה ויש בה ואתיידע ליה סמוך לשקיעת החמה משום דחיצון איתקש לפנימי ובסמוך דקאמר אלא למאי הלכתא איתקש להדדי המ"ל דאיתקש להכי אלא דבלאו הכי משני שפיר דלקמן אמלתיה דר"ש גבי שעירי רגלים לא יתיישב בכך:

על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף – וא"ת ולרבי ישמעאל נפיך ונימא דפנימי מכפר אאין בה ואין בה ושעיר החיצון איש בה ואין בה דהא אין בה ואין בה אתי לכלל חטאת לרבי ישמעאל וי"ל דמ"מ טפי אתי לכלל חטאת יש בה ואין בה דדבר שיש בה ידיעה מעיקרו בקל יכול ליזכר מדבר שלא היתה לו ידיעה מעולם ולפי המסקנא דרבי ישמעאל סבר לה כר"מ דכל השעירים כפרתן שוה אתי שפיר דלא מ"ל נפיך מיפך דהא

בר"ח כתיב לה' שאין מכיר בו אלא ה' וא"ת לרבי ישמעאל למאי איצטריך לכל חטאתם וי"ל כי היכי דלא נימא דנכפר כפרה גמורה:

סבר לה כר"מ – לאו דוקא כר"מ דר"מ בעי ידיעה בתחלה דקתני לקמן דכולהו מכפרין על שאין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף ואילו לר' ישמעאל האי בר קרבן הוא:

שעיר זה יהא כפרה עלי – פירש בערוך שעיר זה כפרה לישראל ועלי לקבוע זמן כפרה זו וקבעתי בר"ח להפיס דעתה של ירח:

מאי טעמא דר' יהודה – וא"ת מאי קבעי הא ע"כ ליכא לאוקומה לכפרה דרגלים ודר"ח אלא באין בה ואין בה דאיש בה ידיעה בתחלה או בסוף פנימי וחיצון מכפרין וי"ל דבעי מאי טעמא דמכפרי אטומאת מקדש וקדשיו אימא בשאר עבירות אי משום בנין אב דתני דבי ר' ישמעאל הא איכא למיפרך כדפריך בסמוך מה ליוה"כ שכן מרובה כפרתו ומשני לחטאת לה' חטאת שאין מכיר אלא ה' וכיון דמכפר אאין בה ואין בה לא שייך למיפרך מה ליוה"כ כו' דגילוי מילתא בעלמא הוא דחטאת דקרא היינו טומאת מקדש וקדשיו כדאמר בסמוך:

הואיל וזה בא בזמן קבוע – פ"ה שעיר חיצון וכן צ"ל דאי מפנימי גמר בסמוך דפריך מה ליוה"כ שכן מרובה כפרתו ה"ל למיפרך שכן נכנס דמה לפני ולפנים ועוד אדיליף מפנימי לילף משעיר המשתלח דמכפר אשאר עבירות אע"ג דשעיר המשתלח אין קרבן פנימי נמי לאו קרבן גמור הוא דנשרף חוץ למחנה ואית לן למילף טפי משעיר המשתלח דהוי חוץ מחוץ אבל השתא דגמר מחיצון ניחא טפי דדמו אהדדי טפי משעיר המשתלח וניחא נמי דאיצטריך לעיל היקישא דחיצון מכפר מפנימי דאין ללמוד מפנימי מבנין אב דחוץ מפנים לא ילפינן וא"ת אי מחיצון גמר תפשוט מהכא דדבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בבנין אב דחיצון גופיה לא ידעינן דמכפר אטומאת מקדש וקדשיו אלא משום דהוקש לפנימי ובעיא היא בפ' איזהו מקומן (זבחים דף נ.) וי"ל דהאי לא חשיב בנין אב אלא גילוי מילתא בעלמא כדמוכח בסמוך והשתא נמי א"ש דקאמר ואיתקוש שעירי רגלים לשל ר"ח אע"ג דשל ר"ח לא ידעינן אלא בבנין אב דחיצון וחיצון מהיקשא דפנים ובקונטרס פירש בסמוך דדבר הלמד בבנין אב חוזר ומלמד בהיקש וילפינן שעירי רגלים מר"ח אע"ג דר"ח לא ידעינן אלא בבנין אב מיוה"כ וא"א לומר כך דהא בעיא היא בפרק איזהו מקומן (זבחים דף נא.) אי דבר הלמד בבנין אב חוזר ומלמד בהיקש אי לא ועוד דהכא גרע מדבר הלמד בהיקש דאינו חוזר ומלמד בהיקש כדפ"ה גופיה בסמוך דהכא שעירי ראשי חדשים גמרינן משעיר החיצון דגמר בהיקש מפנימי:

אף זה אינו מכפר כו' – ואין להקשות ונילף מהאי בנין אב דליכפר נמי ר"ח אכפרה דחיצון דהא איתקש חיצון לפנימי שלא תהא כפרתו פעמים בשנה ועוד דלענין זה איכא למיפרך מה ליוה"כ שכן מרובה כפרתו דהשתא ליכא למימר גילוי מילתא הוא דקרא דר"ח לא משמע אלא אאין בה ואין בה:

שעירי רגלים מנ"ל – הכא אין לפרש מנין דלא מכפרי נמי אשאר עבירות כדבעי לעיל אדר"ח דא"כ מאי פריך בסמוך שכן תדיר שכן מרובה כפרתו אדרבה כ"ש דנילף מהתם דאע"ג דחמירי לא מכפרי נמי אשאר עבירות אלא יש לפרש מנלן דמכפרי אטומאת מקדש וקדשיו דאיכא כרת אימא דלא מכפר אלא בשאר עבירות דליכא כרת כיון דאין כפרתו מפורשת ולא דמי לדר"ח שמפורשת דחטא שאין מכיר בו משמע כל חטאים שאינם ידועים כדפירש הקונטרס בסמוך ולהכי בעי מנלן דלא מכפרי נמי אשאר עבירות ולהכי נמי חשיב לה בסמוך גילוי מלתא בעלמא:

שכן מרובה כפרתו – פ"ה מרובה כפרה של יום והדין עמו דאין לפרש שמכפר על טומאת מקדש וקדשיו דאית בהן כרת דהא היא גופה בעינן למילף וא"ת והיכי בעי למילף מדיוה"כ והא דבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בבנין אב ומה צריך פירכא דשכן כפרה מרובה וי"ל דאיצטריך האי פירכא דלא נילף מדר"ח דאי פרכת מה לדר"ח שכן תדיר נימא יוה"כ יוכיח אבל השתא דאיכא פירכא ליכא למימר תוכיח וא"ת ונילף במה הצד מתרוייהו וי"ל דאיכא למיפרך שכן מרובה כפרתו דר"ח הואיל ותדיר חשיב קצת מרובה כפרה:

דף ט:

הא גמרינן ר"ח מיוה"כ ולא פרכינן – הכא לא גרסינן שכן מרובה כפרה דר"ח מיוה"כ קולא בעינן למילף שלא יכפרו נמי בשאר עבירות ולא שייכא האי פירכא דחומרא אלא גרסינן ולא פרכינן ותו לא והיינו פירכא שכן אינו תדיר:

כדאמר רב חמא שעיר ושעיר כו' – תימה ועצרת דלא כתיב ביה ושעיר מנ"ל אי בבנין אב דשאר רגלים תפשוט מהכא דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בבנין אב ועוד דאי בבנין אב אתי למילף בקמא דבתר ר"ח נכתוב ושעיר ואינך ניתי בבנין אב ושמא יש לפרש דלא דריש הכא אלא בההוא שעיר דכתיב בתר ר"ח ואינך ושעיר לשום דרשה וממילא אתו שאר רגלים דכיון דגלי בחד הוו אחריני למד סתום מן המפורש ואפילו בנין אב לא צריך ולקמן דפריך מעצרת ויוה"כ עיקר קושייתו מיוה"כ ופריך דוקא לר"מ משום דאמר כל השעירים כפרתן שוה ואפילו דיוה"כ ור"ת פי' דה"נ סמיך אהיקשא דרבי יונה כדמסיק

לקמן ולא נקט אלא תחלת סוגיא דלקמן דהוי כמו וכו' ואע"ג דר' יהודה אית ליה היקשא דבמועדיכם וכר"מ מ"מ לא מסתבר ליה לרבי יהודה לומר שיהו כל השעירים כפרתן שוה כמו שאומר ר"מ משום דעדיפא ליה היקשא דחיצון לפנימי ואית לן למימר דאין מכפר ב' כפרות וגם שלא תהא כפרתו פעמים בשנה ולר' מאיר עדיפא היקשא דמועדות:

אבל חטא שסופו ליודע כמי שיש בה ידיעה לבסוף דמי – וא"ת ולפ"ז אמאי הוצרך לשנויי לעיל דר' ישמעאל סבר לה כר"מ נימא דחיצון מכפר אאין בה ואין בה שסופו ליודע דאהאי לא מכפר רגלים ור"ח דכיון שסופו ליודע לא קרינן ביה חטא שאינו מכיר בו אלא ה' ויש לומר כיון דהאמת דלר' יהודה חטא שסופו ליודע מכפרים רגלים ור"ח לא מסתבר ליה להש"ס שיחלוק עליה רבי ישמעאל בדבר זה:

אי מה להלן עולין כו' – ונפקא מינה היכא דנשבר הציץ כו' וציץ נפקא מינה לטומאה שאירעה בין זה לזה. ואם תאמר אמאי לא משני כדמשני בסמוך דאין אחר נושא אותו עון וי"ל דציץ לא מקרי אחר לגבי ר"ח כיון דעולין לא כתב בר"ח אלא דיליף מציץ אבל אעון העדה דכתיב בר"ח משני שפיר בסמוך דאין אחר נושא אותו עון ומהר"ר שמואל מפרש מה להלן עולין כלומר דציץ מכפר אקרבן עד שיהא מרוצה ור"ח מכפר על עון המקריב שהקריבו בטומאה והשתא אין אנו צריכין לנפקותא דנשבר הציץ ומשני עון העדה כתיב פי' עון דלא שייך אלא בעדה ועולין שייך אף בקרבן אי נמי עון העדה ולא עון הכהן:

וניכפר ר"ח אדידיה ואדציץ – פירוש קרבן שקרב בטומאה בשעה שקרב ר"ח דקרבנות שקרבו בטומאה קודם ר"ח אין סברא שיכפר דהיאך יכפר למפרע מה שכבר קרב בטומאה:

וניכפר ציץ אדידיה ואדר"ח – וא"ת ואמאי לא משני דעון אחד הוא נושא ולא ב' עונות וי"ל דגבי ציץ כתיב עון הקדשים וטומאת בשר ועולין הוו תרוייהו עון הקדשים ועוד עון הקדשים משמע שפיר ב' עונות דקדשים משמע קדשים הרבה:

אמר קרא אותה – אפירכא קמייתא לא מצי לשנויי הכי דאותה אעון העדה קאי ודוקא בטומאת בשר אין אחר נושא עון:

רב אשי אמר העדה כו' – נראה דלא פליגי וע"כ איצטריך דרשה דאותה משום פירכא דלקמן דרגלים אמאי לא מכפרי אדר"ח ודרשה דרב אשי נמי איצטריך לר"ש כר' יהודה דלא משמע ליה אותה כדלקמן:

הכא נמי שעיר ושעיר – אהיקשא דר' יונה סמיך כדפרישית לעיל:

דף י.

ואיתקוש שעירי רגלים לשעירי ר"ח – ואם תאמר ה"ל דבר הלמד בג"ש דר"ח מציץ וחוזר ומלמד אדרגלים בהיקש ופלוגתא היא דרב פפא ומר זוטרא באיזהו מקומן (זבחים דף נ.) ואי הוה אמר דפנימי נמי איתקוש בהאי היקשא דמועדות שהוזכר בסדר קרבן מוספין דכתיב מלבד חטאת הכפורים הוה אתי שפיר דהשתא איתקש רגלים לפנימי דמכפר אטומאת מקדש וקדשיו אבל קשה לר"ש בן יהודה ולר"מ דאית להו דרגלים מכפרים אטהור שאכל הטמא היכי ילפינן הא בהיקש מר"ח ר"ח גופיה לא ילפינן ביה הך כפרה אלא מג"ש מציץ וע"ק אי פנימי נמי איתקש בהאי היקשא אמאי איצטריך לרבי יהודה חטאת לה' חטא שאין מכיר בו אלא ה' הא איתקש ר"ח ורגלים לפנימי דמכפר אטומאת מקדש וקדשיו וליכא לאוקמה בהו אלא באין בה ואין בה וי"ל כיון דציץ לאו עבודה היא אלא תכשיט חוזר ומלמד דהא דלמד אינו חוזר ומלמד היינו בעבודה עצמה אבל קשיא לר"מ היכי יליף בר"ח ורגלים אין בה ויש בה מחיצון הא חיצון גופיה לא גמרינן אלא משעיר הפנימי שמכפר על דבר שיש בה ידיעה ותירץ ר"ת בספר הישר דכיון דהך היקשא דמועד הוי היקשא גמור לחיצון ורגלים מר"ח לענין חטא שאין מכיר בו אלא ה' דכתיב ביה בהדיא עבדינן היקשא לכולה מילתא אפילו לדברים דלא גמר אלא בהיקש ממקום אחר וכן מוכח בסוף פרק איזהו מקומן (זבחים דף נז.):

קס"ד דכל חד וחד מחבריה גמר איני והאמר רבי יוחנן וכו' – השתא לא קשיא עצרת ויום הכפורים מא"ל כדפריך בסמוך משום דכיון דכל חד וחד מחבריה גמר אפילו להך דלא כתב ביה נמי שעיר ושעיר יליף מהך דלעיל הואיל והך דלקמיה כתב ושעיר אבל לקמן פריך שפיר דכיון דכולהו מר"ח גמרי לא מצי למילף עצרת ויום הכפורים דלא כתב בהו ושעיר הואיל ויש הפסק בינם ובין ר"ח:

אלא דרגלים ניכפרו אדר"ח – הא דלא פשיטא ליה דרשה דאותה כמו דרשה דעון משום דר"ש בן יהודה דריש עון ולא דריש אותה וכן צריך לפרש בסמוך גבי דרשה דאחת דפשיטא ליה טפי דרשה דאחת בשנה מדרשה דאחת יכפר:

מהו שיקרבו זה בזה – של ר"ח זה בר"ח אחר או של רגל זה ברגל אחר ניחא לכולהו שיקרבו ותימה דבעיא היא בפ"ק דזבחים (דף ו.) אי מכפר עולה אעשה דלאחר הפרשה והשתא אי לא מכפר היאך יקרב הא לא הופרש על טומאה שאירעה בין זה לזה וי"ל דהכא כיון דנאבד נעקר הפרשתו ואחר שהופרש במקומו כיפר על עבירות שהיה לו לזה לכפר וכשיבא ר"ח תחול עליו הפרשה לעבירות שעברו קודם לכן והא דמייתי התם מכבשי עצרת ולא אמרי' כשנשחט הראשון איגלאי מילתא שלא תחול על השני הפרשה

עד שעת שחיטה לא דמי כלל לשעיר שאבד דכבשי עצרת על דעת כן הופרשו שישחטו זה אחר זה:

דף י:

אותה לא משמע ליה – וא"ת א"כ מנלן דמכפר אאין בה ואין בה דלמא לא מכפר אלא אדר"ח גרידא דהיינו טהור שאכל את הטמא ולא טמא שאכל את הקודש דבשלמא לר"ש כיון דדריש אותה על כרחך מיבעי ליה לאוקומה כפרה דרגלים אאין בה ואין בה כדקתני לעיל ולר"מ נמי אע"ג דלא דריש אותה אתי שפיר דהא דריש חטא שאין מכיר בו אלא ה' וגם אית ליה ג"ש דעון עון מציץ וילפינן כולהו מר"ח אבל לר"ש בן יהודה דלא דריש אותה ולא דריש נמי חטא שאין מכיר בו אלא ה' דהא קאמר דראש חדש לא מכפרת אלא על טהור שאכל את הטמא קשה וי"ל דלעניין זה ודאי דריש אותה כיון דלרגלים אין להם כפרה אחרת אלא זאת אבל בשיש לרגלים כפרה אחרת דהיינו אין בה ואין בה מכפר נמי אדראש חדש ולא פשיטא ליה דרשה דאותה דסבירא ליה דאין סברא למעט שלא ישא אחר אותו עון אלא בשאינו נושא אלא עון זה והשתא אתי שפיר הא דפריך לעיל אלא דרגלים אמאי לא מכפרי אדר"ח פי' אמאי לא מכפרי נמי אדר"ח ולא פשיטא ליה דרשה דאותה כיון שיש להן כפרה אחרת כדפרישית מיהו גבי דרשה דאחת בשנה דפשיטא ליה טפי מדרשה דאחת יכפר צריך לפרש כדפירשתי לעיל ועי"ל דלר"ש בן יהודה איתקוש שעירי רגלים לשעיר החיצון מה חיצון מכפר על דבר שיש בו כרת דהיינו טומאת מקדש וקדשיו אף שעירי רגלים כן:

קדושה שבהן להיכן הלכה – וא"ת הא בפרק בתרא דכתובות (דף קה. ושם) אמר דדייני גזירות נוטלין שכרם מתרומת הלשכה וכן (שם קו.) מגיהי ספרים וטובא חשיב התם אלמא לב ב"ד מתנה עליהן ומאי קשיא ליה הכא וי"ל דשאני התם דלא קדש קדושת הגוף:

מותר הקטורת – פ"ה מותר משלשה מנין היתירים בכל שנה ממלוא חפנים ביוה"כ דאי אפשר שיכנסו כולם בחפניו ובחנם פירש כן דבלאו הכי יש מותר שבכל שנה היו מפטמין שס"ה מנים למנין ימות החמה וג' מנים לחפני כה"ג ביום הכפורים ומשס"ה היה נשאר בכל שנה פשוטה י"א מנין כמנין ששנות החמה יתירים על שנות הלבנה ואע"פ שהיו צריכין למלאות בהן לשנים מעוברות שהן גו"ח י"א י"ד י"ז י"ט מ"מ צריכין היו לחדש בר"ח ניסן כדי שיהיו מתרומה חדשה ומיהו הא דתניא בפ"ק דכריתות (דף ו:) ' דא' לע"ב שנה היו בו חצאים של שיריים א"א לפרש אלא ממותר ג' מנים של יום

הכפורים שהרי כל מותר של י"א של שנה פשוטה היו צריכין למלאות במעוברות ובסוף המחזור חמה ולבנה שוין רק שעה אחת ותפ"ה חלקים אלא המותר שלשה מנים היה נשאר ולא היה נכנס בחפניו אלא חצי מנה וב' מנים וחצי נשאר בכל שנה נמצא לע"ב שנה ק"פ מנים ועוד חסר ד' מנים לפלגא דשס"ח ולא דק וי"ס דל"ג שתים אלא אחת לשבעים שנה ותו לא וכן יש בירושלמי פרק טרף בקלפי וניחא טפי למימרא דלא דק דאי גרסי' שתים לא ניחא כל כך ובפטום הקטורת הכתוב במחזורים גרס אחת לששים שנה או לשבעים שנה ויכול להיות כשכלים ס' שנה בשתי שנים פשוטות זו אחר זו:

מפרישין – לא גרסי' ממנה שמתרומת הלשכה היו מפרישין והתם במסכת שקלים (דף ו.) לא איירי בתרומת הלשכה ומאי ממנה שייך:

מפרישין שכר האומנין – פ"ה שמזכין להן ע"י אחד מן הגזברין ולפי' הא דקאמר בסמוך ומחללין אותה על מעות האומנין היינו מדעתן מאחר שכבר זכו בהן ומיהו לשון מפרישין לא משמע אלא הפרשה בעלמא וקאמר נמי נותנין אותה לאומנין בשכרן משמע שעדיין לא זכו בשכרן ולכך נראה דלב ב"ד מתנה עליהן ובהפרשה בעלמא יהיו חולין ואם תאמר ולמה להו כולי האי יתנו הקטורת מתחלה לאומנין בשכרן ומיהו לבן עזאי דאמר במס' שקלים בפ' התרומה (שם) דאין הקדש מתחלל על המלאכה ניחא ואפי' לר"ע נמי דאמר מתחלל על המלאכה ה"מ בקטורת דיחיד כגון במקדיש נכסיו והיו בהן דברים הראוים לקרבנות צבור דגבי הני מיתניא אבל בקטורת של צבור החמירו טפי אי נמי הכא איירי בשכר פטום אומני הקטורת של שנה חדשה וצריך ליתן להן מתרומה חדשה ולמאי דאמרינן במעילה בפרק ולד חטאת (מעילה דף יד: ושם) דהני אומנין באומני הבנין מ"מ אין יכולין לתת הקטורת בשכרן דאין נותנין שכרן אלא מקדושת בדק הבית:

דף יא.

וכי תימא דכל קדושת דמים נפסל בטבול יום – וא"ת בלא נתינה למכתשת נמי תיפסל דמעיקרא נמי קדושת דמים הוא וי"ל דאפילו קדושת דמים לא פסלה בטבול יום אלא בנתינה למכתשת וכתישה שראוי להקריב אבל קודם כתישה לא:

הוכשרו ליפסל בטבול יום – וא"ת כי לא קדשו בכלי נמי ליפסל בטבול יום מידי דהוה אחולין שנעשו על טהרת הקודש דמיפסל בטבול יום כדמוכח בסוף נדה (דף עא: ושם) דתנן היושבת על דם טהור מערה מים לפסח ודייקינן מערה אין נוגעת לא דחולין שנעשו על טהרת קודש כקודש דמו וי"ל דתנא דהכא סבר לאו כקודש דמו כחזרו לומר

דהתם דהרי הוא כמגע טמא מת בקדשים ולא לחולין א"נ הכא מיירי מדאורייתא וה"ה דמקודם לכן מיפסלי מדרבנן ואם תאמר א"כ מאי פריך לעיל נימא דקדושת דמים היא והא דקתני נפסלת בטבול יום היינו מדרבנן וכמשנה ראשונה דהתם דסברה דכקודש דמו וי"ל דאי מטעם דכקודש דמו מיפסלא בטבול יום א"כ אפילו לא נתנה במכתשת נמי דכיון דמדרבנן מיפסלא אפי' אינה ראויה להקרב נמי או שמא קטרת לא מיפסלא משום חולין שנעשו על טהרת קדש דלא שייך בה האי טעמא כיון דלאו בת אכילה היא אבל לעיל קאמר שפיר וכ"ת כל קדושת דמים מיפסלא בטבול יום ולא קשה ליה אפי' לא נתנה במכתשת נמי דלא מפסלא קדושת דמים כל זמן שמחוסר מעשה בגופו דהיינו כתישה והשתא נמי ניחא מה שמקשה דאמאי לא פריך מרישא דתנא לעיל מהך דהמנחות כו' דמייתי הכא ובפ"ב דמעילה (דף ט.) שתי הלחם ולחם הפנים מועלין בהם משהוקדשו קרמו בתנור הוכשרו ליפסל בטבול יום קרמו אין לא קרמו לא ולפי מה שפרישית דקדושת דמים לא מיפסלא בטבול יום כל זמן שמחוסר מעשה בגופו לא ה"מ למיפרך מרישא דאפילו נתנוה בתנור אכתי מחוסר קרימה וכשישחט עליהן הזבח אחר הקרימה שהיא אפייה:

אלא מעתה תיפסל בלינה אלמה תנן כו' – פירש בקונטרס דדייק מדקתני לעיל גבי מכתשת טבול יום ולא קתני לינה והכא תנא לינה ש"מ דכלי דהכא לאו מכתשת היא אבל אי לאו הך מתניתין דמייתי מברייתא גופה דמכתשת דקתני טבול יום ולא קתני לינה לא מצי למיפרך דאיכא למימר תנא טבול יום וה"ה לינה וא"ת ותקשה ליה מטבול יום גופיה דבברייתא קתני דמכי נתנה למכתשת נפסלה בטבול יום ואילו הכא תנן קדשו בכלי הוכשרו ליפסל בטבול יום דהיינו כלי דבשעת הקטרה אין לא קדשו לא וי"ל דהא לא הוה קשה ליה כולי האי דמצי למימר דבקטרת אפילו לא קדשו בכלי נפסלת בטבול יום והא דנקט קדשו בכלי לענין טבול יום לא נקט אלא משום מנחת כהנים ומנחת כהן משוח השנויים כאן [אבל לעיל דייק שפיר לא קדשו לא אטבול יום דקדשו בכלי קאי אטבול יום ומחוסר כפורים ולינה דאל"כ בחנם נקט ט"י] תדע דהא קומץ נמי אפילו לא קדש בכלי נפסל בטבול יום ובמחוסר כפורים ובלינה מכי נתקדשה המנחה בסיסא כדקתני לעיל המנחות מועלין בהן והא דתנא קומץ בהדי הנך משום סיפא דקתני וחייבין משום נותר וטמא דקאי אכולהו אבל מלינה פריך שפיר דליכא למימר דהוא הדין לא קדשו ונקט קדשו משום מנחת כהנים וחביריה דא"כ אמאי תנא כלל קטורת בהדייהו ועוד י"ל דהא פשיטא ליה דאין קטורת נפסלת בלינה משעת נתינה במכתשת שהרי היו

עושים אותה בתחלת השנה לצורך כל השנה ולא מייתי מהך מתניתין אלא דשייך פסול לינה בקטורת דאי לאו מתני' ה"א דאין שייך בקטורת פסול לינה כלל:

הואיל וצורתה כל השנה כולה - פי' בקונטרס שאין מראיתה משתנה הלכך אע"ג דקדושת הגוף היא לא מיפסלא בלינה מיהו משקדשה בכלי ליקרב גזור בה רבנן לינה דלמא אתי לאכשורי בשאר קרבנות המתקדשים בכלי ולפי' אי אפשר לה ליפסל אלא מדרבנן וקשה דבפרק הוציאו לו (יומא דף מח. ושם) בעי רב פפא חישב בחפינת קטורת מהו ופשיט לה מהא דאמר ר"ע הסלת והלבונה והגחלים והקטורת שאם נגע טבול יום במקצתן פסל את כולן ומדפסיל טבול יום פסלה נמי לינה ומדפסלה לינה פסלה נמי מחשבה והקשה בקונטרס שם דאמאי לא מייתי ראיה מהכא דפסלה לינה וליכא למימר דהתם מייתי ראיה דמדאורייתא פסלה לינה ומהכא ליכא לאוכוחי דפסלה מדאורייתא דהא לפ"ה דהכא ע"כ לא פסלה אלא מדרבנן לכ"נ לפרש שאני קטורת הואיל וצורתה כל השנה כולה שעיקר מצותה בכך לעשותה כולה בתחלת השנה ולאחר קידוש כף אפשר דמיפסלא מדאורייתא כשאר קרבנות ועוד כיון דיש שיעור להקרבת קטורת פרס שחרית ופרס ערבית אין כלי שרת מקדשה שלא מדעת כדמשמע בס"פ לולב וערבה (סוכה דף נ.) אי נמי אין כלי שרת מקדשים אלא בזמנן אפילו ליפסל כדמוכח בס"פ שתי הלחם (מנחות דף ק.) אע"ג דבס"פ לולב וערבה צריך לומר דמילוי ערב שבת חשיב בזמנן לפי שא"א למלאות בשבת גבי מכתשת חשיב אפשר והשתא אתי שפיר דלא מצי למידק מהכא דפסלה לינה מדאורייתא אבל מההיא מוכח שפיר דפסלה מדאורייתא מידי דהוה אטבול יום דפסל מדאורייתא מדפסל אפילו ע"י צירוף כלי ואע"ג דטבול יום חמיר דפסיל משנתנה למכתשת קידוש כף חשיב לגבי לינה כנתינה למכתשת לטבול יום ועי"ל דלאו מדפסול טבול יום דייק פסול לינה אלא כלומר מדפסול ע"י צירוף כלי אלמא צריך הקטרה לכלי דכשאין צריך לכלי אין כלי מצרפו ואפי' הוי צירוף כלי מדרבנן לא תקון אלא בצריך לכלי מדאורייתא וכיון דבעי כלי א"כ פסלה לינה כדדייקי' בפרק התכלת (מנחות דף נא.) על מחבת מלמד שטעונה כלי דאי אפי לה מאתמול מיפסלא בלינה אבל קשה דתפשוט מסיפא דהכא דפסלה דאורייתא דקתני וחייבין עליהן משום נותר דמשמע דקאי נמי אקטורת ועוד דקתני ופיגול אין בהן לפי שאין להם מתירין ואי לא מיפסלא מחשבה תיפוק ליה דלא פסלה מחשבה:

מכל מקום קשיא - תימה אי מכתשת מיקדשא קדושת הגוף א"כ היכי אמר בערכין (דף י:) גבי מכתשת שניקבה ונשברה ושלחו אומנין מאלכסנדריא של מצרים ותקנוה האמר בזבחים (דף פח.) כלי שרת שנשברו אין מתקנין אותן ושניקבה אין מתיכין לתוכה אבר

דאין עניות במקום עשירות וי"ל דמכתשת של משה שאני שהיתה מפטמת ביותר וי"מ דודאי לא היתה כלי שרת אלא שהקטורת היה קדוש קדושת הגוף בדבורו שהיה אומר יהא זה קטורת היה חל עליה קדושת הגוף אחר כתישה במכתשת שהיה ראוי להקטיר כמו הבהמה שהיא קדושה כשאומר יהא זה לעולה יהא זה לחטאת וכי משני לעיל שאני קטורת דקדושת דמים היא ה"ק דכשאומר יהא זה לקטורת לא חייל עלה קדושת הגוף: **פר ושעיר של יום הכפורים** - פי' בקונטרס דלכך ימותו דלא חזי לשנה הבאה משום תרומה ישנה ובפ' שני שעירים (יומא דף סה:) ליתא למסקנא הכי אלא מסקינן דלא בעינן חדשה אלא למצוה וטעמא דימותו משום דחיישינן לתקלה:

דף יא:

וכן שעירי ע"ז שאבדו - למאן דמפרש בפרק הוציאו לו (יומא דף נ.) דפר דקתני הכא הוא פר העלם דבר של צבור ניחא אבל למ"ד פר כ"ג תימה אמאי לא תני ליה פר העלם דבר בהדי שעירי ע"ז שרגיל לשנותם יחד כדקתני להו התם אמילתא דאחרים ועוד תימה מאי שנא דלא קתני פרי העלם דבר בלשון רבים כדקתני שעירי לשון רבים דמדקתני שעירי א"כ קסבר י"ב שבטים מביאים י"ב שעירים ה"נ מייתו י"ב פרים דשניהן שוין כדקתני פרק קמא דהוריות (דף ד:):

אי הכי נשחטה תפדה הא בעינן העמדה והערכה - תימה דמשמע דאי קדשי מזבח היא ניחא והא רבי יוחנן אית ליה בפרק בתרא דתמורה (דף לב: ושם) דאחד זה ואחד זה היו בכלל העמדה והערכה ומיהו יש לומר הך סוגיא אתיא כר"ל דאמר לרבנן קדשי מזבח לא היו בכלל העמדה והערכה אבל קשה דמעיקרא פריך אביי דלא אמר לב ב"ד מתנה עליהן ולבסוף פריך דאפילו במידי דלא שכיח אמר לב ב"ד מתנה עליהן ועוד דסבר דפרה קדשי מזבח היא וכן במסקנא ובכל דוכתין מסקינן שאני פרה דקדשי בדק הבית היא וסתמא דהש"ס בפ"ק דחולין (דף יא. ושם) מפרש דטרפות פוסל בפרה משום דחטאת קרייה רחמנא לכן נראה דאביי ידע שפיר דפרה קדשי בדק הבית היא ומ"מ סבר דאין נפדית אלא מחמת לב ב"ד מתנה עליהן להכי פריך והרי פרה דלא שכיח פירוש שימצאו נאה ממנה אפילו הכי מסקי דעתייהו ואמר לב ב"ד מתנה עליהם משום דקדשי בדק הבית היא א"כ בקדשי מזבח נמי אי אמר לב ב"ד מתנה עליהן אית לן למימר אפילו במילתא דלא שכיח ומשני שאני פרה דקדשי בדק הבית היא ואין צריך ללב ב"ד מתנה והשתא פריך אי הכי נשחטה תפדה אא"ב דמכח לב ב"ד נפדית כן דעתם להתנות ואי לאו תהא לדמי נסכים והוי כבעל מום מעיקרו דמודי ביה ר' יוחנן דלא בעי העמדה

והערכה שפיר וא"ת ואי קדשי בדק הבית היא היכי פריך בסמוך וכי פודין את הקדשים להאכילם לכלבים הא של בדק הבית ודאי פודין דהא דאין פודין נפקא לן מואכלת ולא לכלביך (דברים יב) דכתיב בפסולי המוקדשים של מזבח כדמוכח בפרק ב' דבכורות (דף טו. ושם) דמההוא קרא נפקא לן גיזה וחלב של קדשי בדק הבית מותרים ואפילו קדם הקדישן למומן תנן התם דמותרין לאחר פדיונן בגיזה ועבודה ובהדיא קתני התם אם מתו יפדו יש לומר דמדרבנן אסור כדמוכח בפרק כל שעה (פסחים דף לב.) גבי חמץ של הקדש והא דקתני אם מתו יפדו היינו מדאורייתא:

פרה מטמאה טומאת אוכלין – מפורש במקום אחר:

וכי פודין את הקדשים – ואע"ג דפלוגתא היא בפ"ב דבכורות (דף טו:) אפילו בקדם הקדישן למומן מ"מ סתם משנה התם (דף יד.) ובפרק הזרוע (חולין דף קל.) כמ"ד אין פודין:

משום עורה – הקשה הר"ר מרדכי מ"ש מהא דאמר [זבחים] (דף קג:) בכור שנטרף קוברים אותו עם עורו לפי שאין פודין את הקדשים להאכילם לכלבים ולא אמר שיפדו משום עורו ולמאי דפרישית שאין פודין מדרבנן בקדשי בדק הבית ניחא ולפיכך מותר ליהנות מעורה אבל התם דאין פודין מדאורייתא אסור גם העור:

רבי שמעון לית ליה לב"ד מתנה עליהם – ולא מצי לשנויי אבודין שאני דאבודין דלעיל ודאי לא שכיחי דנזהרים לשמרן ביותר לפי שקדושתן מרובה שדמן נכנס לפני ולפנים א"נ אינהו גופייהו לא שכיחי דפר ושעיר של יום הכפורים אינן אלא פעם אחת בשנה וכן שעירי ע"ז לא שכיחי כלל אבל הכא אע"ג דמיירי נמי בשעיר החיצון של יום הכפורים מכל מקום שעירי חיצונים שכיחי טובא ואבודין דידהו שכיחי ומסקי בית דין דעתייהו להתנות עליהן:

דף יב.

שאני קטורת דלית ליה תקנתא ברעיה – תימה דה"ל למינקט תקנתא דתמידים והל"ל דלית להו תקנתא בקיץ למזבח שתקנה זו עושין בתמידין כדאמר בסמוך וי"ל דרבותא נקט דאפי' תקנה מועטת כזו אין בקטורת וא"ת לעיל (דף י:) דפריך רבה לרב חסדא ממתני' דמותר הקטורת אמאי לא משני הכי ויש לומר משום דרב חסדא אית ליה שאין לב בית דין מתנה בשום מקום להפקיע קדושת הגוף:

וממאי דר' יהודה היא – תימה כי אתיא נמי כר' יהודה מצי למימר שאני חטאת צבור דלית להו תקנתא ברעיה דהא ר' יהודה אמר לעיל כולם ימותו ומיהו עדיפא מינה קאמר דדלמא ר"מ היא ואפי' בהנך חיצונים דשכיחי לית ליה לב ב"ד מתנה עליהן:

מקיצין בהן את המזבח – תימה דבפרק התודה (מנחות עט: ושם) משמע דאזלי לרעיה דאמר ומי אית ליה לר"ש לב ב"ד מתנה עליהן והא א"ר אידי בר אבין א"ר יוחנן תמידין שלא הוצרכו לצבור לדברי ר"ש אין נפדין תמימים ומשני שאני התם דאית להם תקנה ברעיה וי"ל דהתם משום חטאות משני הכי דעיקר מילתא דר' יוחנן משום דדייק ממתני' דלית ליה לר"ש לב ב"ד מתנה אע"ג דא"ר יוחנן גמרא גמיר לה היינו דלרבנן נפדין תמימים אבל לדברי ר"ש ממתני' דייק וכן משמע מדנקט לדר"ש ולא קאמר ר"ש אומר ואגב דנקט לדברי ר"ש נקט נמי לדברי חכמים ואם תאמר וממתני' היכי מצי דייק דלמא הא דלא אהדר להו ר"ש לב ב"ד מתנה עליהן משום דלא איצטריך וי"ל כיון דגמיר ר' יוחנן דלרבנן אית להו לב ב"ד אי לאו דשמעי' לר"ש דלית ליה לא הוה להו לאקשויי לר"ש היאך הן קריבין:

אשם שמתו בעליו כו' אלא ש"מ גזירה לאחר כפרה אטו לפני כפרה – משמע דלאחר כפרה אפילו קודם ניתוק שרי מדאורייתא מדלא קאמר גזירה אחר ניתוק אטו קודם ניתוק משמע דליכא איסור אלא קודם כפרה והא דאמר בכל דוכתא. דהלכתא גמירי לה דכל שבחטאת מתה באשם רועה אר"ת דרעיה דרבנן היא והלכתא לא גמירי אלא כל שבחטאת מתה באשם קרב עולה והש"ס דנקט רעיה לפי שתקנו אותה חכמים והעמידוה בה ואינה אלא מדרבנן כדמשמע הכא והכי נמי מוכח בפסחים בסוף פרק אלו דברים (פסחים עג. ושם) דאמר רב הונא א"ר אשם שניתק לרעיה ושחטו סתם כשר לעולה אלמא לא בעי עקירה אי הכי כי לא ניתק נמי פי' בשלמא אי בעי עקירה כו' מש"ה בעי ניתוק דעבוד רבנן היכרא דע"י כך יזכור לעוקרו אבל כיון דלא בעי עקירה לא ניתק נמי ומשני גזירה לאחר כפרה אטו לפני כפרה ותימה דבפ"ק דזבחים (דף ה: ושם) ובפ"ק דמנחות (דף ד. ושם) אמר רב הונא אשם שניתק לרעיה כו' ניתק אין לא ניתק לא מאי טעמא אמר קרא הוא בהוייתו יהא ופירש בקונטרס בהוייתו יהא עד שניתק וע"כ דרשה גמורה היא דקאמר התם אלא הוא למה לי ואר"ת דל"ג התם ניתק אין לא ניתק לא ובתמורה פרק אלו קדשים (תמורה דף יח ושם) אינו בשום ספר ואפילו גרס ליה לא קאי דרשה דקרא לפרש טעמא דלא ניתק לא אלא אתא לפרש מאי טעמא כשר כששחטו סתם בלא עקירה אמר קרא הוא בהוייתו יהא כלומר באותה הוייתה שסופה להיות דהיינו עולה דהכי גמירי שקרב עולה באותה הויה יהא מתחלה בלא עקירה ואף

על גב דקרא קאי . אהלכתא אשכחן כי האי גוונא בפ"ב דבכורות (דף טז. ושם) דמקיש דבר הבא ממעלה גרה פי' תמורת פסולי המוקדשים לדבר הבא ממפריסי הפרסה ה' חטאות המתות וגמר מהתם מה התם במיתה אף על גב דהתם הלכתא היא:

תניא נמי הכי מה הן מביאין כו' – נראה דמייתי סייעתא דגזרינן אטו קודם כפרה מדלא קתני מה הן עושין מן המותרות אלא מה הן מביאין משמע מדמיהם אבל לא מגופן ובמותר חטאת ואשם מיירי ולא במותר עולה דסתם מותר בזבחים ובתמורה בחטאת ואשם מיירי:

דף יב:

כבנות שוח לאדם – משמע שהן טובות ובקרא נמי כתיב (בראשית ג':ו') כי טוב העץ למאכל והיינו בנות שוח כדמשמע בבראשית רבה כי גרמו שוחה לאדם א"נ בנות שבע שגרמו ז' ימי אבילות וקשה לר"ת דבפ"ק דע"ז (דף יד. ושם) משמע דלא חזו לאכילה כל כך דקתני גבי שביעית הוסיפו עליהן אלכסוסין ואיצטרובלין מוכסוסין ובנות שוח אבל מעיקרא לא הוה בהו שביעית משמע דגריעי ותירץ ר"ת דלאו משום דגריעי אלא ששנינו במס' שביעית (פ"ה מ"א) בנות שוח שביעית שלהן שניה שעושין לג' שנים וכשהפרי נחנט בשביעית אינו נגמר עד שנה שניה של שמיט' והשתא מעיקרא סבור דאזלינן בתר לקיטה ובסוף סבור דאזלינן בתר חנטה ועוד תירץ ר"ת דגרס בפ"ק דע"ז (שם) מוכסוסין בנות שוח בלא וי"ו ופרי אחת הוא והוא גרוע ואינו אותו ששמו בנות שוח גרידא וכן משמע בפ"ק דבכורות (דף ח. ושם) דשנים הם דהא אמר הזאב והארי לג' שנים וכנגדן בבנות שוח נחש לז' שנים ולאותו רשע לא מצינו שום חבר וי"א מוכסוסין בנות שוח ומיהו בפרק כיצד מברכין (ברכות דף מ:) משמע דבנות שוח הן גרועין שלא נחשדו עליהן עמי הארץ דחשיב להו גבי קלין שבדמאי ושמא פרי הוא שגדל ביערים כמו עוזרדין דחשיב בהדייהו ולפי שמצוי להן מן ההפקר לא נחשדו שלא לעשר הגדל בגנותיהן ובפרדסותיהן ולא מפני שהוא גרוע:

הא בורכא – תימה היכי ס"ד דמקיצין בעוף האמר זה מדרש דרש יהוידע הכהן שמותר חטאת ומותר אשם יהא לנדבת עולה משום דכתיב (ויקרא ה':י"ג) לה' לכהן איזהו דבר שהוא לה' ולכהן הוי אומר זה עולה שבשר עולה כולה לה' והגיזה והעור לכהן ובעוף אין לכהן חלק בו וי"ל דהתם במותר מעות כגון הפריש מעות לחטאת ואשם כדכתיב (מלכים ב י"ב:י"ז) כסף אשם כסף חטאת והכא כשנתותר גוף אשם:

ואין עוף בצבור – משום דכתיב ביה נפש דמשמע ביחיד דוקא וא"ת והאמר בפ' טרף בקלפי (יומא דף מא: ושם) אי זבן פרידה אחת אי עולה זבן עולה אזלא לנדבה וי"ל דאין לקנות עוף במעות שנתותרו אך אם כבר בא עוף לפנינו מקיצים בו דמה יעשה ממנו [וע"ע תוס' תמורה כג: ד"ה ושמה]:

ואף שמואל סבר לה – פי' בקונטרס להא דאמר דלר"ש מקיצין בהן המזבח דאמר שמואל סכין מושכתן פי' סכין השוחטת סתם מושכתן לקרבן שהופרשו מתחלה לכך כגון עולת תמיד לעולת קיץ אע"פ שאין זה אותו קרבן עצמו כיון דמעיקרא עולה והשתא עולה וקשה דבפ"ק דזבחים (דף ג. ושם) מוכח דמילתא דשמואל כרבנן דר"ש דאית להו לב בית דין מתנה עליהן ואמאי דגרס בסמוך תניא נמי הכי קשה דמתני' ה"ל לאיתויי ונראה כפירוש הערוך דפי' סכין מושכתן למה שהם אם תמידים אם מוספין סכין מושכתן להיות כן דטרם משכן לסכין אין לומר איזה תמיד איזה מוסף אלא תלויין ועומדין בתנאי לב ב"ד דאף ע"פ שאמרו שהן תמידים אם ירצו להקריבן לשם זבח אחר רשאין לפי שבזמן שמשך זה סכין לשחיטת תמיד הרי הוא תמיד ואם למוסף מוסף והוי סייעתא לר' יוחנן דאמר תמידין שלא הוצרכו לצבור לדברי רבנן נפדין תמימים שהרי עדיין לא משכן לסכין ול"ג תניא נמי הכי אלא תניא וי"מ תניא נמי הכי אדרב שמואל בר רב יצחק דאמר מודה ר"ש בשעירי חטאת שאין מקיצין בגופן דקתני אם לא קרב ברגל כלומר בפסח יקרב בר"ח כו' ואם לא קרב ביוה"כ יקרב ברגל פירוש בסוכות ואם לא קרב ברגל זה של סוכות יקרב ברגל אחר היינו שמיני עצרת שהוא רגל בפני עצמו אבל טפי מרגל אחר דהיינו בפסח הבא לא מצי לאקרובי לגופיה דה"ל תרומה ישנה ולא להקיץ בגופו לפי שמתחלתו לא הוקדש אלא לכפר על מזבח החיצון כלומר לכפר בחטאת וא"א לשנותן בנדבה אלמא אין מקיצין בגופן אלא בדמיהן אבל קשה דאמאי נטר עד הכא לעיל ה"ל לאיתויי:

שמתחלה לא בא אלא לכפר על מזבח החיצון – אע"ג דבמתני' מפרש משום דבאין לכפר על טומאת מקדש וקדשיו תרתי בעינן מקדש וקדשיו ומזבח החיצון לאפוקי שעיר הפנימי ואע"ג דמשמע לעיל דאי לאו משום גזירה אטו לפני כפרה היו מקיצין אפילו במותר חטאת הפנימית היינו משום דהכי גמירי דמותר חטאת צבור לעולה:

ועל זדון טומאת מקדש וקדשיו – אין זה ב' כפרות אלא מה שקרבן אחר מכפר כדפ"ל א"נ כפרה אחת לשוגג ואחת למזיד:

לא זז משם עד שמוחלים לו – ואף על גב דתנן במתני' בפרק בתרא דיומא (דף פה: ושם) על עשה ועל לא תעשה תשובה מכפרת ואמר נמי במס' חגיגה (דף ה.) כל העושה דבר

ומתחרט מוחלין לו מיד אפי' בשאר עבירות אינה מחילה גמורה אלא שמקילין לו הדין אבל במצות עשה מוחלין לגמרי:

דף יג.

בעומד במרדו – הקשה הר"ר שלמה מדריו"ש דבפרק בתרא דיומא (דף פה: ושם) אמרינן מיתה ויום הכפורים מכפרים עם התשובה עם התשובה אין בפני עצמו לא הא מני דלא כרבי והא לא אתיא אפילו כרבנן דאית להו דמיתה בלא תשובה מכפרת בשאר עבירות דלאו הנך שלשה ויש לומר דהכא לא קאמרי רבנן דמיתה ממרקת אלא עם היסורין והדינין שדנין אותו לאחר מיתה וע"י כך אינו נכרת לעולם הבא אבל עם התשובה מיתה ממרקת לגמרי שאין נדון עוד ביסורין לאחר מיתה אבל לרבי מיתה ויוה"כ בלא תשובה ממרקת לגמרי בשאר עבירות והשתא אתי שפיר כרבנן:

שאין מכפרין על המזיד – פירש בקונטרס רוב חטאות ואשמות אין מכפרין על המזיד אלא אשם שפחה חרופה ואשם נזיר טמא ואשם שבועת הפקדון וחטאת דשבועת העדות וא"ת ונגמר מהנהו שמכפר על הזדון כשוגג וי"ל דאיכא למיפרך שכן אין מכפר על חייבי כריתות וחייבי מיתות ב"ד:

הואיל ומכפר על המזיד – וא"ת נימא דיוה"כ לא יכפר על המזיד מידי דהוה אחטאת ואשם וי"ל דקרא דיוה"כ הוא איכא למ"ד דמשמע אפי' אינם שבים וכ"ע מודו דמרבינן במזיד ועוד דאדרבה נילף משעיר הנעשה בפנים שמכפר על המזיד:

לא קראו מקרא קודש – פירש בקונטרס שלא קיבלו עליו בברכותיו לומר מקדש ישראל ויום הכפורים ואין נראה דלא אשכחן ברכות ביום הכפורים דליהוו דאורייתא ונראה לר"ת קראו מקרא קודש שמודה שב"ד קדשוהו ושובת ממלאכה בשביל קדושת היום ולא קראו מקרא קדש שאינו שובת מחמת קדושת היום אלא מחמת שמתעצל לעשות מלאכה:

תלמוד לומר יום כפורים הוא מכל מקום – תימה דלמא בעשה תשובה איירי ולעולם סבר תנא דאינו מכפר אלא על השבין:

דאי לא תימא הכי – ואם תאמר למה לו אך חלק למאי דס"ד השתא דידעינן מסברא דכרת דיום הכפורים לרבי לית ליה וי"ל דהמ"ל ולטעמיך או שמא איצטריך אך אפי' חזר בו מעבירה אלא שמבעט בכפרה שאינו רוצה שיום הכפורים יכפר:

דף יג:

דעבד סמוך לשקיעת החמה – אבל לאחר שילוח שעיר לא מצי לאוקומה שהוא מכפר כל היום ואף על גב דמשמע לעיל (דף ח:) שאין קרבנות מכפרין על עבירות של אח"כ אפילו בו ביום דאמר נפקא מינה לטומאה שאירעה בין זה לזה שאני שעיר המשתלח דכתיב ביה כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם משמע דכל היום יכפר אי נמי היום עצמו בלא שעיר המשתלח מכפר קצת ואין כאן כרת גמור וכה"ג אשכחן בפרק קמא דזבחים (דף ו. ושם) דעולה מכפרת על היורש. מקופיא ולא מקיבעא כלומר לגמרי והשתא אתי שפיר דלא קאמר כגון שמת קודם שנשתלח השעיר או כגון דליכא שעיר המשתלח כדאמר לעיל (דף ח:) ונפקא מינה היכא דלא עבד חיצון וי"מ דיום הכפורים בלא שעיר המשתלח מכפר לגמרי ונפקא מינה דשעיר מכפר מיד ויום הכפורים אינו מכפר עד שתחשך למוצאי יום הכפורים כדתניא חומר בשעיר מביום הכפורים שהשעיר מכפר מיד ויום הכפורים עד שתחשך חומר ביוה"כ מבשעיר שיום הכפורים מכפר בלא קרבן מה שאין כן בשעיר והא דנקט כגון דחנקתיה אומצא לאו דוקא אלא הוא הדין שמת בו ביום ולרווחא דמילתא נקטה. אי נמי אפילו לא מת בו ביום אלא אחר כמה ימים וכגון דעבד סמוך לשקיעת החמה:

וכפר את מקדש הקדש זה לפני ולפנים – פירש בקונטרס דבטומאת לפני ולפנים ובטומאת היכל מיירי וקשה דאמאי צריך קרא לכולהו הא לקמן פ"ב (דף טז:) גבי כרת לא מצריכין אלא חד קרא לכולהו ושמא כיון שהושוו לענין כפרה הושוו לכל דבר ומיהו קשיא שצריך לדחוק הקונט' לפרש מזבח כמשמעו כגון שהקטיר עליו בטומאה וא"כ היינו טמא ששימש ולא מצינו שיכפר שעיר הפנימי על כהן ששימש בטומאה ועוד אי בטומאת מקדש וקדשיו איירי הכא לרבי יהודה מאי קאמר לעיל (דף ח.) רבי שמעון ממקומו הוא מוכרע הא אפי' לרבי יהודה נמי ממקומו מוכרע ועוד דבס"פ הוציאו לו (יומא דף סא.) מייתי לה אמתניתין דוכן בהיכל וכן במזבח הזהב דמתני' לענין הזאה ע"כ נראה דבהזאה איירי ולפני ולפנים היינו על בין הבדים וההיכל היינו על הפרכת ומזבח היינו מזבח הזהב ועזרות היינו שירי הדם שהיה שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון שהיה בעזרה כדתנן באיזהו מקומן (זבחים מז.) ומיהו קשיא הא דנקט עזרות דה"ל למימר עזרה ועוד דהזאות כולהו כתיבי בהדיא בפרשה ולעיכובא לא איצטריך דנפקא לן בפרק איזהו מקומן (זבחים דף נב:) ובפרק הוציאו לו (יומא דף ס:) וכלה וכפר אם כלה כיפר ואם לא כלה לא כיפר וי"ל דאיצטריך האי קרא דכהן משוח ומרובה בגדים יכול לעשות כן לפי שכל הפרשה כתיב בה אהרן וכן תניא בת"כ וכפר הכהן אשר

ימשח מת"ל לפי שכל הפרשה כולה אמור בה אהרן לכן כתיב וכפר את מקדש הקדש וגו' שכל משוח ומרובה בגדים צריך לעשות כן:

הושוו כולן לכפרה אחת – אבל לשעיר הפנימי לא הושוו דכתיב אשר לעם ודרשינן בסמוך ולא לכהנים:

ואיתקש שעיר המשתלח לשעיר הנעשה בפנים – תימה דבפ"ב דכריתות (דף כה:) גבי חטאים דומיא דפשעים פריך האי בשעיר הנעשה בפנים הוא דכתיב והשתא לגמר מיניה שעיר המשתלח דהא איתקש:

דף יד.

כולן קרויין ביתו – תימה ולוים במה יתכפרו אי בשל צבור אשר לעם כתיב ולוים לא מיקרו עם למ"ד ופלוגתא היא בפרק הזרוע (חולין דף קלא:) ואי בשל אהרן לא איקרו ביתו וכ"ת כיון דאשכחן שיש להן כפרה דכתיב וכפר אית לן למימר דלא אתי אשר לעם אלא למעוטי כהנים ויתכפרו בשל צבור אם כן מצינו בשעיר של עם שהותר מכללו:

האי מיבעי ליה לכדתניא כו' – ומדאיצטריך קרא לומר דלא מייתי משל כהנים אלמא מתכפרין בו ומשני תנא הכי קא קשיא ליה כו' וקרא איצטריך שלא תאמר כיון שמצינו שיש להן כפרה יתכפר בשלו ויביא משלהן אבל קצת תימה דמאי פריך נימא דהא דדרשינן דלא מייתי משל כהנים היינו לבתר דקים לן דכהנים מתכפרין בו:

שנה עליהן הכתוב לעכב – ואם תאמר ונוקי אשר לו תניינא לעכב משל צבור ושלישי למצוה משלו ולא משל כהנים וי"ל דסברא הוא למידרש מעיקרא למצוה קודם דנדרוש לעכב וכן מוכח בפ"ק דזבחים (דף ז:) ובכמה דוכתי:

דלא מחסרי ממונא דכתיב אשר לעם – אע"ג דהאי נפקא לן מומאת עדת בני ישראל מ"מ אשר לעם משמע משל לעם אלא מדאייתר מוקמינן ליה שאין הכהנים מתכפרים בו ולא מיבעיא למ"ד במסכת שקלים (דף ב) ובמנחות (דף כא:) שאין הכהנים מצווין לשקול דודאי לא אתי מדידהו אלא אפילו למ"ד שמצווין לשקול והשעיר בא מתרומת הלשכה מ"מ אם חסרו מעות הלשכה ובאו לגבות לצורך שעיר אין גובין משלהן או אם בא אחר וזיכה שעיר לצבור כשר אע"פ שלא זכו בו כהנים:

בדאהרן נמי לא מחסרי ממונא – תימה מ"מ ע"כ כיון שמצינו שיש להן כפרה בכל מה שיש כפרה לאחרים מדכתיב יכפר לא מצינו לאוקומה אלא בשל אהרן מאחר שנתמעטו משל צבור מדכתיב אשר לעם ולא גמרינן מיניה דגלי קרא וי"ל דאשר לעם .

משמע נתינת טעם משום שהוא משל עם ואם היו מתכפרים משל אהרן אע"ג דלא מחסרי ממונא א"כ אין הטעם נכון:

וקאמר כולן קרויין ביתו – והשתא על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף שמכפרים שעירי רגלים מתכפרים נמי כהנים אע"ג דלא מחסרי ממונא הואיל ומצינו בשל אהרן מתכפרין אע"ג דלא מחסרי ממונא ועוד דדוקא ביום הכפורים הוא דמצרכי' ריבויא לפי שמצינו חילוק בכפרה בין ישראל לכהנים:

שני וידוין ודם הפר – משמע שמתכפרין הכהנים בב' וידוין א"כ מתניתין דיומא דפרק אמר להן הממונה (דף לה:) דקתני בוידוי ראשון אני וביתי ותו לא ובשני אני וביתי ובני אהרן לא מתוקמא כרבי שמעון דלדידיה בוידוי ראשון נמי הל"ל ובני אהרן ותימה דהא רבא מוקי לה התם וידוי דשעיר המשתלח כר' שמעון ומסתמא כל הנהו מתני' דוידוין אתו נמי כר' שמעון וי"ל דאפילו ר' שמעון מודה שאינו מזכיר בהדיא בני אהרן עד שיראה כזכאי:

ידיעות הטומאה – מתוך פ"ה משמע שרוצה לפרש כולה מתניתין בידיעה גמורה שפירש וידע שנטמא ואע"ג דמוקמא מתניתין כרבי דאמר דידיעת בית רבו שמה ידיעה מ"מ נקטה לה במתניתין סתם ידיעה אע"ג דלא צריך והמדקדק יכול לפרש כולה מתניתין בידיעת בית רבו:

דף יד:

ארבעי קמייתא דלא מייתי ליה לידי קרבן כו' – זאת הגירסא עיקר וכן נראה לקונטרס אע"פ שפ"ה ברישׁ מסכת שבת (דף ג. ושם) הנהו דאתו לידי חיוב חטאת קחשיב דהיינו העקירות לא קשיא מידי דהתם מיירי בזה עוקר וזה מניח ובהנחה אין המניח יכול לבא לידי חיוב חטאת אבל העוקר היה יכול לבא לידי חיוב חטאת אם היה גומר הוצאה אבל הכא בידיעה ראשונה לא נתחייב ובידיעה האחרונה נתחייב:

זיל קרי בי רב הוא – והוי כמו שיש כאן ידיעה שהיה לו לשאול כיון שדבר זה ידוע לתינוקות אבל שרץ דמטמא בכעדשה דבסמוך אין ידוע אלא לתלמידים וא"ת תיפוק ליה דידע בבית רבו כשלמד דצב מטמא וי"ל בשלא למד אלא ראה שהעולם נזהרים ולא ידע באיזה א"נ למד ולא הבין בין צב לצפרדע מעולם ועוד יש לפרש זיל קרי בי רב הוא כלומר הרי ע"כ למד בבית רבו שצב כתיב בפרשה ובתינוק שנשבה ליכא לאוקומה כיון שיודע דחד מינייהו מטמא:

ונעלם ממנו מקום מקדש מהו – לפי מה שפי' דחשיב ידיעה מה שהיה לו לשאול צריך לפרש דבזמן הזה מיירי שאין מצוי לישאל היכן מקומו ומ"מ נקט בן בבל לפי שבני א"י רגילין להכיר יותר ויש תימה אמאי לא חשיב בכך ונעלם מכלל דידע כמו ונעלמה מעיני כל חי (איוב כ"ח:כ"א) דגבי תורה:

או דלמא כיון דמקומו לא ידע ליה העלמה היא – פי' בקונטרס דלא דמי לידיעת בית רבו דהתם ידע ששרץ מטמא וכשנגע בשרץ לא נזכר לו שלמד שיהא טמא בנגיעה זו משמע דלא הויא ידיעת בית רבו ידיעה אא"כ ידע בשעת נגיעה שנגע בשרץ ולעיל בפ"ק (דף ה.) דפריך ומי איכא דלית ליה ידיעת בית רבו ומשני משכחת לה בתינוק שנשבה בין הנכרים ה"מ לשנויי כגון שלא ידע בשעת נגיעה שנגע בשרץ:

דף טו.

(**לעיל יד.**) **שאין מוסיפין על העיר ועל העזרות** – ואם תאמר דבפ"ק דסנהדרין (דף ב.) לא חשיב אלא ע"א וי"ל דהתם לא חשיב אלא מילי דסנהדרין ותדע דתנן נמי התם אין מוציאין למלחמת הרשות אלא בב"ד של ע"א ולא תני מלך ויועץ ואורים ותומים אע"ג דבעינן להו כדמסיק התם בגמרא (דף טז.) מקרא ואם תאמר הדתנן התם אין דנין לא את השבט כו' ומוקי לה עולא בגמ' (שם) בבאין על עסקי נחלות כתחלתו מה תחלתו בע"א כו' אי מה תחלתו בקלפי ואורים ותומים וכל ישראל וכו' ומאי קושיא אה"נ דניבעי אורים ותומים וכל ישראל והא דלא חשיב להו התם במתני' (דף ב.) משום דלא איירי אלא במילי דסנהדרין ויש לומר מדכייל להו בהדי נביא השקר וכהן גדול משמע ליה דלא בעינן אלא ע"א דומיא דידהו מאי אמרת דשבק למיתני אורים ותומים משום דלא איירי אלא במילי דסנהדרין אם כן ליתנינהו באפי נפשייהו דלא אתו למיטעי לשוינהו כנביא השקר:

וכן תעשו לדורות – פירש בקונטרס ובימי משה דהוא מלך ונביא ואחיו כהן גדול ואורים ותומים ותימה אם כן בפ"ק דסנהדרין (דף טז:) בהעמדת סנהדרין לשבטים דילפינן ממשה דבמקום ע"א הוה קאי ליבעי נמי מלך ונביא ועוד אע"ג דאהרן היה בבנין משכן וכי נשאלו באורים ותומים לעשות משכן הלא קודם שנתכהן אהרן על ידי המלואים נעשה המשכן וקושיא ראשונה יש לתרץ דהכא מרבינן טפי משום דכתיב וכן תעשו דמשמע דאתא לרבויי כל הנך וא"ת כלים נמי ניבעו ע"א וכי תימא הכתוב תלאן בשירות דאין צריך אלא שירות הא בסמוך משמע דאי לאו אותם הוה אמינא דבעי משיחה

ועבודה ואם כן השתא דכתב אותם למעוטי משיחה ע"א מיהא לא נימעוט וי"ל דאתא אותם לגלויי דוכן תעשו לא קאי אכלים ולא בעינן בהן לדורות דומיא דמשה:

מתיב רבא כל הכלים שעשה משה - תימה ממשכן גופיה ה"ל למיפרך שיהא צריך משיחה לדורות כמו שנמשח בימי משה כדכתיב בקרא כדאמר לקמן (דף טז:) גבי משכן ומקדש:

לדורות אי בעי במשיחה אי בעי בעבודה - הכא לא בעי למיפרך לדורות במשיחה ובעבודה כדקאמר בסמוך דאותם משמע למעוטי משיחה לדורות:

ללמדך שאחד המרבה כו' - אע"ג דאמר (יומא דף לד:) האחד המיוחד שבעדרו וגבי פרה אדומה נמי אמרינן (לעיל דף יא:) שאם מצא נאה הימנה מצוה לפדות מ"מ לא היה לו להתפאר בכך כיון שמצוה בזה כמו בזה אם מתכוין לשם שמים:

אין עזרה מתקדשת אלא בשירי מנחה - תימה למאן דאמר בפ"ב [דזבחים] (דף קיג. ושם) דאין מנחה בבמה היאך מתקדשת בשלמא בימי עזרא איכא למימר דסבר כמ"ד קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא ועזרא זכר בעלמא הוא דעבד אבל בימי שלמה ויהושע קשיא וכ"ת דקדשה במנחת העומר והא בסוכות היה הקידוש בימי שלמה כדאמר במועד קטן (דף ט.) וכדמוכחי קראי ויש לומר כיון שהכל בא בבת אחת הקידוש ועשיית מנחה לא חשבינן מנחה בבמה ובקמיצה ובהקטרה היתה מקומה מתקדש וכל העבודה היתה מחנכתה ומתקדש מקומה א"נ כיון דלא אפשר לא צריך והא דקאמר הכא דאין מתקדשת היינו היכא דאפשר כגון שבאין להוסיף על העזרה:

ויוצא ממנה נפסל - ואם תאמר הר הבית היכי קדיש שאין דבר נאכל בו שיוצא ממנו נפסל ויש לו קדושה בפני עצמו שהוא מחנה לויה וכן בתי ערי חומה דמוכח לקמן (דף טז.) שנתקדשו והא אין דבר שנפסל ביוצא ויש לומר היכא דלא אפשר לא אפשר כדמוכח בשמעתא:

דף טו:

[**שייך לע"ב**] **בשחיטת כבשים הוא דקדשי** - ולמאן דאמר תנור מקדש נמי לא מצי אפי להו מאתמול דלא ליפסלו בלינה ופלוגתא היא בפרק שתי הלחם (מנחות דף צה:):

אין בנין בית המקדש בלילה - וכן אינו דוחה יום טוב ואם תאמר בר"ה פרק יום טוב (ראש השנה דף ל.) גבי הדתנן יום הנף כולו אסור קאמר התם דאיבני בלילה דאיבני בחמיסר ויש לומר דהיינו בית המקדש דלעתיד שהוא עשוי מאליו בידי שמים כדכתיב (שמות ט"ו:י"ז) מקדש ה' כוננו ידיך וכן מפרש במדרש תנחומא:

עד כי אתה ה' מחסי – דכתיב לעיל מיניה ושלומת רשעים תראה דמשתעי באויבים שהיו מצירין להם בשעת הבנין אבל משם ואילך לא משתעי בהכי:

אסור להתרפאות בדברי תורה – והדאמר במסכת שבת (דף סז.) לאישתא בת יומא לימא הכי וירא מלאך ה' אליו וגו' סכנתא שאני:

אמטו להכי פנימית נאכלת – לעיל פירש בקונטרס ואעמידה שתי תודות גדולות אצל החומה מבחוץ וקשיא אם כן פנימית אמאי נאכלת והא נפסלה ביוצא דלא מצינו שיהא קדוש חוץ לחומה ובפרק בתרא דמכות (דף יט:) נמי אמר במעשר שני טהור שפודין אותו בפסיעה אחת חוץ לחומה ונראה דבפנים היו מהלכין ואע"ג דקרי פנימה להך דלהדי חומה ולפי זה היא יותר חיצונה שהיא כלפי חוץ לעיר מכל מקום קרי לה פנימה לפי שיש דבר אצלה והדתנן בפ' כיצד צולין (פסחים פה: ושם) החלונות ועובי החומה כלפנים אע"פ שהלכו מבפנים היה מתקדש כל מה שהיה בלבם לקדש דלא אפשר ליילך בענין אחר ועוד דמסקינן התם דוקא בשוה לקרקע ולשם היה אפשר להלך:

דקדשה לה ראשונה – ואם תאמר אדרבה ראשונה נמי תאכל דכל זמן שלא קידשה העיר אף על פי שקדשה העזרה נאכלין קדשים בכל הרואה כדתנן בפרק בתרא דזבחים (דף קיב:) בשילה ונוב וגבעון שנאכלין בכל הרואה לפי שאין חומת העיר קדושה ויש לומר דמכיון שהלכה התודה כל שהוא הויא לה יוצא במקום שמהלכת:

דף טז.

תני באחת מכל אלו – תימה דמה דחקו להגיה דכמה סתם משניות אשכחן דאית להו קדושה לעתיד לבא בפ"ק דמגילה (דף י. ושם) ובפרק בתרא דזבחים (דף קיב: ושם) דקדושת ירושלים אין אחריה היתר:

אלא בבני גולה – אע"פ שהיה הדבר בא לידי תקלה הכניסוה כדי שימסרו עצמם עליהם יותר כשיש בה שם קדושה:

דכולי עלמא קידשה לעתיד לבא – וא"ת דבפ"ק דחגיגה (דף ג: ושם) אית ליה לרבי אליעזר דלא קידשה לעתיד לבוא גבי עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית ובריש מסכת ביצה (דף ג:) נמי אית ליה לרבי אליעזר דעיגול בעיגולין עולה בברייתא דליטרא קציעות ומאן דאית ליה הכי קסבר תרומה בזמן הזה דרבנן כדמוכח בפרק הערל (יבמות דף פא.) וי"ל דקדושת הארץ לגבי תרומה ומעשרות בטלה והכא איירי בקדושת מחיצה דאפשר דלא בטלה משום דאיקראי נחלה וקדושת בתי ערי חומה דמייתי בסמוך נמי הויא קדושת מחיצה ואף על גב דקדושת הארץ בטלה מ"מ בפ"ק דביצה (דף ה: ושם)

ביקש ר' אליעזר להפקיר כרם רבעי לעניים דמדרבנן היה צריך להוליכו לירושלים וא"ת אי בקדושת מחיצה נמי לא קידשה לעתיד לבא לרבי אליעזר מה ירויחו עניים כיון שלא יוכלו לאכלו בירושלים ואם יפדו הפירות מה ירויחו וי"ל לפי שיכולין לפדותו בשוה פרוטה אע"פ ששוין הרבה ואפי' לכתחלה שרי כשאין הפסד להקדש כשאין בית המקדש קיים כדמוכח בפרק בתרא דערכין (דף כט. ושם) גבי ההוא גברא דאחרימינהו לנכסי א"נ מודה רבי אליעזר דעזרא קידש לעתיד לבא קדושת מחיצה:

דף טז:

נטמא בעזרה – תימה אמאי לא קתני שתים שהן שש דהא מצרכינן קרא בגמרא לטומאה שבפנים ויש לומר דמתני' לא איירי אלא בטומאה שבחוץ:

מה"מ – מהא דגמירי לקמן שיעור שהייה לא שמעינן לא מלקות ולא כרת דה"א איסורא בעלמא הוא דאיכא:

תנהו ענין לטומאה שבפנים – וא"ת עונש שמעינן אזהרה מנין ויש לומר מולא יטמאו את מחניהם (במדבר ה':ג') דמשמע אפי' נטמא בפנים ולא כמו שפירש בקונטרס דולא יטמאו משמע שנטמא בחוץ ולא נטמא בעזרה דאותו כבר טימא ומיהו מעיקרא דבעי מנהני מילי משום דכיון דאכתי לא מייתר האי קרא לית לן לאוקומה לא יטמאו אלא בנטמא מבחוץ דאשכחן דהזהיר בו הכתוב במקום אחר דכתיב (ויקרא י"ב:ד') ואל המקדש לא תבא ועוד נראה דמעיקרא לא בעי כלל אלא לענין כרת אבל אזהרה פשיטא ליה דאיכא דלא יטמאו משמע דנטמא בפנים דהא כתיב (במדבר ה':ב') וישלחו מן המחנה אבל קרא דכרת משמע דאיירי באותו שראוי להתחטא קודם שיטמא משכן:

קדושתו קדושת עולם – פירש בקונטרס שאין אחריה היתר במות וקשה דא"כ תפשוט מהכא דסבר רבי אליעזר דקידשה לעתיד לבא ולספרים דגרסי נמי רבי אלעזר תקשה דבפרק קמא דחולין (דף ז.) אמר אישתמיטתיה דאמר ר' שמעון בן אליקים משום רבי אלעזר בן שמוע קדושה ראשונה וכו' ולא קידשה לעתיד לבא ויש לפרש קדושת עולם שהאריכו בקדושה יותר א"נ לפי שאין ראוי לחזור ולקדש אלא באותו מקום קרי ליה קדושת עולם:

או אידי ואידי מקדש או אידי ואידי משכן – משמע הכא דאף על גב דמקדש איקרי משכן לא גמרי מהדדי אי לאו דכתיבי קראי יתירי וכן בסוטה בפרק היה מביא (סוטה דף טז. ושם) דמצריך התם. קרא לרבות שילה ובית עולמים וכן בפרק שני שעירים (יומא סז:) מדבר המדברה לרבות נוב וגבעון ושילה ובית עולמים ובפרק טרף בקלפי (יומא דף מד.

ושם) גבי וכל אדם לא יהיה באהל מועד ובפרק הוציאו לו (יומא דף נג.) גבי מעלה עשן ותימה דבפרק קמא דחולין (דף כד. ושם) גבי לוים בשנים דרשינן יכול אף שילה ובית עולמים כך תלמוד לומר לעבוד עבודת עבודה וגו' לא אמרינן אלא בזמן שהעבודה בכתף אלמא אי לאו קרא הוה גמרינן מהדדי ובריש עירובין (דף ב. ושם) גבי שלמים ששחטן קודם פתיחת דלתות ההיכל פסולין שנאמר ושחטו פתח אהל מועד נפקא לן היכל מדאיקרי משכן מקדש ומקדש משכן ושמא קים ליה להש"ס בעירובין ובחולין שיש אהל מועד מיותר ובחולין כי ממעט שילה ובית עולמים מוקמינן ליה לדרשה אחרינא ומיהו קשה כיון דמקדש איקרי משכן ומשכן איקרי מקדש אמאי לא ידעינן שפיר בכל דוכתא תרוייהו מחד קרא כמו חיה ובהמה שזו בכלל זו ורבינו חיים כהן היה מחלק דדבר שאינו תלוי בקדושת מקום כההיא דעירובין ובחולין התם סגי בחד קרא לשניהם אבל בשמעתין דתלוי בקדושת מקום לא גמרי מהדדי מטעמא דמפרש ר' אלעזר וכן בהנהו דיומא דנעשים בפנים הוי בקדושת מקום ושילוח שעיר המדבר בא מכלל חבירו שנעשה בפנים וכן ההיא דסוטה דצריך קרקע המשכן ואית דל"ג הכא ליכתב או אידי ואידי מקדש וכו' אלא גרסי מכדי מקדש איקרי משכן ומשכן איקרי מקדש מקדש ומשכן למה לי וקשה דא"כ ר' אלעזר אמורא חולק על רבי אלעזר תנא דרבי אלעזר קאמר בהדיא דלא גמרינן מהדדי ואמר הר"ר שלמה מדרוי"ש דלר' אלעזר נמי אית ליה דגמירי מהדדי משום דמשכן איקרי מקדש ומקדש איקרי משכן וה"פ דמילתא אם נאמר מקדש למה נאמר משכן כלומר כיון דאיצטריך למיכתב תרוייהו משום טומאה שבפנים כדקאמר ר' אלעזר אמאי שני קרא בדיבורא ליכתיב או תרוייהו משכן או תרוייהו מקדש ומשני אילו נאמר מקדש בתרוייהו הייתי אומר דלהכי איכתיב קרא תניינא למעוטי משכן דלא נימא משכן איקרי מקדש וחייב ולא לטומאה שבפנים וכן אי הוה כתיב משכן בתרוייהו ה"א דאתא למעוטי מקדש להכי כתוב משכן ומקדש והשתא בחד קרא סגי והוה ידעינן תרוייהו מדמקדש איקרי משכן אלא ע"כ אתא חד קרא לטומאה שבפנים וקשה מכל הנהו שהבאתי שמצריך תרי קראי ובההיא דסוטה ל"ג בקונטרס נוב וגבעון לפי שלא היו סוטות שותות שם כדמוכח בפרק בתרא דזבחים (דף קיב.) וא"ת מ"ש דגבי המדבר המדברה מצריך לרבות נוב וגבעון טפי מבהנך וי"ל משום דבההוא ענייא כתיב כפורת והזה אל הכפרת דמשתעי בארון ובנוב ובגבעון לא היה ארון אבל קשיא לריב"א הא גבי מעלה עשן נמי כתיב כפרת ונראה לו דגבי שילוח שעיר המדבר כתיב שילוח מחנה ולכך איצטריך ריבוי דאפשר דאין קדושת מחנות בנוב וגבעון כיון שהותרו הבמות:

קידה על אפים – תימה השתחואה נמי אשכחן על אפים דכתיב (בראשית מ"ח:י"ב) ויוצא יוסף אותם מעם ברכיו וישתחו לאפיו ארצה (ישעיהו מ"ט:כ"ג) אפים ארץ ישתחוו לך (במדבר כ"ב:ל"א) ויקוד וישתחו לאפיו וי"ל דמגמרא אית לן קידה על אפים ומייתי דאשכחן נמי בקרא הכי:

דף יז.

תלה עצמו באויר עזרה מהו – אית ספרים דגרסי אויר עזרה כעזרה דמי או לא וקשה דבפרק [כל הפסולין] (זבחים דף לב.) אמר טמא שהכניס ידו לפנים חייב דביאה במקצת שמה ביאה ובפרק כל הפסולין (זבחים דף לב:) נמי אמר ואי אמרת ביאה במקצת שמה ביאה היכי מעייל ידיה בבהונות משמע דאויר נמי נתקדש ועוד אי לאו כעזרה דמי א"כ כשמוליך דם ואיברים למזבח יפסל ביוצא ונראה כגירסת הספרים דגרסי כי גמירי שהייה היכא דבר השתחואה הוא:

טימא עצמו במזיד מאי – צריך לומר דבשעה שטימא עצמו לא ידע שהיה במקדש דאי ידע וטימא עצמו במזיד אפי' שכח אח"כ לא מיחייב קרבן דהא לא שב מידיעתו הוה ואי למלקות בעי צריך לומר דלא התרו בו אלא לאחר שטימא עצמו דאם התרו בו קודם לא בעי שהייה כדפי' לעיל:

צריך שהייה למלקות – בטימא עצמו בשוגג איירי אבל אם היה שרץ במקדש והתרו בו שלא יטמא עצמו בלא שהייה נמי מילקא לקי כדמוכח בפרק מי שאמר הריני נזיר (נזיר יז. ושם) דקאמר התם בעי רבא נזיר והוא בבית הקברות מי בעי שהייה או לא וקאמר ה"ד אילימא דקאמר לא תנזור מי בעי שהייה כו' ואין לתמוה דהתם בעי רבא אי גמירי שהייה אבראי אבל בפנים למלקות פשיטא ליה דגמירי שהייה דהתם בעי את"ל דבפנים גמירי שהייה למלקות בחוץ מהו ור"ת גרס התם רב אשי דרב אשי בעי לה הכא בסמוך:

או אין צריך – שהייה למלקות הכא משמע דלקי אשהייה דלא קמיבעיא ליה אלא אי צריך שהייה כשיעור השתחואה או לא וקשה בפרק בתרא דמכות (דף כא. ושם:) תנן גבי היה לובש כלאים ואמרו לו אל תלבש אל תלבש והוא פושט ולובש חייב על כל אחת ואחת ואמר רב ביבי בגמרא לא פושט ולובש ממש אלא מכניס ומוציא ידו בבית אונקלי שלו רב אשי אמר אפי' לא שהה אלא כדי לפשוט וללבוש מכלל דרב ביבי לא מחייב בשהייה וי"ל דרב ביבי לא פליג אדרב אשי אלא דלא נחת לאשמועינן חידוש של שהייה אלא לאשמועינן דבהכנסת בית אונקלי חייב אף על פי שאינו לובש כל המלבוש א"נ לרב ביבי לא לקי אשהייה משום דהוי לאו שאין בו מעשה והכא איירי למ"ד לאו

שאין בו מעשה לוקין עליו א"נ איירי לענין איסור מלקות ולא לענין חיוב ורב אשי דפליג עליה התם וחשב שהייה כמעשה כיון דתחילת הלבישה ע"י מעשה והכא אפי' אי לא בעינן שהייה כדי השתחואה מ"מ בעינן כדי יציאה וכניסה אבל בפחות מיכן לא כי היכי דבעינן גבי כלאים כדי פשיטה ולבישה ונראה דאפי' את"ל דגמירי שהייה כדי השתחואה למלקות במקדש ובנזיר היינו משום דדמו לשהייה דקרבן דגבי מקדש אבל לגבי כלאים פשיטא דלא גמירי דלא שייך התם השתחואה כלל:

נזיר בקבר צריך שהייה למלקות או לא - וא"ת והאמר בפ' ג' מינין (נזיר דף מב. ושם) גבי נזיר שהיה מת מונח על כתיפו והושיטו לו מת אחר ונגע בו יכול יהא חייב ת"ל ולא יחלל במי שאינו מחולל יצא זה שמחולל ועומד ופריך מדתנן היה מטמא ואמרו לו אל תטמא אל תטמא חייב על כל אחת ואחת ומשני כאן בחיבורין כאן שלא בחיבורין משמע כל זמן שלא פירש מן המת אינו חייב במה שהושיטו לו מת אחר משום דאין מוסיף טומאה על טומאה וכל זמן שמונח טומאה על כתיפו מי שנוגע בו טמא טומאת ז' ולא מיחייב אלא שלא בחיבורין שכבר פירש מן הראשון דמי שהיה אז נוגע בו לא היה טמא אלא טומאת ערב לכך כשחוזר ונוגע בו חייב שהוסיף טומאה בנגיעה זו דמי שהיה נוגע בו בשעת נגיעה זו יהיה טמא טומאת ז' וא"כ הכא אמאי ילקה על השהייה כל זמן שלא פירש וי"ל דהא דפטר ליה כשהושיטו לו מת אחר היינו בשלא הספיק להשליך מת הראשון מעליו לפיכך אינו מוסיף טומאה אבל הכא הוא מוסיף טומאה שבכל שעה הוא מוזהר לפרוש מן הקבר ור"ת מפרש דהכא איירי בשנטמא סמוך לחשיכה דבלא פירש נמי מוסיף לו יום אחד ע"י שהייה ונראה דההיא דנזיר דמפליג בין בחיבורין בין שלא בחיבורין אתי כמ"ד במסכת שמחות (פ"ד) דאפי' באותו יום שנטמא אינו יכול לחזור ולטמא לפי שמוסיף טומאה בחיבורין כדפרי' אבל למאן דשרי התם ליטמא באותו יום עצמו דלא חשיב ליה תוספת טומאה כיון שאינו מוסיף ימים לא אתיא:

אי דשהה בר כרת הוא - הק' ר"ת מה בכך אם הוא בר כרת מ"מ איכא נפקותא טובא דהא קיימא לן (מכות דף כג.) חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתן ואם בטל כרת נשאר עליו מיתה ועוד נפקא מינה דמיתה כגון שהזיד בשימוש טומאה ושגג בטומאת מקדש:

דף יז:

אפילו נכנס כולו חוץ מחוטמו טהור - ואם נכנס דרך פניו משנכנס רובו טמא אבל במיעוט לא דר' אושעיא דהכא אית ליה אפי' גבי טמא שנכנס למקדש ביאה במקצת לא שמה ביאה דבפ' כל הפסולין (זבחים דף לב: ושם) פריך לעולא דאמר ביאה במקצת

שמה ביאה ועוד דאפי' עולא דאמר שמה ביאה דוקא גבי מקדש כדמפרש התם משום דכתיב בכל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבא מה נגיעה במקצת שמה נגיעה אף ביאה במקצת שמה ביאה אבל גבי בית המנוגע מודה דלא שמה ביאה דלא מצינו שהקיש הכתוב דאי לא תימא הכי תקשה לעולא ממתניתין דמס' ידים (פ"ג מ"א) ומייתי לה בפ"ב דחולין (דף לג:) המכניס ידיו לבית המנוגע ידיו תחלות דברי ר' עקיבא וחכ"א ידיו שניות ומפרש במסכת חולין דכ"ע ביאה במקצת לא שמה ביאה ובגזירה ידיו אטו גופו קמיפלגי ומיהו כשנכנס רובו הוי טמא דרובו ככולו ותימה דדרך אחוריו נמי כשנכנס רובו יהא טמא מטעם דרובו ככולו ומשנכנס כולו הוי טמא מידי דהוה אכלים שבבית וי"ל דאם כן לא היה חילוק בין דרך ביאה לדרך אחוריו ואמאי כתיב והבא אל הבית דמשמע דרך ביאה וליכא למימר דאיצטריך לומר דהכא טעון כיבוס בגדים כששהה בכדי אכילת פרס דסברא הוא דאפי' נכנס דרך אחוריו כולו אם שהה כשיעור שהייה דטעון כיבוס בגדים דבכל ענין כתיב (והבא אל הבית) והאוכל בבית יכבס בגדיו:

דרך ביאה אסרה תורה – אע"ג דאמר בפ"ק דחולין (דף י: ושם) דיציאה דרך אחוריו שמה יציאה דקאמר כ"ג ביוה"כ יוכיח דכתיב ביה יציאה ותנן יצא ובא לו דרך כניסתו היינו משום דדרך לצאת כן כתלמיד הנפטר מרבו כדמפרש בפ' הוציאו לו (יומא נג.):

ואין אוכלין שם קדשי קדשים – אפילו יש נקב לראות שם דרך פתח עזרה דבעינן שיראה פתח עזרה בשעת אכילה כדאמר בפ' איזהו מקומן (זבחים ד' נו.):

ואין שוחטים שם קדשים קלים – וה"ה דאין אוכלין דגנים ועליות לא נתקדשו כדאמר בפרק כיצד צולין (פסחים דף פה: ושם) אלא נקט שחיטה משום דאכילה בעזרה לא שייכא בקדשים קלים:

וטמא שנכנס דרך גגין להיכל פטור – תימה אמאי פטור תיפוק ליה דחייב משום גג דהיכל גופיה שהרי נתקדש כדמשמע בסוף פרק כיצד צולין (שם) גבי הא דאמר רב גגין ועליות לא נתקדשו ופריך (שם פו.) מהא דתניא עליית בית קדשי קדשי' חמורה מקדשי הקדשים ומשני רב יוסף שאני היכל כו' משמע שנתקדשו עליות ומסתבר דגגין ועליות דין אחד להם וצ"ל דאע"פ שנתקדשו עליות גג לא נתקדש דעלייה גופה לא ידעינן אלא מקרא דדוד והתם לא כתיב אלא עליות וכן מוכח התם בהדיא דקאמר ת"ש וגגו קודש ולא משני מהיכל מותיב איניש כדפירש שם בקונטרס משום דבקרא לא כתיב גגין:

אבל חייבין על עשה ועל לא תעשה שבנדה – ואע"ג דאמר בפרק בתרא דמכות (דף יג:) דבעינן דומיא דע"ז דאמר רחמנא לא תעביד ואי עביד מיחייב יצא פסח ומילה עשה דנדה לא תעביד הוא דלא תפרוש בהנאה מרובה:

אי בת"ח – חדא הוא דמיחייב אע"פ שהוא מזיד על הפרישה מכל מקום על הכניסה חשבינן ליה שב מידיעה דאימא יצר אלבשיה כדאשכחן בכתובות בפרק נערה (כתובות דף נא:):

דף יח.

אי בעם הארץ אידי ואידי אכל שתי זיתי חלב בהעלם אחד הוא – משמע הכא דאע"פ שנודע לו בינתים שבא על הנדה כיון שלא נודע לו שנתחייב חטאת שסבור להיות אנוס חשבינן ליה בהעלם אחד וכן פירש בקונטרס וא"ת דאמר בפ' כלל גדול (שבת דף עא. ושם) בעי מיניה ר' ירמיה מר' זירא קצר וטחן כחצי גרוגרת בשגגת שבת וזדון מלאכה וחזר וקצר כחצי גרוגרת בזדון שבת ושגגת מלאכה מהו שיצטרפו א"ל חלוקים הן לחטאות ולא מיצטרפי פירוש שאם היה בכל פעם כגרוגרת היה חייב שתי חטאות אע"פ שלא היתה ידיעת איסור בינתים וי"ל דרבא לטעמיה דסבירא ליה התם דאינו חייב אלא אחת אי נמי התם חשיב ליה ידיעה כיון שנודע לו כל מה שהיה ספק באותה שעה:

לעולם אימא לך שלא בסמוך לוסתה ואפרישה – והוא הדין דה"מ למימר בסמוך לוסתה ואפרישה:

והא נמצא קתני – תימה דעדיפא מיניה הוה מצי למיפרך מהא דקתני סיפא נמצא על שלה טמאים מספק ופטורין מן הקרבן ואמאי פטור כיון דאמרה נטמאתי:

המשמש מת בעריות פטור – והא דתנן בפרק ב' דנדה (דף יד.) נמצא על שלה כשיעור וסתה חייבין בקרבן ומפרש בגמרא משל לשמש ועד זה נכנס וזה יוצא וצריך לאוקומה דפירש בקישוי דאי בפירש מת אין זה שיעור וסתה:

דאי ס"ד חייב כו' – כל מה שמדקדק רבא מן המשנה יכול לדקדק מן הפסוק דנפקא לן בשמעת' אזהרה למשמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי מדכתיב ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב דלא תפרוש משמע אלמא משמש מת פטור דכיון שהוזהר שלא לפרוש יש לו להמתין עד שימות האבר ותימה דבפרק הבא על יבמתו (יבמות נה: ושם) נפקא ליה לרבא משכבת זרע דכתיב באשת איש דמשמש מת פטור:

אם כן מצינו ארוכה וקצרה בנדה – י"מ אם כן כדרב הונא דאמר נועץ צפרניו וקשה דתקשי ליה מתני' דמשמע שיש תקנה בשלא פירש מיד אלא יש לפרש דאדאביי פריך דבשלמא אי משמש מת פטור אין שייך כאן ארוכה וקצרה כיון שאין איסור בעילת נדה בשתיהן כמו גבי מקדש שיש בשתיהם טומאת מקדש ולהכי לא תנא ארוכה וקצרה בנדה שהפטור אינו על ידי שהיא בעילה קצרה אלא ע"י שאין כאן בעילה כלל אלא

לאביי דאמר חייב ובעילה היא כשפירש באבר מת ה"ל למתני פירש בארוכה דהיינו הנאה מרובה חייב ובקצרה שמקצר הנאת תשמיש דהיינו הנאה מועטת פטור דלא נטעי למימר משמש מת בעריות פטור מדשבקינן להאי לישנא דתנן גבי מקדש ומשני דלהכי שבקינן משום דלא מיתני שפיר כיון דארוכה דהתם קצרה דהכא וכי תימא דליתני איפכא בקצרה חייב בארוכה פטור כיון דלא מצי למיתני כי התם שבקינן להההוא לישנא לגמרי ועוד שאם כן לא היה שונה טעם הפטור והחיוב דאדרבה ארוכה משמע טפי חיוב וקצרה פטור:

דף יח:

אלמא שלא בסמוך לוסתה עסקינן - פירש בקונטרס דאי בסמוך לוסתה כיון דמשמש מת חייב כי פירש באבר מת נמי חייב משמע מתוך פירושו דחייב שתים אפי' כי פירש באבר מת ולהכי אע"ג דחייב אכניסה מיחייב נמי אפרישה וכן פירש בסמוך גבי כי איתמר דאביי בעלמא איתמר דפירש מילתא באפי נפשה היא והכי איתמר המשמש עם הטהורה בסמוך לוסתה ושגג ביכולני לבעול ואמרה לו נטמאתי חייב ב' ואין חילוק בין פירש בקושי לפירש מת ונראה שכן דעתו דכיון דבא עליה סמוך לוסתה מתחלה שגג בשתיהן אכניסה ואפרישה וכשאמרה לו נטמאתי הוי ידיעה בין שגגת כניסה לשגגת פרישה ששעת פרישה חשיבה שגגה אע"פ שיודע בשעת פרישה שהוא עכשיו בועל נדה כיון שע"י כניסה באה לו וקשיא דהא משמע לעיל דלא משכחת חייב ב' אלא בתלמיד חכם לזו ולא לזו ולהאי פירוש משכחת לה בתלמיד חכם לשניהן וכגון שפירש מת וי"ל דהא דאוקים בתלמיד חכם לזו ולא לזו משום דסבר משמש מת פטור ולא מיחייב שתים אלא בפירש מיד ומה שהזכיר כאן בקונטרס ובתלמיד חכם לזו ולא לזו כדאוקימנא משום פירש בקושי פירש כן אבל קשיא דבמסכת שבת שילהי פרק הזורק (שבת דף קב.) גבי ההיא דתנן זה הכלל כל חייבי חטאות אינן חייבין עד שתהא תחלתן וסופן שגגה מוכח דאם זרק אבן ונזכר לאחר שיצאה מידו פטור ואף על גב שמתחלה יצאה מידו בשוגג ולא היה יכול להחזירה עוד ונראה לפרש דדייק מדקרי ליה אביי אנוס מכלל דבשלא סמוך לוסתה עסקינן דאי בסמוך לוסתה לא שייך למיקרייה אנוס כיון שפשע בשעת כניסה ולא מיפטר אלא משום דהויא חדא שגגה שהכל בא על ידי שגגה ראשונה ואם תאמר מי דחקו לאביי לאוקומה מתני' שלא בשעת וסתה ולפטור לגמרי היכא דפירש מת לוקמה בסמוך לוסתה ולוקי פטור דמתני אפרישה ויש לומר דלישנא דמתניתין משמע ליה דפטור לגמרי בשלא פירש מיד:

אמר קרא ותהי נדתה עליו – מעליו דריש אבל מותהי לא דריש דהא איצטריך לכדדריש בהחולץ (יבמות דף מט:) דאפי' בשעת נדתה קדושין תופסין בה:
לא תעשה מנ"ל – דלא מיחייב חטאת אא"כ יש בה לאו מידי דהוה אפסח ומילה:

דף יט.

מדבעי למיכתב בהמה וחיה לכדרבי – בלא חיה נמי מצי למדרש הכי אקרא אני בכל דבר טמא אלא לאו דוקא נקט חיה וחיה נמי לא נכתבה אלא בשביל דבר שנתחדש בה כדתנא דבי רבי ישמעאל ומשום דרבי נקט חיה במילתיה נקט נמי הכא בהמה וחיה כדרבי ותימה דבפרק בהמה המקשה (חולין דף עא.) משמע דאי לאו קרא דבהמה טמאה בכלל חיה טמאה לא הוה דריש רבי ג"ש משום דאיצטריך בהמה טמאה לגופה והשתא בלא חיה נמי הוה דרשי' ג"ש דבהמה דמכל דבר טמא נפקא ויש לומר דאי לאו בהמה בכלל חיה לא הוה דרשי' ג"ש דבהמה טמאה אע"ג דכתיב בכל דבר טמא אלא ה"א דאתו פרטי לאשמועינן דבעינן דידע אי בשרץ איטמא אי בנבילה איטמא אפילו לרבי עקיבא אבל השתא דבהמה בכלל חיה הוי כאילו כתב בהמה ב' פעמים ש"מ לכדרבי הוא דאתא ולר' אליעזר אתא נמי לאשמועינן דבעינן דידע אי בשרץ אי בנבילה איטמא משרץ ונבילה ולר"ע כיון דע"כ משום דבהמה בכלל חיה כדפרישית מהשתא ש"מ בכולהו לא נכתב אלא בשביל דבר שנתחדש בה ולא בעינן דידע במאי איטמא:
פרט למתעסק – בפרק ספק אכל (כריתות דף יט:) מסיק מתעסק דמאי אי דחלבים ועריות חייב שכן נהנה אלא מתעסק דשבת כדשמואל ובקונטרס לא דק דהזכיר נמי מתעסק דעריות ומיהו תימה דאמאי איצטריך בה פרט למתעסק דשבת תיפוק ליה מטעמא דשמואל דאמר התם דפטור מטעם דבעינן מלאכת מחשבת ואמילתא דשמואל גופיה קשה דאי טעמא דנהנה עיקר לחייב בחלבים ועריות למה לי למיפטריה בשבת משום מלאכת מחשבת ואי טעמא דמלאכת מחשבת עיקר למה לי למחייביה בחלבים ועריות משום דנהנה ונראה דאיכא תרי גווני מתעסק כגון נתכוין לחתוך מחובר זה וחתך מחובר אחר דמיפטר מטעם שלא נעשית מחשבתו ולא שייך למיפטריה משום מתעסק ועוד מתעסק אחר כגון נתכוין לחתוך את התלוש ולהגביה את התלוש למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ונמצא מחובר דנעשית מחשבתו ומיפטר משום בה פרט למתעסק ובתרוייהו איירי שמואל ומשום הכי קאמר בכריתות אלא מתעסק דשבת כדשמואל דאיירי נמי שמואל במתעסק דמיפטר משום בה לר' אליעזר אלא שלא חשש לפרש אלא טעם דמלאכת מחשבת דלא איירי בה רבי אליעזר ובחלב נמי איכא תרי

גווני מתעסק כגון נתכוין לאכול חלב זה ואכל חלב אחר דחייב בלא טעמא דנהנה דלא שייך למיפטריה מטעם מלאכת מחשבת ועוד מתעסק אחר כגון סבור שהוא שומן או רוק ובלעו דכיוצא בו מיפטר לענין שבת מדכתיב בה והכא לית לן למעוטי משום דנהנה וטעמא דנהנה ומשום מלאכת מחשבת לא קאי אכולהו ומה שפירש הקונטרס כאן מתעסק היינו נתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר ואיזהו חייב נתכוין לחתוך את זה וחתך זה וכסבור שהוא תלוש ונמצא מחובר אין נראה לפרש אלא נראה כדפרישית:

הרי העלם טומאה בידו וחייב - תימה דהכא ולקמן בפרק שלישי (דף כו.) גבי העלם שבועה והעלם חפץ פשיט רב נחמן לחיובא ובפרק כלל גדול (שבת דף ע: ושם) גבי העלם שבת והעלם מלאכה פשיט לפטור וי"ל דלא דמי דהכא סברא הוא דליחייב כיון דאיכא נמי העלם טומאה אבל התם אין סברא לחייבו על כל אחת ואחת דכיון דבשגגת שבת וזדון מלאכות לא מיחייב אלא חדא השתא נמי דשגג במלאכה הרי יש כאן נמי שגגת שבת:

הרי העלם מקדש בידו ופטור - אומר רבינו תם דלא מיפטר אלא מקרבן עולה ויורד אבל חטאת קבועה חייב דהא גמרינן מע"ז דכל שחייבים על זדונו כרת חייבים על שגגתו חטאת והא דאמר בפ"ק (לעיל דף ב.) דעל שאין בה ידיעה בתחלה ששעיר החיצון מכפר אלמא לא מוקמינן ליה בחטאת קבועה דאי הוה ביה חטאת קבועה לא הוה חיצון מכפר אמידי דבר קרבן הוא התם ודאי מיפטר לגמרי שלא יהא חמור אין בה ויש בה מיש בה ויש בה ומיהו קשיא דלישנא דקאמר הכא דפטור משמע דפטור לגמרי ועוד דלקמן פרק שלישי (דף כד:) גבי יש אוכל אכילה אחת דחיק לאשכוחי חטאת קבועה בטמא שאכל את הקדש ומוקי לה בנשיא וכר' אלעזר ולוקמה בהעלם קדש על כן נראה דפטור לגמרי משום דהוי דבר שהיה בכלל ויצא לידון בדבר החדש כדאמרינן לקמן בפרק שלישי (דף כה:) גבי שבועת העדות:

אמר רב אשי חזינן אי מטומאה קפריש כו' - תימה מנא ידעינן אי משום דא"ל טמא אתה ופירש דלמא אי הוו א"ל נמי מקדש הוא היה פירש ואי דא"ל מעיקרא מקדש הוא ולא פירש דלמא אי הוו א"ל נמי טמא אתה לא הוה פריש אלא השתא דא"ל תרוייהו פריש ונראה דרב אשי לא בא לפשוט הבעיא אלא בא לפרש שפעמים יש לברר איזה שכוח ממנו יותר כגון דנשייליה אי מחמת טומאה הוה מידכר אמקדש ומחמת מקדש לא הוה מידכר אטומאה א"כ הוי העלם טומאה בידו ואם להפך הוי [העלם] מקדש בידו ואם שניהם שכוחין בשוה בהא ודאי מבעיא לן ולגבי שבת בפרק כלל גדול (שבת דף

ע:) י"ס שכתוב בהן במילתיה דרב אשי אי משבת קפריש העלם שבת בידו ואי כי מודעי ליה אשבת אכתי צריך לאודועיה אמלאכות העלם מלאכה בידו ואין גיר' זו נכונה דאכתי צריך לפרש וכי מודעי ליה אמלאכה לא צריך לאודועיה אשבת לפי מה שפירשנו אלא גר' אי משבת קפריש אי משום מלאכה קפריש ועוד נראה לפרש בענין אחר אי משום טומאה קפריש אפי' אם הודיעוהו טומאה באחרונה דאע"ג דאילו הודיעוהו בתחלה לא הוה פריש חשיב פריש מחמת טומאה כיון דקרבן ע"י בתרייתא קאתי ואי א"ל מקדש הוא ופריש ידיעה בתרייתא דמקדש הוא ופטור וכענין זה יש לפרש ההיא דלקמן (דף כו.) גבי העלם שבועה והעלם חפץ וההיא דשבת:

הלך בראשון ונכנס כו' – אי ברה"י איירי בחד נמי חייב דספק טומאה ברה"י ספיקו טמא אבל הכא איירי ברה"ר דמוקמינא ליה בחזקת טהרה:

דף יט:

עשו ספק ידיעה כידיעה – לא דמי לנגע בכעדשה דריש פירקא (דף יד:) ולא ידע אי כזית מטמא אי בכעדשה מטמא דהתם הוא מסופק אי שייכא כלל טומאה במה שנגע אבל הכא פשיטא ליה דאיכא טומאה הלכך הוי ליה ידיעה טפי:

כאן שנה רבי ידיעות ספק מחלקות לחטאות – תימה לר"ל תיקשה דר"ש בן יהודה אדרבי שמעון בן יהודה דהכא לא פליג ארבי אלא לענין אשם תלוי אבל בהא דמחלקות לחטאות מודה ולעיל פטר גבי מקדש דלא חשיב ליה ידיעה ואם יש לחלק ולומר דגבי מקדש בעינן ידיעה מעלייתא טפי משום דבעינן ידיעה בתחלה ודאית דומיא דידיעה בתרייתא א"כ היכי פריך מר"ל אר"ל ובדוחק י"ל דהכי פריך אמאי מוקי לה כרבי ישמעאל לוקמה כרבי ולימא דסבירא ליה דאין חילוק בין ידיעה המחלקת לחטאת ובין ידיעה דמקדש ופליג אדרבי שמעון בן יהודה:

נוקמה כרבי – תימה דבלא ההיא דידיעת ספק מחלקת תקשה ליה נוקמה כרבי דאמר ידיעת בית רבו שמה ידיעה ועוד דמטעם ספק ידיעה לא מצי לאוקמה כרבי דהא איהו לא בעי ידיעה כלל וי"ל שזה לא היה חידוש אי הוה מוקי לה כרבי דלא בעי אלא ידיעת בית רבו אלא הכי פריך דאפילו כמאן דבעי ידיעה גמורה מצי לאוקומה וכרבי דאמר ידיעות ספק מחלקות:

שבועות שתים – ורמינהי שבועה שאוכל לך. משנה היא בפרק ב' דנדרים (דף טז.) אף ע"ג דהתם קתני השבועה שאוכל לך והכא קתני שבועה דרך הגמרא לקצר המשנה שהביא ואין חילוק בין שבועה להשבועה דאהאי מתני' דהתם נמי פריך ממתני' דהכא

בגמ' ומשני כי הכא ול"ג בסמוך ברייתא במסרבין בו לאכול דאין לומר שהביא ברייתא משום דלא קתני השבועה דלא ה"ל למיפרך מברייתא כיון דמצי למיפרך ממתני' אלא גר' התם במסרבין:

לא שבועה לא אוכל לך אסור – דמשמע הא מה שאוכל לך יהא באיסור שבועה ואע"ג דבפ"ב דנדרים (שם) מוקי רישא דהך משנה כר"מ ור"מ לית ליה מכלל לאו אתה שומע הן גבי נדרים כדאמרינן ספ"ק דנדרים (דף יג:) יש חילוק בין שבועה לנדרים כמו שאפרש בס"פ שבועת העדות (דף לו: ד"ה ה"ג) בע"ה:

דף כ.

שאי אוכל לך פשיטא – לא פריך פשיטא אלא משום דהיינו שלא אוכל לך דקתני דהא אשלא אוכל לא קשיא ליה פשיטא:

לישנא איתקל ליה – וליכא למיפרך כיון דאשמעינן שאי אוכל אמאי איצטריך למיתני ברישא שלא אוכל לך דזו ואף זו קתני וא"ת נשייליה מה היה בדעתו ויש לומר כגון שאמר שבדעתו כל מה שיהיה משמעות לשונו אי נמי כגון ששכח מה היה בדעתו ובנדרים (דף טז.) מפרש אמאי רב אשי לא אמר כאביי:

איסר מיתפיס בשבועה – פי' בקונטרס דאם אמר איסר עלי ככר זה הוי כמי שנשבע על הככר וחזר ואמר על ככר אחר הרי זה כזה שהתפיס את השני בראשון וקשה דלקמן קתני בברייתא איזהו איסר האמור בתורה הרי עלי כו' ואילו איסר ככר זה עלי לא קתני ומה שפי' נמי איסור איסר כלומר איסור של איסר זה מה דינו אם אתה אומר מתפיס בשבועה כו' שתוכל להוכיח מקרא בשום מקום שהוא כמוציא שבועה מפיו וחייב קרבן אף איסור זה כו' קשה דמשמע דתנא בא לאשמעינן דין איסר ואינו משמיענו כלום שהרי מסתפק במתפיס שבועה עצמו ועוד דאין דרך משנה ובברייתא שיסתפק התנא אם חייב או פטור ועוד מאי ואזדא לטעמיה דקאמר לקמן דהכא מסתפקא ליה לאביי ולקמן פשיטא ליה דכמוציא שבועה מפיו דמי ועוד דבכל הספרים גרסי' בסמוך כמוציא שבועה מפיו וחייב בוי"ו ולפ"ה ה"ל למינקט חייב בלא וי"ו ומפ' רבינו תם דמבטא הכתוב בפרשה הוא לשון שבועה שנשבע בלשון מבטא כדפירש נמי בקונטרס אבל איסר הכתוב בפרשה אינו שבועה שיאסר עצמו בלשון איסר אלא במתפיס בשבועה הכתוב מדבר שנשבע על הככר וחזר ואמר על ככר אחר הרי עלי שלא אוכל ככר זה כזה והיינו איסר דקרא וה"נ מפרש לה בברייתא לאביי ואיסור של איסר זה אם אתה אומר מתפיס בשבועה כלומר שהתפיסו בככר שנשבע עליו הוי כמוציא שבועה מפיו וחייב

ואם לאו שלא התפיסו באחר אלא אמר איסר ככר זה עלי אין זה לשון שבועה ופטור א"נ ה"פ אם אתה אומר מתפיס בשבועה פי' שהתפיסו בלשון שבועה שהזכיר לשון אכילה ואמר הרי עלי שלא אוכל זה כזה ואם לאו שלא הזכיר לשון אכילה אלא אמר הרי עלי זה כזה פטור ועי"ל איסור איסר היינו איסור שלישי שהתפיס ככר שלישי בשני ואם אתה אומר מתפיס בשבועה דהיינו השני כמוציא שבועה מפיו דמי דהוי לגמרי כראשון אף לענין להתפיס בו חייב גם בשלישי ואם לאו פטור מיהו הא פשיטא ליה שדינו כראשון להתחייב קרבן בשני ורבא פליג עליה ופטר אף בשני אבל תימה דאכתי מספקא ליה לתנא בשלישי והא דגרסינן נמי וחייב בוי"ו לא אתי שפיר:

ואילו שבועה לא קאמר – דאי הוה כתיב שבועה הוה מפרש שאותה מבטא אסרה על נפשה בלשון שבועה אבל השתא על כרחך אית לן לפרש במה אסרה על נפשה בלשון מבטא וא"ת והא נמי כתיב (במדבר ל':ד') ואסרה אסר בבית אביה בנעוריה וי"ל כיון דלא כתיב או יש לומר דאנדר דכתיב ברישא דקרא קאי:

שלא אוכל בשר – לא חש התנא לדקדק בלשונו דבלשון זה אינו חל דשלא אוכל הוי דבר שאין בו ממש שאינו אוסר על עצמו כלום כמו קונם שאיני ישן דלא אמר כלום אם לא אמר קונם עיני בשינה כדאמרינן בפרק ב' דנדרים (דף טו.) וה"נ צריך שיאמר קונם אכילת בשר עלי ומיהו שמא יש לחלק דדוקא גבי שינה לא אמר כלום משום דשינה עצמה אין בה ממש:

מדמתפיס בנדר נדר כו' – ואם תאמר שמואל אמאי מפרש איסר במתפיס בנדר והא איסר דקרא קאמר אביי דהיינו מתפיס בשבועה ויש לומר דמתפיס בנדר ילפינן ממתפיס בשבועה וניחא ליה לשמואל לאוקמא ברייתא בנדרים שרגילות הוא שבני אדם נודרין מלאכול בשר ומלשתות יין ביום שראו ירושלים בחורבנה ואין רגילות לאסור עצמם בשבועה:

דף כ:

אלא לרבא קשיא – אע"ג דרבא נמי מודה דמתפיס בנדר נדר דמשנה שלימה היא מי שאמר הריני נזיר ושמע חבירו ואמר ואני (נזיר כ:) וכן בנדרים קאמר דבקרבן הוי נדר מ"מ פריך לרבא אמאי דמפרש איסר דקרא מתפיס ורבא משני דלא קאי אאיסר דקרא:

דכי לא נדר – פירש בקונטרס דלא גרסינן כיון דמדרבנן הוא דאסור כי נדר חייל עליה איסור בל יחל דהא א"נ הוי דאורייתא הא אמרינן לקמן (דף כה.) דנדרים חלין על דבר מצוה כדבר הרשות מיהו נראה לרבי יצחק דגרסי' ליה שפיר אע"ג דאי הוי דאורייתא

נמי חייל עליה נדר מ"מ דבר אחר שתולה בו לא איקרי נדר בדבר הנדור כיון דאי לא נדר איכא עליה איסור דאורייתא ועוד דהא דנדרים חלין על דבר מצוה בביטול מצוה אירי כדתנא בפ"ב דנדרים (דף טז.) כיצד אמר קונם שאיני נוטל לולב שאיני מניח תפילין כדמסקינן התם בגמ' מכי ידור נדר לה' אפי' בדבר של שם חייל עליה אבל אם נדר לקיים מצוה כגון שאמר קונם שלא אוכל ביוה"כ או שלא אוכל נבילות וטריפות לא חייל דאין איסור חל על איסור ולהכי איצטריך טעמא דמדרבנן ומיהו לר' יהודה בן בתירא דאית ליה לקמן בפירקין (דף כז. ושם) דנשבע לקיים את המצוה חייב כ"ש נדרים שחלין לבטל שיחולו לקיים:

קונמות עובר משום בל יחל – בשבועה נמי עובר משום בל יחל דהכתיב (במדבר ל':ג') או השבע וגו' ולא יחל דברו ובפ"ב דנדרים (דף טז:) תניא בהדיא דיש בשבועה בלא יחל והכא ה"ק בקונמות ליכא אלא בל יחל גרידא:

נשים חייבות בקידוש היום דבר תורה – משמע דקידוש דאורייתא וכן משמע בהדיא בריש מי שמתו (ברכות כ:) ותימה דבריש מסכת נזיר (דף ד.) אמר מיין ושכר יזיר לאסור יין מצוה כיין הרשות ופריך מאי נינהו קידושא ואבדלתא מושבע ועומד מהר סיני הוא ומפ' ר"ת בתמיה וכי מושבע ועומד מהר סיני הוא דאיצטריך קרא למעוטי אלמא דמדרבנן הוא דבניחותא אין לפרש דאדרבה משום דמושבע ועומד מהר סיני הוא איצטריך קרא לאסור כדמשני התם אלא כי הא דאמר רבא שבועה שאשתה יין ואמר הריני נזיר דאיצטריך קרא דחייל עליה נזירות לפי שהוא מושבע ועומד וי"ל דקידוש ודאי מדאורייתא אבל על היין אינו אלא מדרבנן והדאמר בערבי פסחים (דף קו) . זכרהו על היין אסמכתא בעלמא היא אי נמי אפי' הוא דרשה גמורה הא דמברך צריך שיטעום היינו מדרבנן:

כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה – איפכא ליכא למימר דלחומרא מקשינן (יבמות ח:) ובסוף פ"ק דקדושין (לה: ושם) דרשינן לא תקיפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקנך כל שישנו בהשחתה ישנו בהקפה והני נשי הואיל וליתנהו בהשחתה כו' הא דדרשינן לקולא משום דאיפכא לא שייך למידרש דנשי לית להו זקן וכן הדאמר בערכין (דף ג:) גבי הדתניא הכל חייבין בציצית כהנים לוים וישראלים כו' ומסיק והני כהני הואיל ואישתרי כלאים גבייהו לא ליחייבו התם נמי א"א לומר איפכא אבל בפ' אלו עוברין (פסחים דף מג: ושם) קשה דמשמע דאי לאו דאיתרבו נשים לאכילת חמץ הוה דרשינן לקולא כל שאינו בקום אכול מצה אינו בבל תאכל חמץ וי"ל דהתם משום דאית למילף חמשה עשר חמשה עשר מחג הסוכות ומסוכה נשים פטורות כדילפינן

בפרק הישן (סוכה כח.) מהאזרח א"נ סברא למדרש קרא מסיפיה לרישיה אבל קשה דלמ"ד (מנחות דף מג.) ציצית מצות עשה שהזמן גרמא ונשים פטורות לשתרו נשים בכלאים דכל שאינן בגדילים אינן בבל תלבש שעטנז דהיינו מסיפיה לרישיה וכ"ת הכי נמי אם כן בספ"ק דביצה (דף יד: ושם) גבי משלחין בגדים בין תפורין בין שאינן תפורין ופריך כלאים למאי חזו לימא מתני' כמ"ד נשים פטורות מן הציצית וחזו לנשים ולמאי דפרישית נמי דלחומרא מקשינן תימה דליחייבו בציצית לכולי עלמא:

דף כא.

קמ"ל כדשני ליה - וא"ת א"כ בלא דיבור אחד נאמרו דרשינן ליה מה' לא ינקה אבל ב"ד של מטה מלקין אותו וי"ל דהשתא הדר ביה ממאי דאמר בדיבור אחד נאמרו ומיהו בירושלמי ובסיפרי מוכח בהדיא דבדיבור אחד נאמרו דקאמר התם שוא ושקר בדיבור אחד נאמרו וכן מחלליה מות יומת וביום השבת כו' וללישנא דבסמוך דאכלתי ולא אכלתי שקר ויליף מלשוא לשוא ב' פעמים איצטריך שפיר הא דבלאו אחד נאמר משום דאיכא למיפרך אדרשא דלשוא כדפריך לקמן ומאי שנא פירוש אפי' אוכל ולא אוכל נמי ומשני בפירוש ריבתה תורה כו' והיינו דבלאו אחד נאמרו כדפרישית בפ"ק (דף ג: ד"ה בפירוש) ואיצטריך נמי דרשא דלשוא לשוא משום דלא ' נאמרו בדיבור אחד לענין שבועה אלא לענין עדות דבדברות הראשונות כתיב לא תענה ברעך עד שקר ובדברות האחרונות עד שוא אבל השתא דכתיב לשוא לשוא ילפינן שפיר ממאי דבדיבור אחד נאמרו לענין עדות דלא מרבינן אלא אכלתי ולא אכלתי:

חוץ מנשבע ומימר כו' - תימה והא ר' יוחנן אית ליה בהשוכר את הפועלים (ב"מ צ: ושם) גבי חסמה בקול והנהיגה בקול עקימת פיו הוי מעשה וי"ל דשאני התם דבדיבור עושה מעשה שהבהמה נמנעת מלאכול והוי כמו מימר דא"ל רבי יוחנן לתנא לא תיתני מימר דבדיבור קעביד מעשה בריש תמורה (דף ג:) וא"ת והא בפ' ד' מיתות (סנהדרין סה: ושם) גבי הא דמשני לר' יוחנן דעקימת שפתיו דמגדף לא הוי מעשה משום דישנו בקול ופריך עליה מחסמה בקול והנהיגה בקול דאמר ר' יוחנן דעקימת שפתיו הוי מעשה ומאי קושיא התם משום דבדיבור קעביד מעשה וי"ל דהתם משום עדים זוממין פריך דלא חשיב להו מעשה אע"ג דמתחייב הנידון על ידם ושם מפורש יותר:

חוץ מנשבע ומימר וכו' - וא"ת וליחשוב נמי עדים זוממים ומוציא ש"ר ואע"ג דעדים זוממים קרינהו רחמנא מעשה בריש ב"ק (דף ה.) ומוציא שם רע נמי קאמר רבי יהודה גופיה בכתובות בפרק נערה (כתובות דף מו.) דאינו חייב עד שישכור עדים מ"מ חשיבי

אין בהן מעשה דהא בפ"ק דמכות (דף ד: ושם) יליף מיניה ר' יהודה בעלמא דלאו שאין בו מעשה לוקין עליו וי"ל כיון דכתיב בהו מלקות בהדיא לא חש למיתנינהו א"נ אין למדין מן הכללות אפי' במקום שנאמר בהן חוץ והא לא תקשי דהכא קאמר רבי יהודה דלאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו והתם קאמר דלוקין דהכא משמיה דרבי יוסי קאמר לה: **אמר קרא כי לא ינקה כו'** – וא"ת אמאי לא נפקא לן בריש אלו הן הלוקין (מכות יג:) דלאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו מדאיצטריך קרא בנשבע ובמקלל חבירו בשם כדאמר בריש תמורה (דף ג:) ויש לומר דדלמא לא הוה דרשינן להכי הני קראי:

דף כא:

ומה ראית מסתברא כו' – פי' בקונט' דלמא דאתא נמי למעוטי אכלתי ולא אכלתי ואין ומה ראית שבגמרא כן אלא ונימא איפכא ונראה לפרש ומה ראית פירוש דטפי הוה לן לאוקמה כולה כר' ישמעאל ותיהוי רישא דומיא דסיפא דתרוייהו למעוטי אכלתי ולא אכלתי ורישא למעוטי מקרבן וסיפא ממלקות א"נ סיפא למעוטי אוכל ולא אכל ממלקות ורישא למעוטי אכלתי ולא אכלתי מקרבן ואתי כולה כר' ישמעאל ולאו אדרבי יוחנן קפריך וזה הפירוש נראה יותר דמסברא אין לנו למעט אכלתי ולא אכלתי ממלקות כדי להקשות לר' יוחנן ומשני מסתברא כו' והוא הדין דה"מ לשנויי דניחא ליה לאוקומה כר"ע דכולהו סתמי כוותיה:

היכן מצינו באוכל כל שהוא כו' – ואע"ג דבמפרש כל שהוא חייב כדאמר בגמרא סתמא דמילתא דעתו אסתם אכילות שבתורה:

היכן מצינו במדבר ומביא קרבן כו' – הלכך כיון דחמיר דעתו אכל שהוא:

כרבי שמעון סבירא ליה – ר' יוחנן דאית ליה בפרק בתרא דיומא (דף עד.) דחצי שיעור אסור מן התורה אתי שפיר כרבנן דבחצי שיעור ליכא מלקות אלא איסור בעלמא ובסוף פרק גיד הנשה (חולין צח.) מוכח בהדיא דכרבנן סבירא ליה ובפרק אלו עוברין (פסחים מג:) קאמר רבי יוחנן דבכל התורה אין היתר מצטרף לאיסור חוץ מאיסורי נזיר ואי כל שהוא למכות למה לי צירוף:

ולא אמרו כזית אלא לענין קרבן – ודוקא בשאר איסור בעינן כזית לקרבן שהקרבן תלוי בכרת וזדונו בכרת לא הוי אלא בכזית אבל בשבועת בטוי דאין בו כרת אלא לאו והקרבן תלוי בלאו כי היכי דלוקין אכל שהוא מביא קרבן אכל שהוא:

ואי ס"ד כרבי שמעון סבירא ליה למה לי צירוף – תימה דלמא שאני הכא דגלי קרא כדדרשינן באלו עוברין (פסחים דף מג: ושם) ובפ' ג' מינים (נזיר לה:) ממשרת וכל משרת וי"ל דאי סבירא ליה כר"ש הוה מוקי ליה לקרא למילתא אחריתי:

דף כב.

והרי מגדף – ה"נ הוה מצי למפרך משבועת העדות והא דפריך ממגדף משום דאפי' חטאת קבועה מייתי:

והרי הקדש – תימה מאי פריך דנימא דמתני' הכי קאמר היכן מצינו מדבר ומביא קרבן על דבורו בלא שום מעשה שזה מדבר ומביא קרבן בלא שום מעשה כגון שבועה שאוכל ולא אכל אבל הקדש מביא קרבן על מה שאכל שעשה מעשה:

אבל בקונמות דברי הכל בכל שהוא – תימה דחמיר קונם מהקדש ואיהו גופיה לא אסיר אלא משום דהוי כהקדש והקדש בעי שוה פרוטה:

מתוך שחלוקות לחטאות אין מצטרפין – פי' בקונטרס אבל קונמות אם נהנה וחוזר ונהנה בהעלם אחד חדא הוא דמיחייב דכולה חדא מעילה היא כדתנן צירף את המעילה לזמן מרובה ואין נראה להביא ראיה משם דהתם לחומרא תנן ליה שאם נהנה מחצי פרוטה וחזר ונהנה לזמן מרובה חצי פרוטה מצטרף כאילו נהנה כל הפרוטה בבת אחת ולא היה צריך לפרש אלא דלענין חטאת חלוקה משום דכתיב (ויקרא ה':ד') לאחת מאלה אבל גבי מעילה לא כתיב הכי:

רבינא אמר כי קאמר רב פפא למלקות כו' – לרבינא נמי טעמא דרבנן כדרב פנחס כדמסיק בסמוך ובא רבינא לחדש דאין צריך לומר איפוך דכיון דר"מ לאו טעמא דנפשיה קאמר אלא לדבריהם דרבנן קאמר להו כדקאמר בסמוך וטפי ניחא ליה לאפוכי דרבי מאיר לרבנן בההיא בתרייתא דמייתי מלהגיה ולהפך דר"מ משום דבין שבועות לקונמות ובין קונמות לשבועות לא טעי תנא:

דף כב:

וחכמים אומרים בין הוא בין חבירו לא מעל כו' – משמע . דכ"ע מודו בקונמות דאין להן פדיון דאפי' רבי מאיר דאמר יש מעילה בקונמות מודה דאין לו פדיון והקשה הר' יצחק בן רבינו מאיר דבריש האשה רבה (יבמות פח. ושם) אמר אי קסבר יש מעילה בקונמות משום דבידו לפדותו הוא ותירץ ר"ת דקונמות דאסר אכ"ע יש להן פדיון לר"מ כיון דדמיא להקדש תדע מדנקט ככר זו עלי הקדש וא"ת וניפלוג בקונם גופיה וי"ל

דאה"נ ובקונם גופיה מפליג ורישא נמי איירי בקונם וככר זו הקדש היינו כהקדש דהא לר"מ לא שני ליה בין קרבן לכקרבן בין אימרא לכאימרא כדאיתא בספ"ק דנדרים (דף יג.) ה"ה בין הקדש לכהקדש כיון דדעתיה אקונם א"נ איירי בפירש בהדיא כהקדש ואיידי דנקט בסיפא ככר זו עלי הקדש דלא איצטריך לפרש כהקדש כיון דאמר עלי תנא נמי רישא ככר זו הקדש וחכמים דאמרי בין הוא בין חבירו לא מעל פליגי נמי ארישא וברוב ספרים גרס בר"פ אין בין המודר (נדרים לה.) בין כך ובין כך לא מעל ואית ספרים דגרסי אחד זה ואחד זה לא מעל וגרסי נמי התם ברישא קונם ככר זו הקדש:

נזיר שאמר שבועה שלא אוכל חרצן - איידי דקאי בחרצן נקט חרצן וה"ה דמצי למיבעי בחלב ונבילה בכל אדם אבל אין לפרש דנקט חרצן משום דאית בה תרתי שמושבע ועומד ולא אכלי ליה בעיניה ואיכא למימר טפי דדעתיה אכל שהוא דהא מנבילה וטריפה פשיט ליה:

אהתירא קמשתבע - אפילו לרבי יוחנן דאמר (יומא דף עג:) חצי שיעור אסור מן התורה אתיא בעיא דרב אשי דמסתמא כר' יוחנן סבירא ליה דקיימא לן כוותיה והיינו טעמא דכיון דליכא אלא איסורא בעלמא לא חשיב ליה מושבע ועומד א"נ לרבי יוחנן נפרש אהיתירא קמשתבע כגון ליהנות שלא כדרך הנאתו דקיימא לן (פסחים דף כד:) כל איסורים שבתורה אין לוקין עליהן אלא כדרך הנאתן ואפילו איסור בעלמא ליכא מדאורייתא אלא מדרבנן:

תא ונטעום מידי ואזלי ואכלי ושתו - ואי שתיה לאו בכלל אכילה הוא היה להן להזכיר. גם השתיה ולפי הספרים דל"ג אלא אזלי ושתו ניחא טפי וא"ת מה ענין טעימה אצל אכילה ויש לומר שמא בלשונם הוו קרו לאכילה טעימה:

איבעית אימא קרא כו' - בספ"ק דקדושין (דף לה:) גבי כל שישנו בהשחתה אמר הכי וכן בכמה מקומות ותימה כיון דאיכא סברא ל"ל קרא דהכי פריך בפ"ב דכתובות (דף כב.) גבי הא דאמר רב הונא מנין להפה שאסר הוא הפה שהתיר למה לי קרא סברא הוא הוא אסרה הוא שרי לה ויש לחלק דיש דברים שאין הסברא פשוטה כל כך וצריך הפסוק להשמיענו הסברא:

דף כג.

והא תירוש חמרא הוא - והדאמר הנודר מן התירוש אסור בכל מיני מתיקה ומותר ביין בפרק בתרא דיומא (דף עו: ושם) פריך לה ומשני בנדרים הלך אחר לשון בני אדם:

גמר שכר שכר מנזיר – וא"ת לר' יהודה דמחייב באכל דבילה קעילית ונכנס למקדש ולא גמר שכר שכר מנזיר מנ"ל דשתיה בכלל אכילה וי"ל דנפקא ליה מסברא דקאמר לעיל אי נמי גבי מקדש דוקא לא גמר שכר שכר לפי שהכתוב תלה בטירוף הדעת כדכתיב (ויקרא י) להבדיל ולהורות ולפיכך סברא הוא קצת לרבות שאר משכרים אבל לענין מעשר יליף שפיר מנזיר וכן משמע קצת דאליבא דתנא דמחייב באכל דבילה קעילית דהיינו רבי יהודה מסיק דגמר שכר שכר מנזיר והשתא נמי לא תיקשה אדגמר שכר שכר מנזיר לילף ממקדש דהתם שאני דסברא הוא כדפרישית אבל אין לפרש לחומרא מקשי' דהא כי ילפינן נמי מנזיר ע"כ דבילה קעילית נקחת בכסף מעשר דהא פרי מפרי וגידולי קרקע הוא ועי"ל דר' יהודה יליף דשתיה בכלל אכילה כדיליף בירושלמי מדכתיב וכל דם לא תאכלו ואי בשקרש והתניא (תוספתא פ"ב דטהרות) דם שקרש אינו לא אוכל ולא משקה אלא כמו שהוא והתורה קראה אותו אכילה:

שכר מנזיר – וא"ת אמאי לא משני הכא לא מצית אמרת דשכר היינו דבילה קעילית דמיין אגב קנקנו נפקא כדאמר בפ' בכל מערבין (עירובין דף כז: ושם) דאי כתב רחמנא בשכר ה"א דבילה קעילית אין יין אגב קנקנו לא כתב רחמנא יין אגב קנקנו משמע כ"ש דבילה קעילית ואייתר קרא דבשכר לתמד משהחמיץ וע"ק דהיכי דריש התם מבבקר אגב עורו ומבצאן אגב גיזתיה ומביין אגב קנקן ומבשכר תמד משהחמיץ והא צריכי לפרש כדדרש התם מה הפרט מפורש פרי מפרי כו' וממה נפשך צריך תרי פרטי דאי כתב רחמנא בקר ה"א בעלי חיים אין גדולי קרקע לא ואי כתב ביין ה"א גדולי קרקע אין בעלי חיים לא דהכי מצרכינן בפ"ק דקדושין (דף יז.) גבי הענקה וי"ל דהתם מייתור דביתי"ן קדריש דה"מ למיכתב בקר וצאן יין ושכר ומדכתב ד' פרטי שמא שום דבר יש דלא הוה סגי בב' פרטי והכא דריש שכר גופיה דאיצטריך דאתי לפרט דלא הוה דבילה קעילית ואם תאמר והיכי הוה בעי התם למדרש בי"ת דבשכר לדבילה קעילית ומה צריך ריבוי תיפוק ליה מכלל ופרט וכלל דהוי פרי מפרי וגידולי קרקע ועוד היכי מ"ל דהיינו דבילה קעילית הא משמע הכא דאי לאו שכר שכר הוה דרשינן שכר גופיה לדבילה קעילית וי"ל דהתם איירי בדבילה מעורבת במים ואפ"ה חשיב טפי מתמד שהחמיץ והכא בדבילה שאינה מעורבת וא"ת למה לי הכא ג"ש דשכר שכר תיפוק ליה דשתיה בכלל אכילה מדמרבינן התם תמד משהחמיץ ואמר רחמנא ואכלת וי"ל דכיון דמריבוי דביתי"ן נפקא מ"ל דאכיל ליה ע"י אניגרון דלא בעינן מידי דמשכר אי נמי ואכלת לא קאי אריבויא תדע דלא קאי אקנקן ועור וגיזות וא"ת דלמא מיירי ביין קרוש ולהכי כתב ואכלת ויש לומר דדלמא לא חזי לאכילה אלא שורין אותו במים ושותין:

מי איצטריך לאשמועינן אכל ועשה מלאכה כו' – וא"ת ודלמא היא גופה אתא לאשמועינן דשתיה לאו בכלל אכילה וי"ל דא"כ ה"ל למיתני שבועה שלא אוכל ושתה פטור אבל השתא ליכא למידק מינה דאין שתיה בכלל אכילה דאפי' הוה בכלל אכילה אינו חייב אלא אחת כמו אכל ואכל בהעלם אחד:

כגון דאמר שלא אשתה ושלא אוכל – וא"ת א"כ מאי איריא אכל ושתה אפי' שתה תרי זימני נמי דמיגו דחיילא שבועה בתרייתא אאכילה חיילא נמי אשתיה דכה"ג אמר לקמן (דף כד:) גבי שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שלא אוכל תאנים וענבים ויש לומר דחד מתרי פירכי נקט אי נמי כיון דאמר שבועה שלא אשתה ברישא גלי אדעתיה דכי אישתבע בתר הכי אאכילה גרידתא אישתבע ולבסוף מסיק אפי' אמר שבועה שלא אוכל תחלה גלי אדעתיה:

אכילה בכלל שתיה לא אמרי' – וא"ת לתנא דלעיל דמרבה דבילה קעילית ויליף לה בכריתות (דף יג: ושם) משכר לרבות שאר משכרין ואמר רחמנא אל תשת אלמא אכילה בכלל שתיה וי"ל כיון דאכילה היא עיקר סברא הוא דאל תשת משום שאר משכרין דמשקים כתביה א"נ שכר לא איירי אלא במשקין המשכרין כמו דבש וחלב ולהכי כתיב אל תשת ודבילה קעילית מרבינן מסברא מידי דהוי אהנך:

דלמא למיפטר נפשיה מאחרנייתא קא מיכוין – וא"ת הא לא בעי למפטר נפשיה מאחרנייתא דאפי' אמר שבועה שלא אוכל סתם כיון שאין בלבו לאסור עצמו אלא באלו המינים לא מיתסר באחריני אע"ג דבעלמא דברים שבלב אינן דברים היינו היכא דבלב סותר מה שמוציא בפיו אבל היכא דאין סותר הויין דברים וכן משמע קצת לקמן ויש לומר דמ"מ מצוה לגלות לעולם דלמיפטר נפשיה מאחריני קבעי:

דף כג:

במסרהב בו חבירו – ואינו אוסר עצמו אלא בשלו:

הכא מי מחית נפשיה לפחות מכשיעור – בקונטרס פי' דל"ג ליה ושיבוש הוא אלא ה"ג מי מיחייב אכללי ופרטי ונראה דיש ליישבו מי מחית כו' וה"פ כלומר מי איכא למימר הכא גבי שבועת ביטוי דנוקי שבועה אכללא דפת חטין ושעורין וכוסמין לענין פחות מכשיעור דאם אכל מכל מין ומין פחות מכשיעור שיצטרפו דמסיק אדעתא דאי אכל שיעור אכילה מכולן שיתחייב דאיכוין לצירוף ואחשבה לאכילה פחות מכשיעור מכל מין ומין ומסיק הכי השתא התם דמצי למיחל אכללי ופרטי דכי אישתבע והדר אישתבע

חייל נמי אפחות מכשיעור מכל מין ומין אבל בשבועת ביטוי דלא מצי למיחל אכללי ופרטי כשיעור שלם אין לנו לומר דנתכוין אכללי גם לענין צירוף:

רישא בסתם וסיפא במפרש – קצת תימה כיון דרישא וסיפא איירי בנבילה וטריפה מ"ש דברישא נקט אוכלין שאינן ראוין ובסיפא נקט נבילה וטריפה:

בכולל דברים המותרים עם דברים האסורין – אין להקשות דלוקי כולה במפרש ורישא בשאינו כולל דברים האסורים עם דברים המותרים דהא משמע דוקא אכל אוכלין שאינן ראוין פטור אבל ראוין חייב:

דמוקי לה כדברי הכל – אף על גב דאיכא תנאי דלית להו איסור כולל בהא לא חיישינן כיון דלא מיתנו במתני' ועוד דאין לחוש במאי דאיכא תנאי דלית להו איסור כולל כיון דבהדיא פליג ר"ש מהאי טעמא דלית ליה איסור כולל וא"ת ולוקמי במפרש וד"ה וי"ל דאי במפרש לא מיתוקמא מתניתין כרבי עקיבא דמשמע הא סתם פטור וא"ת לימא דהיינו טעמא דלא אמר כר"ל משום דר' יוחנן סבר (יומא עג:) חצי שיעור אסור מן התורה ובכל שהוא נמי מושבע ועומד הוא וי"ל כיון דליכא אלא איסור בעלמא לאו מושבע ועומד חשיב ליה כדפ"ל. אע"ג דאין איסור לאו חייל על איסור עשה דהא לקמן (דף כה.) פריך אילימא מתנה לעני מושבע ועומד מהר סיני הוא דכתיב נתן תתן לו ואמר נמי בפרק אלו הן הנשרפין (סנהדרין דף פג.) מנין לכהן טמא שאכל תרומה טמאה שאינו במיתה שנאמר ומתו בו כי יחללוהו פרט לזו שמחוללת ועומדת ומפרש בפרק כל הבשר (חולין דף קיג:) דטעמא משום דאין איסור חל על איסור אע"ג דבתרומה טמאה אין בה אלא איסור עשה מ"מ חצי שיעור דליכא אפי' עשה אלא איסור בעלמא לא חשיב מושבע ועומד ועוד דמצי לאוקמי שלא כדרך הנאתן דאין אסור אלא מדרבנן כמו חצי שיעור לר"ל וזה הפירוש נראה יותר דלפירוש קמא קשיא דמ"מ הכי המ"ל דלא אמר כר"ל כיון דסבר דחצי שיעור אסור מן התורה לא משכחת לה הן ולאו דהיכי מישתבע שאוכל חצי שיעור הא מושבע ועומד מהר סיני הוא:

דף כד.

באיסור הבא מעצמו לא אמר – וא"ת והא נמי איתא בהדיא במשנה דמייתי לקמן יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ד' חטאות ואשם אחד וקחשיב מוקדשין אע"ג דאיסור הבא מעצמו הוא וכן האוכל גיד הנשה של עולה בס"פ גיד הנשה (חולין דף קא.) ויש לומר דהכא באיסור הבא מעצמו על עצמו קאמר דלא אמרינן אבל מוקדשין שאסורין

על כל העולם אמרי' ומ"מ פריך לקמן שפיר והרי הקדש דאיסור הבא מעצמו דכיון דלא איירי תנא באיסור הבא מעצמו לא ה"ל למינקט הקדש אע"ג דאסור על כל העולם:

האוכל נבילה ביום הכפורים פטור – מתוך פ"ה משמע דאיירי אפי' בנתנבלה ביוה"כ וקשיא דלמ"ד ס"פ גיד הנשה (חולין דף קג.) בהמה בחייה לאו לאברים עומדת חל איסור יוה"כ מחיים ואפי' למ"ד לאברים עומדת כי מתה פקע איסור אבר מן החי וחלו איסור נבילה ואיסור יוה"כ בבת אחת ור"ש מודה באיסור בת אחת ומיהו יש לומר דאיסור יוה"כ לא חייל לא מחיים ולא לאחר מיתה משום דאית ביה איסור עשה שאינה זבוחה דכתיב (דברים יב) וזבחת ואכלת מה שאתה זובח אתה אוכל אבל מה שאי אתה זובח לא ולריצב"א אין נראה פירוש זה דא"כ למ"ד לאו לאברים עומדת היכי מצי חייל איסור אבר על עשה דשאינו זבוח ובס"פ גיד הנשה (שם) דאמר כגון שנטרפה עם יציאת רובה דאיסור אבר ואיסור חלב ואיסור טריפה בהדי הדדי קאתו והיכי חיילי כולם על איסור דשאינו זבוח דאפי' במעי האם קיימא באיסור זה ומהאי טעמא תקשי נמי למ"ד לאברים עומדת איסור אבר מן החי היכי משכחת לה דלא קיימא לאברים במעי האם וא"כ היכי חייל על איסור שאינו זבוח אלא ודאי וזבחת לא אתא לאסור דבלאו הכי אסורה וקיימא מחיים באיסור אבר מן החי ולאחר מיתה באיסור נבילה אלא בא להתיר את האסור ופירש לך דבשחיטה שריא ולא בנחירה אלא כדקיימא קיימא כמו (בכורות דף טו.) תזבח ולא גיזה דלית ביה עשה אלא קאי באיסור לאו הראשון ובנתנבלה מערב יוה"כ דוקא איירי:

אלא הן היכי משכחת לה – דאפי' ע"י כולל נמי לא אמרי' דתיחול השבועה לבטל המצוה וקשה לריצב"א דתני בירושלמי שבועה שלא אוכל מצה ואכל מצה בלילי פסח חייב אלמא דבאיסור כולל חיילא שבועה לבטל את המצוה ותירץ דהכא דוקא לא חיילא שבועה משום שהזכיר נבילה ונשבע עליה לאוכלה אבל התם דלא מדכר פסח חיילא עליה שבועה ולפי זה משכחת הן אפי' בדברים האסורים כשאומר סתם שאוכל וקשיא לפי' דקתני התם סיפא שבועה שלא אוכל מצה בלילי פסח פטור אמאי נקט בלא כולל בכולל נמי שאר לילות עם לילי פסח כיון שהזכיר נמי לילי פסח פטור וי"ל דה"נ בעי למימר ולא חש למיתני אלא שהזכיר לילי פסח ור"י מפרש דודאי שב ואל תעשה כדאיירי הכא לא חיילא דקאמר שבועה שאוכל ולא אכל אבל התם בנשבע שלא לאכול ואכל דהוי בקום עשה ודאי חיילא:

אלא כדרבא כו' – פי' בקונט' דסוגיא דעלמא גרסינן משכחת לה כדרבא ומפרש לה בנבילה המסרחת והקשה חדא דמסרחת לא מיקריא נבילה ואר"ת דאין זו קשיא דשפיר

מיקרי נבילה מדאיצטריך קרא למעוטי לר"ש בשילהי ע"ז (דף סח. ושם) דדריש הראויה לגר קרויה נבילה ור"מ מוקי לה בסרוחה מעיקרא ועוד הקשה בקונט' דמאי בעי לאתויי דרבא הכא ה"ל למימר משכחת לה בנבילה מסרחת והא נמי יש ליישב דה"פ כדרבא דשייך לשון אכילה אפי' במסרחת מדקאמר שלא אוכל סתם ואכל עפר פטור הא שלא אוכל עפר ואכל חייב אלמא שייך לשון אכילה אפי' בעפר וכ"ש בנבילה מסרחת וטפי ה"ל לאיתויי בעיא דרבא שבועה שלא אוכל עפר בכמה דמפורש טפי אלא רישא דמילתא נקט והא דקאמר אף אנן נמי תנינא מייתי ראיה דשייך לשון אכילה גבי נבילה סרוחה דכמה שקצים ורמשים איכא דלא חזו לאכילה טפי מנבילה סרוחה והשתא מיתוקמא שפיר מתני' סיפא במפרש כדאוקימנא ומשכחת לה שפיר בלאו והן וא"ת וכיון דנבילה סורחת הויא בכלל נבילה בלא כולל דברים המותרים אתי שפיר כיון דאמר שבועה שלא אוכל נבילה מגו דחיילא אסרוחה חיילא נמי אשאינה סרוחה וי"ל דלא משמע סרוחה בכלל נבילה אלא כשכולל עמהן דברים המותרים דגלי אדעתיה שרצה לאסור עצמו בדבר המותר אבל קשה לר"י דמאי מייתי רב מרי אף אנן נמי תנינא אדרבה תקשי ליה מינה דהא אוקמה מתני' במפרש שלא אוכל נבילה דאז ודאי הויא לשון אכילה וכן נמי תקשה לרבא דפטר בנשבע סתם ואכל עפר דלא הוי בכלל לשון אכילה וצ"ל כדמשני הש"ס דשאני התם דאחשביה מעיקרא ולגבי הא דהוי סתם כמפרש הוה ידע מעיקרא דאהני טעמא דאחשבה אבל אי אפי' כי מפרש לא מהני במידי דלאו בר אכילה לא ס"ד דליתהני הא דאחשביה שיחשב כמו בר אכילה ומסיק כיון דאחשביה חשיב בר אכילה כיון דאכל מעיקרא והדר אשתבע וע"ק לר"י מדתניא בתוספתא דשבועות שבועה שאוכל ואכל אוכלין אסורין כגון פיגול נותר וטמא פטור ור"ש מחייב והיינו בע"כ בשאינם סרוחים מדמחייב ר"ש לפי שלא חלה שבועה עלייהו ע"י כולל אלמא אפי' באין סרוחה חלה שבועה לרבנן ע"י כולל ולפ"ה נמי דפירש דמשכחת הן בדברים המותרים קשיא דאפי' באסורין נמי משכחת לה כשאומר סתם שאוכל ואינו מזכיר האיסור כדמשמע התם ונראה לר"י דבקונט' לא פירש אלא משום ר"ש דלדידיה לא חיילא שבועה אדברים האסורין אפי' ע"י כולל ומתוספתא שהבאתי יש ראיה לריצב"א דאפי' בלא קום עשה חייל על ידי כולל בשאין מזכיר האיסור וא"ת לפ"ה אמאי איצטריך למימר לקמן בסמוך שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים בחזר ואמר שבועה שלא אוכל סתמא סגי וי"ל דאין הכי נמי דלאו דוקא נקט תאנים וענבים אלא כלומר שאמר שלא אוכל סתם וכן נ"ל דאי דוקא נקט תאנים וענבים היכי חיילא שבועה הא ליתא בהן וליכא למימר דלמלקות איירי דלא בעינן לאו והן דלקמן בס"פ (דף כט.)

משמע דלקרבן איירי גבי ואכל תאנים והפריש קרבן ומיהו י"ל דמשכחת הן בתאנים השוערים אבל בלא כולל לא הוי תאנים השוערים בכלל תאנים אלא הטובות לאכול:

דף כד:

ומאן דפטר דלית ליה איסור כולל כי אמר איסור מוסיף כו' – לאו אדר' שמעון קאי דשמעינן ליה בהדיא לרבי שמעון דלית ליה איסור מוסיף בפ' ד' אחים (יבמות דף לב. ושם) גבי נשא חי ואח"כ נשא מת דקאמר רבי שמעון אינו חייב אלא משום אחות אשה בלבד ולא חייל עליה איסור אשת אח אע"ג דאיתוסף בה איסור לגבי שאר אחין אלא אשאר תנאי קאי דלית להו איסור כולל ואית להו איסור מוסיף כגון ר' יוסי בפ' ד' אחין (שם) דקאמר אשת איש ונעשית חמותו נידון באשת איש ואמר דמודה באיסור מוסיף:
יש אוכל אכיל' אחת כו' – פי' בקונט' דמוקדשין הוי איסור כולל דמיגו דחייל אבשר חייל נמי אחלב והדאמר בפ' אמרו לו (כריתות דף יד.) אקדשה מיגו דאיתוסף בה איסור הנאה איתוסף בה איסור לגבי אכילת חלב התם נמי איסור כולל הוא ולא קרי ליה מוסיף אלא משום שהוא חמור על קל:
אם היתה שבת והוציאו בפיו חייב – פירש בקונטרס משום הוצאת שבת אבל משום הוצאת יוה"כ לא דקסבר אין עירוב והוצאה ליוה"כ ואין נראה דבכריתות (שם) מסיק הא דרפרם בדותא היא וחייב משום הוצאת שתיהן ונקט שבת לאפושי איסוריה:
אמרו לו אינו מן השם – ור' מאיר חשיב ליה בהדי אכילות משום דבליעתו זו היא הנחתו כדאמרינן (שבת דף פ.) כתב ב' אותיות כשהוא מהלך חייב כתיבתן זו היא הנחתן:
שלא אוכל תמרים וחלב – מפר"ת דאתיא בלאו והן דמשמע נמי חלב שעל גבי הקיבה או של חיה לפי שמזכיר עמו דבר היתר אבל בלאו הכי לא משמע אלא חלב האסור עיקר החלב ותימה אמאי לא פריך נמי לר' יוחנן מהכא וי"ל משום דדלמא קסבר ר' יוחנן דאיכא שום תנא דאית ליה איסור כולל בבא מאליו ולא בבא מחמת עצמו אבל מדרבא משמע ליה דאין חילוק והשתא נמי ניחא דאי לאו הכי מאי קמ"ל רבא טפי מר' יוחנן ומיהו יש לומר דאיצטריך לאשמועינן אע"פ ששניהן באין מחמת עצמן:
מיגו דחיילא אתמרים חיילא נמי אחלב – אע"ג דמאן דאית ליה איסור כולל מודה דעל חמור לא חייל כדמפרש רבינו תם בפרק ארבעה אחים (יבמות דף לג: ד"ה אמר ר"י) גבי הבערה ללאו יצתה מ"מ חיילא שבועה אאיסור חלב דקיל הואיל והותר מכללו כדאמרי' בסוף פ' גיד הנשה (חולין דף קג.) התורה אמרה יבא איסור נבילה ויחול באיסור חלב:
הרי הקדש הא בעינן שוה פרוטה – המ"ל הא אוקימנא בבכור כדמשני לעיל:

והרי אשם דזדונו לאו – פי' בקונטרס דמוזר לא יאכל כי קדש הם לא נפקא דההוא בקדשים הנאכלין לכהנים כתיב וכל שיש בו היתר לכהנים אין בו מעילה וכן משמע בפרק בתרא דמכות (דף יח.) דפריך ולילקי נמי משום וזר לא יאכל כי קדש הם ומשני ה"מ היכא דחזי לכהנים הכא לא חזי לכהנים וקשה דבכריתות (דף ד.) מוקמינן וזר לא יאכל כי קדש הם בחלב המוקדשין דקאמר התם האוכל חלב המוקדשין לוקה ב' משום וזר לא יאכל כי קדש הם וחלב לא חזי לכהנים מיהו י"ל דאע"ג דחלב לא חזי לכהנים מ"מ קרינן בהאי קרבן ואכלו אותם אשר כופר בהם דהיינו בשר ולא אתא למעוטי אלא כשאוכל בשר חטאת ואשם לפני זריקת דמים דלא קרינן ביה ואכלו והשתא מ"ל דלאו באשם מוזר לא יאכל כי קדש הם נפקא וכן משמע בפ"ק דכריתות (דף ד:) דלאו דזרות לא הוי מג"ש דתרומה גבי מ"ש חלב דאיכא תרי לאוי לאו דזרות דם נמי כו' וצ"ע שם:

דף כה.

אלא כי קתני מידי דחייל אמידי דבר משאה כו' – תימה דבסוף מכות (דף כב. ושם) דקאמר וליחשב נמי כגון דאמר שבועה שלא אחרוש ביו"ט ודחיק למימר האי תנא לית ליה איסור כולל ולישני כי הכא דלא קתני מידי דחייל אמידי דלאו בר משאה וי"ל דעדיפא מיניה משני התם:

חומר בנדרים שהנדרים חלים על דבר מצוה כדבר הרשות – בפ"ב דנדרים (דף טז:) נפקא לן מדכתיב לה' ובריש מסכת נזיר (דף ה. ושם) דרשינן מיין ושכר יזיר לאסור יין מצוה כיין הרשות ותימה תרי קראי למה לי הא איתקוש נדרים ונזירות אהדדי בריש מסכת נדרים (דף ג) וי"ל צריכי דנזירות אוסר כל יין עליו הלכך חייל איין מצוה כיין הרשות אבל נדרים שאינו אוסר עליו אלא המצוה כגון סוכה ושופר ולולב ותפילין אימא דלא חייל ואי כתיב נדרים ה"א לפי שאוסר המצות עליו אבל בנזיר שאוסר עצמו על היין לא חייל דנדרים גופייהו כשאוסר עצמו הסוכה לא חייל:

מה שאין כן בשבועות – בפרק ב' דנדרים (דף טז:) פריך מ"ש נדר דכתיב כי ידור נדר לה' שבועה נמי הכתיב או השבע שבועה לה' ומשני הא דאמר ישיבת סוכה עלי הא דאמר שלא אשב בסוכה משמע דבנדרים לפי שאוסר סוכה על עצמו ראוי שיחול הנדר שאוסר הסוכה עליו כקרבן וסוכה אינה מצווה לעשות מצוה אבל שבועה שאוסר עצמו על הסוכה אין השבועה חלה דמשועבד הוא לעשות מצוה ותימה א"כ מה חומר יש בנדרים מבשבועה שבועה נמי חיילא כה"ג כי אמר ישיבת סוכה עלי שבועה דאסר חפצא עליה דבאסר חפצא עליה חלה נמי שבועה כדאמר בשילהי (פ"ק) (דף יג) ובפ' ד'

נדרים (נדרים דף כד:) גבי שבועת שוא באומר יאסרו כל פירות שבעולם עלי בשבועה אם לא ראיתי גמל פורח באויר והדאמר בריש נדרים (דף ב:) איידי דתנא נדרים דמיתסר חפצא עליה תנא נמי חרמים דמיתסר חפצא עליה ולאפוקי שבועה דאסר נפשיה מן חפצא היינו דהוי נמי כה"ג דאסר נפשיה מן חפצא אבל נדרים וחרמים אינן אלא בענין דמיתסר חפצא עליה וי"ל דהיינו חומר בנדרים דבכל ענין דחל על דבר הרשות חל על דבר מצוה דהיינו כשאוסר חפץ על עצמו אבל כשאוסר עצמו על החפץ אינו חל אפי' בדבר הרשות כשאומר קונם גופו על החפץ דקונם היינו כקרבן ולא שייך על עצמו אבל בשבועה בכל ענייני שבועה אינה חלה על דבר מצוה כדבר הרשות דהיינו כשאוסר עצמו על החפץ ורבינו אלחנן תירץ בשם ר"י דבשבועה אפי' כשיאמר ישיבת סוכה עלי שבועה אסר נפשיה מן חפצא דלשון שבועה לא שייך אלא על עצמו וקונם לא שייך אלא על החפץ שאוסר על עצמו כקרבן ולכך חלה נמי שבועה על השינה דאסר נפשיה עליה אבל בנדר אסר שינה עליו ואין בה ממש ובפ"ב דנדרים (דף טו.) מסיק רבינא דנדרים נמי חלים מדרבנן על דבר שאין בו ממש והשתא אתי שפיר הא דאמר בריש נדרים (דף ב:) לאפוקי שבועות דאסר נפשיה מן חפצא ור"ת מפרש דלקמן (דף כט.) ובפ' ד' נדרים (נדרים דף כד:) לא מיירי שאמר בלשון זה יאסרו עלי בשבועה אלא ה"ק כשאומר לשון שע"י שבועה אוסר פירות עליו ומיירי שאומר שבועה שלא אוכל פירות וברוב ספרים ל"ג בשבועה אבל אמר יאסרו בשבועה אינו כלום אפי' בדבר הרשות משום דאסר חפצא עליה והשתא נמי ניחא חומר בנדרים מבשבועות:

איני והא"ר יוחנן - למאי דס"ד השתא דלעולם קאמר תימה דתקשה ליה בריש פירקין (דף יט:) גבי שבועה שאוכל ושלא אוכל וי"ל דגבי אכילה ליכא למיטעי דלעולם קאמר ולא הוצרך התנא לפרש דלאלתר קאמר א"נ התם נמי שייך שפיר לעולם כגון שנשבע על ככר שלפניו:

ושמואל דאמר כר' ישמעאל - וא"ת והא לעיל קאמר שמואל טעמא משום דליתא בלהבא וי"ל דאין זה מדברי שמואל אלא הש"ס מפרש כן אליביה וכענין זה יש בכמה מקומות בש"ס:

רב דאמר כר"ע - הק' ה"ר עזרא הנביא דהשתא רב דריש ריבויי ומיעוטי ובהגוזל קמא (ב"ק דף צו:) סבר רב כר"מ דאמר אומרים בעבדים הרי שלך לפניך דאין נגזלים כמקרקעי ומאן דאית ליה דעבדים כמקרקעי דריש כללי ופרטי כדמוכח לקמן בפ' שבועת הפקדון (דף לז:) ובהגוזל בתרא (ב"ק דף קיז:) וי"ל דאית ליה שום מיעוט דממעט עבדים כדפרישית לעיל בפ"ק (דף ד: ד"ה ר"ע):

דף כה:

מי איתא בלא אניח – וליכא לאוקומה בשבת ויו"ט דלמאי קתני לא הנחתי אי לאו לאשמועינן אע"ג דליתיה בלא אניח אי נמי משני אפי' למ"ד (מנחות דף לו:) שבת זמן תפילין הוא:

הוא מותיב לה והוא מפרק לה – ה"מ לאוקומה כר' יהודה בן בתירא דלא בעי לאו והן אלא ניחא ליה לאוקומה ככ"ע:

ואמר עולא והוא שניכר כו' – תימה תקשה ליה מגופא דמתני' דקתני (לקמן דף כט.) איזהו שבועת שוא נשבע לשנות את הידוע הא אינו משנה את הידוע חייב משום שבועת ביטוי אע"ג דליתיה בלהבא וכן נמי מדתנן (שם) אם לא ראיתי נחש כקורת בית הבד משום דאי אפשר להיות הא אפשר להיות חייב משום שבועת ביטוי אע"ג דליתיה באראה כקורת בית הבד ומיהו לפי מה שמפרש רבא דה"ק באומר יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם לא ראיתי כו' ניחא דלא מצי דייק מההיא דשבועה היא מאכילת פירות א"נ התם אפשר שיטרח עד שיראה נחש כקורת בית הבד הואיל והוא בעולם:

ידעתי ולא ידעתי מחלוקת – לאו היינו שבועת העדות דמיירי כגון שאינו צריך עכשיו לאותה עדות:

אחת אתה מחייבו כו' – תימה דבת"כ דריש מלאחת בשבועה שלא אוכל פת חטין ושעורין וכוסמין דחייב על כל אחת ואחת והכא דריש מיניה דאינו חייב אלא אחת ויש לומר דבת"כ מפיק מלאחת והכא דריש מאלה דמשמע מקצת אלה הכתובים בפרשה אתה מחייבו ולא על כל אלה אי נמי מלמ"ד דלאחת קא דריש ושמואל דריש כוליה לדרשה דת"כ:

לחייבו על המזיד כשוגג – המ"ל לחייבו אפי' מושבע מפי אחרים בלא עניית אמן משא"כ בשבועת ביטוי:

דף כו.

חדא מינייהו רב פפא אמרה – דמלך בתר אביי ורבא כדמוכח בפרק (בתרא דמסכת מועד קטן (דף כו)) ולא היו יודעים התלמידים אם מדעתו אמרה או משום רבו:

מיעט דבר מצוה – המ"ל מיעט דבר דליתיה בלאו והן ולשמואל מילתא דליתיה בלהבא וצ"ל דשקולים הן דלמאן דדריש ריבה ומיעט וריבה לית לן למעוטי אלא חדא מילתא:

ולא שקדמה ביטוי לשבועה – ואתא האי קרא לגלויי על להרע או להיטיב דממעט לשעבר אבל בהאי לחודיה לא סגי:

את לבך אנסך – נראה דלאו למפטריה מקרבן גרידא קאמר שלא יצטרך לכתוב על פנקסו שיביא חטאת שמינה לכשיבנה בית המקדש אלא אפילו עונש נמי ליכא כדמוכח בפרק ארבעה נדרים (נדרים דף כה:) דאמר התם כשם שנדרי שגגות מותרין כך שבועות שגגות מותרות ומפרש היכי דמי שבועות שגגות כדרב כהנא ורב אסי דכל חד וחד אדעתיה שפיר משתבע ולא דמי להההיא דהשולח (גיטין דף לה. ושם) שאמרה יהנה סם המות באחד מבניה שנענשה דגבי ממון שאני דמעיקרא הוה לה למידק שסופה לבא לידי שבועה אם תאבדנו ומיהו תימה אמאי לא מיבעיא תרי קראי חד לפטור מקרבן וחד לפטור מעונש כדאשכחן בפ"ב דנדרים (דף יז.) גבי נשבע לבטל את המצוה דמיבעי לן תרי קראי חד לפטור מקרבן וחד לפטור ממלקות ויש לומר דלא דמי כלל דהתם שפיר מיבעי לן תרי קראי חד למיפטר שוגג מקרבן וחד למיפטר מזיד ממלקות אבל הכא כשפטר שוגג פטרו לגמרי מקרבן ומעונש וההיא דס"פ ד' אחין (יבמות דף לג. ע"ש) דקאמר לרבי חייא בר קפרא שקורי משקר ולבר קפרא רבי חייא שקורי משקר לא לענין עונש שבועה קמיבעיא ליה היאך אירע תקלה על ידם אלא במה היה טועה לומר ששמע מרבי כדבריו:

דף כו:

ואי דלא ידע אנוס הוא – תימה אדקשיא ליה אברייתא תקשה ליה אמתני' דפ' שבועת העדות (לקמן דף ל.) דתנן על שגגתו עם זדון העדות וי"ל דשמא פשיטא ליה להש"ס בשבועת העדות דשגגת קרבן שמה שגגה דאפי' מזיד חייב בו אבל שבועת ביטוי ס"ד דלא שמה שגגה דכיון דלא מיחייב אמזיד בעינן שגגה מעלייתא והא דפשיטא ליה לקמן בשבועת העדות דאונס פטור נראה דפשיטא ליה משבועת ביטוי דאע"ג דכתיב ביה ונעלם פטר ביה אונס כ"ש שבועת העדות דלא כתב ביה ונעלם דפטור:

אפילו תימא רבנן כו' – בר"פ כלל גדול (שבת דף סט: ושם) גבי הא דאמר אביי הכל מודים בשבועת ביטוי שאין חייבין עליה קרבן עד שישגוג בלאו שבה ופריך מהא דתניא איזהו שגגת שבועת ביטוי לשעבר דאמר יודע אני ששבועה זו אסורה אבל איני יודע אם חייבין עליה קרבן אם לאו והיה שם בספרים מני אילימא מונבז השתא בכל התור' כולה דלאו חידוש הוא אמר מונבז דשגגת קרבן שמה שגגה הכא דחידוש הוא לכ"ש אלא לאו רבנן וע"כ לא פליגי רבנן עליה דמונבז אלא בכל התורה כולה דלאו חידוש הוא אבל הכא דחידוש הוא לא תיובתא דאביי תיובתא ורש"י אינו גורס גירסא זו כי קשה לו והא לא אתיא ברייתא לאשמועינן דשגגת קרבן שמה שגגה אלא לאשמועינן היכי אשכחן

שגגת שבועת ביטוי לשעבר ובשמעתא דחיק נמי לאשכוחי דקאמר היכי דמי כו' וגרס הקונט' הא מני מונבז היא ופירש אבל לרבנן לית להו שבועת ביטוי לשעבר והקשה הרב רבי אליעזר ממגנצ"א לפירושו דמאן האי תנא דפליג עליה דמונבז התם רבי עקיבא ואיהו אית ליה שבועת ביטוי לשעבר כדאמרי' לעיל והשיב לו רשב"ם דה"פ הא מני מונבז היא אבל לרבנן משכחת לה בענין אחר כגון דאמר יודע אני ששבועה זו אסורה אבל איני יודע אם יש בה לאו או לא וסבור שיש בה עשה וקשיא לר"ת דהכא בשמעתין מסקינן דאפי' לרבנן שגגת קרבן שמה שגגה ויש לומר דלית ליה דאביי ולאביי משכחת להו לרבנן כדפרישית ולפי זה תתיישב נמי גירסא ראשונה דהשתא משמע דברייתא אתיא לאשמועינן דשגגת קרבן שמה שגגה מדלא נקט איני יודע אם יש בה לאו אם לא:

מצטער ואכלה בשוגג מהו - פי' בקונטרס שאפי' היה זכור היה אוכלה וקשה דאם כן למה נקט מצטער ונראה לפרש דמצטער על מה שאינו שוכח שהיה רצונו שישכח כדי שיאכל אבל במזיד לא היה אוכל ופשיטא דלאו היינו שב מידיעתו כיון שברצונו היה שוכח כדי שיאכל:

צריך שיוציא בשפתיו שנאמר לבטא בשפתים - נראה דמפשטא דקרא קדריש ולא משום דאייתר להכי מדפריך בסמוך וניגמר מיניה וקאמר נמי משום דהוה תרומה וקדשים ב' כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין והשתא א"כ למה ליה קרא בשבועת ביטוי לבטא בשפתים אלא אינו מיותר לכך:

אלא לשמואל קשיא - ואם תאמר ודשמואל נמי יפרש הכי ולא שגמר בלבו להוציא בשפתיו וי"ל שהאמורא יש לו לפרש דבריו יותר:

גמר בלבו להוציא פת חטין והוציא פת סתם מנין - השתא משמע דמקרא קדריש הא דלא מיתסר אלא בפת חטין דאזלינן בתר דברים שבלב בשאין הפה מכחיש והא דקאמר שמואל צריך להוציא בשפתיו היינו שצריך להזכיר פת אבל חטין אין צריך להזכיר ותימה דבפרק ארבעה נדרים (נדרים דף כז:) תנן נודרין להרגים ולחרמים ולמוכסין שהן של תרומה כו' ושל בית המלך כו' ומפרש בגמ' דאמר יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם אינן של בית המלך ומסיק שאומר בלבו היום ומוציא בשפתיו סתם ואע"ג דסבירא לן דברים שבלב אינן דברים לגבי אונסין אפשר משמע דלא שרי אלא במקום אונס ואע"פ שאומר בלבו היום והכא נמי ליתסר אע"פ שאומר בלבו חטין וי"ל דהתם איירי בעם הארץ דלא התירו לו אלא גבי אונסין כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים אבל לת"ח שרי אפי' שלא במקום אונס וכן מוכח דטעמא הוי משום דלא מהימנינן ליה במה דקאמר שהיה בלבו היום דקאמר לגבי אונסין אפשר משמע אפשר שהיה כדבריו שהיה בלבו

היום והכי נמי אשכחן בפ' ב' דנדרים (דף כ.) דמפליג בין ת"ח לע"ה גבי נדר בחרם ואמר לא נדרתי אלא בחרמו של ים ואי הוה אמרינן דגבי אונסא אפי' מדירו על דעתו שרי הוה אתי שפיר דבלא אונס אסור אפי' אומר בלבו כדמשמע בסוף פירקין (דף כט.) גבי משה שהשביע את ישראל על דעת הקב"ה ועל דעתו ועוד נראה דהכא דסתם פת הוי דחטין להכי שרי אפי' שלא במקום אונס ואם תאמר בההיא דריש מס' נזיר (דף ב:) דתנן האומר אהא הרי זה נזיר ופריך בגמ' דלמא אהא בתענית קאמר ומוקי שמואל כגון שהיה נזיר עובר לפניו ופריך דלמא לפטרו מקרבנותיו קאמר ומשני דאמר בלבו והשתא כיון דגמר בלבו להיות נזיר למה לי נזיר עובר לפניו הא הכא לא בעינן פת חטין עובר לפניו וי"ל דהתם במאי דקאמר אהא לא משמע כלל לשון נזירות אם אין הנזיר עובר לפניו והוי כאילו גמר בלבו להיות נזיר ולא הוציא כלום בשפתיו אבל הכא סתם פת הוי דחטין:

שאני התם דכתיב וכל נדיב לב – משמע דהכא מודה שמואל דאין צריך להוציא בשפתיו והא דאמר בספ"ק דחגיגה (דף י. ושם) היתר נדרים פורחים באויר דקאמר ר' יצחק בגמ' יש להם על מה שיסמכו דכתיב וכל נדיב לב ודחי דלמא לאפוקי מדשמואל לאו משום דלית ליה דשמואל אלא כלומר דלא ס"ל הכא כדשמואל:

משום דהוו תרומה וקדשים כו' – גבי קדשים כתיב שהביאו בעזרה (דברי הימים ב כ"ט:ל"א) כל נדיב לב עולות וגבי תרומה כתיב (במדבר י"ח:כ"ז) ונחשב לכם תרומתכם שניטלה במחשבה ואע"ג דתרומה חול אצל קדשים כדאמר בריש האיש מקדש (קדושין דף מא:) ולא ילפינן מקדשים מ"מ קדשים נילפו מיניה הלכך הוו שני כתובים הבאים כאחד ובקונט' פי' דתרומה היינו תרומת המשכן דכתיב וכל נדיב לב הביאו:

דף כז.

לקיים המצוה פטור שהיה בדין שהוא חייב דברי ר' יהודה בן בתירא – בקונטרס גורס כדברי ר' יהודה בן בתירא ולא גרס דברי משום דבמתני' קתני פטור ולר' יהודה בן בתירא הוי חייב כדקתני לקמן במתניתין ולריב"א היה נראה לקיים גירסת הספרים דמודה ר' יהודה בנשבע שלא לאכול נבילה ואכל דפטור דאין איסור חל על איסור ולעיל (ד' כג:) נמי פריך גבי נבילה מושבע ועומד מהר סיני הוא משמע דליכא מאן דפליג ודוקא בלקיים המצות כגון לישב בסוכה או לאכול מצה מחייב ר' יהודה וטעמא כדאמר בנדרים (ד' ח.) מנין שנשבעין לקיים המצות שנא' נשבעתי ואקיימה וה"נ מחייב עליה קרבן והכי איתא בירושל' דבשלא אוכל נבילה ואכל מודה רבי יהודה דפטור דאי תימא

חייב ליתני לא אם אמרת בשבועת הרשות שכן עשה בה לאו כהן והן כלאו תאמר בשבועת מצוה שלא עשה בה לאו כהן והן כלאו פי' הן כלאו שאוכל נבילות כמו שלא אוכל נבילות אלא ודאי מודה רבי יהודה בן בתירא דפטור והשתא גרסי' דברי ר' יהודה שפיר דהכל מדר' יהודה בן בתירא וה"פ לקיים מצוה פטור דהיינו שלא אוכל נבילות ויש מקום שבדין חייב כגון לישב בסוכה דברי רבי יהודה בן בתירא:

מצוה שמושבע עליה מהר סיני – תימה מהאי טעמא נמי אמאי אין איסור חל על איסור ואי משום דילפינן בפרק כל הבשר (חולין דף קיג:) מומתו בו כי יחללוהו פרט לזו שמחוללת ועומדת וילפינן מינה דכהן טמא שאכל תרומה טמאה פטור אם כן היכי עביד קל וחומר נימא איסור שאינו חל על איסור יוכיח:

ת"ל להרע או להיטיב – הך דרשא לא אתיא כר"ע דלדידיה אמר לעיל (דף כו.) דדריש בריבויי ומיעוטי ומאי מיעט מיעט דבר מצוה:

מה הטבה רשות – פירוש שאינה בביטול מצוה והכי מפרש לה לקמן:

אביא נשבע להרע לעצמו – כולי הך בבא לא צריכא אלא לאשמועינן דאדם רשאי לחבול בעצמו דפלוגתא היא בהחובל (ב"ק דף צא:):

נשבע להרע לאחרים – הך בבא נמי לא צריכא ומשום סיפא דבעי לרבויי הטבת אחרים נקט לה:

דלמא בדבר מצוה כתיבי – פי' אף בדבר מצוה אבל אין לפרש דלמא בדבר מצוה לחוד כתיבא מדקאמר לקמן אלא אי אמרת בדבר מצוה כתיבי מאי מיעט ולימא דמיעט דבר הרשות אלא פשיטא ליה להש"ס דבדבר הרשות כתיב דלהרע ולהיטיב משמע נמי בהרעת הגוף ובהטבת הגוף:

דלמא בדבר מצוה כתיבי – קראי להרע כגון לא אוכל מצה שהיא הרעה גמורה שמריע לגופו ולנפשו ולהיטיב כגון אוכל מצה שהיא הטבה גמורה שמטיב לגופו ולנפשו:

אי הכי בדבר הרשות נמי לא משכחת לה – תימה דבדבר הרשות משכחת לה שפיר הרעה דומיא דהטבה והטבה דומיא דהרעה מה הטבה שאינה בביטול מצוה ומותר לעשות דאל"כ לאו הטבה היא אף הרעה שמותר לעשות כגון לא אוכל ככר זו ומה הרעה שאינה בקיום מצוה שאין חובה לעשות אף הטבה כן כגון אוכל ככר זו דמה לנו להקיש לגמרי עד שיקשה הטבה גופה הרעה היא הרעה גופה הטבה היא כיון שאנו מוצאין להשוותם:

מדאיצטריך או לרבות הטבת אחרים – תימה א"כ למה להו לרבנן למימר במתני' תאמר בשבועת מצוה שלא עשה בה לאו כהן תיפוק ליה דלהרע לא מיירי בדבר מצוה

מדאיצטריך או לרבות הטבת אחרים ובעינן הטבה דומיא דהרעה דבדבר הרשות ולאו פירכא היא דנהי דקיום מצוה לא כתיב הכא מ"מ נילף מקל וחומר:

דף כז:

עד שיפרוט לך הכתוב יחדיו – ור' יאשיה הא דאיצטריך למיכתב יחדיו בחורש בשור ובחמור שלא יתחייב אפי' אינם קשורים יחד כדאמר בירושלמי דאיצטריך למעוטי קושר אחורי הקרון וגם בלבישת צמר ופשתים איצטריך שלא לאסור אפי' אינן תכופין כגון שני מלבושים אחד של צמר ואחד של פשתים:

אלא אי אמרת בדבר מצוה מאי מיעט – וא"ת אימא דמיעט לשנות את הידוע ומילתא דליתא בלהבא לשמואל ומילתא דליתא בלאו והן אליבא דרב וי"ל דשקולים הן כדפרישי' לעיל ואי מרבינן האי מרבינן האי ועוד א"כ ליכתוב לעשות ושלא לעשות ולא בלשון הרעה והטבה:

הא תו ל"ל חיובא הוא דליכא – זו היא גירסת הקונט' ודייק מדתנן במתני' תלת זימני שלא אוכל שלא אוכלנה [שלא אוכלנה] ואין נראה דבפרק שני דנדרים (ד' יז.) תנן שבועה שלא אוכל [שבועה] שלא אוכל אינו חייב אלא אחת ולא קתני התם תלתא זימנין ואפ"ה דייק כרבא התם בגמ' (דף יח.) ממתני' מדלא קתני חייב אחת ומדלא קתני אינו אלא אחת וקתני אינו חייב אלא אחת רווחא הוא דלית ליה הא כי מיתשיל על חברתה חיילא לכך נראה כספרים דל"ג במתני' דהכא תלת זימנין ול"ג הא תו ל"ל אלא ה"ג חיובא [הוא] דליכא כו' ודייק מדקתני אינו חייב אלא אחת כדדייק בנדרים ואע"ג דהכא לא מצי למיתני אלא אחת דאיצטריך למיתני. חייב לאשמועי' הא שלא אוכלנה והדר שלא אוכל חייב שתים מ"מ דייק שפיר מדלא קתני חייב אחת:

הכי השתא התם איתא לשניה כו' – בפ"ב דנדרים (דף יח.) לא מסיק הכי אלא דחי התם כגון שקיבל עליו שתי נזירות בבת אחת ונראה דהתם ס"ד לפשוט דמיירי כגון דאמר הריני נזיר היום הריני נזיר היום וס"ל כרב הונא דאמר התם לעיל דאין נזירות חלה על נזירות ומייתי סייעתא שפיר דהוי השתא דומיא דשבועות ודחי כגון שקבל עליו ב' נזירות בבת אחת ולא דמי לשבועה דהכא בנזירות חיילי תרוייהו להתחייב למנות ב' נזירות זו אחר זו אפי' לא נשאל על הראשון אבל בשמעתין בעי לאתויי סייעתא אפילו אם נאמר דנזירות חלה על נזירות או שקבל עליו שתי נזירות בבת אחת כיון שאותו מנין מנה לשם ראשונה איך . תעלה לו לשניה בראשונה אי לאו משום דאמר אי משכחת שניה רווחא חייל' וה"ה גבי שבועה ומשני דהא לא דמי דהתם איתא לשניה דכי סליק

מראשונה חיילא שניה הכא מי איתא לשבועה כלל ונראה דהתם כי פריך לרב הונא דאמר דאין נזירות חלה על נזירות מהך דמי שנדר שתי נזירות ומשני כגון שקיבל שתי נזירות בבת אחת ה"מ לשנויי אע"ג דאין נזירות חלה על נזירות מ"מ אי משכחת רווחא חיילא כדרבא אלא הש"ס משני לפי מה שהמקשה לא אסיק אדעתיה ההיא דרבא הקשה ר"י בר' מאיר כשקיבל עליו שתי נזירות בבת אחת ונשאל על אחת מהן אמאי לא נשתרי בשניה מ"ש מהא דתנן (נדרים דף סו.) קונם שאיני נהנה לכולכם הותר אחד מהן הותרו כולן ונראה דיש לחלק דהכא כיון דסליק למנין ב' נזירות כקיבל כל אחד בפני עצמה דמי: **אם נשתייר הימנו כזית נשאל עליה** – נראה דכי לא שייר אלא פחות מכזית דחייב עליה אע"ג דאמר שלא אוכלנה דכי משתבע על הככר אין דעתו שלא ישייר פחות מכזית דאין לך אדם שיאכל ככר שלם שלא יהו מעט פירורין נושרים ממנו דאי מפטר עד שיאכל גם אותו פחות מכזית אמאי קאמר בסמוך דלא חשיב לאיתשולי עליה מ"ש משבועה שלא אוכל כל שהוא דהתם פשיטא שיכול לישאל:

דף כח.

אמר רבא שבועה שלא אוכל ככר זו אם אוכל זו – מה שפירש בקונטרס אין שבועה חלה אלא בשעת מעשה הראשון הלכך ההיא שעתא שעת שבועה היא ואם באותה שעה זוכר את שבועתו קרינא ביה האדם בשבועה וחלה עליה שבועה להתחייב קרבן על השוגג בין שאכל התנאי ראשון בין שאכל האיסור ראשון ובלבד שתהא שגגה באכילת האיסור זה הפי' מגומגם דבאכילת איסור ראשון לא משכחת חיוב קרבן דאי אכלו בשוגג לא קרינא ביה האדם בשבועה ולא חלה עליו שבועה ואי אכלו במזיד הא בעינן שגגה באכילת האיסור לפירוש הקונטרס ואי אפשר ליישבו אלא בדוחק דמשכחת לה כגון שבשעה שאוכל איסור ראשון לא שכח שבועתו והוי האדם בשבועה אבל בשוגג הוא שאינו יודע שזה הככר שנשבע עליו ואע"פ שמותר לאוכלו חשוב שגגה הואיל וברצונו לא היה אוכלו לפי שמתאוה לאכול של תנאי או בשום ענין שצריך לאוכלו כגון שנשבע לאוכלו או שמסתכן עליו וכל זה דוחק ומה שפי' נמי בסמוך גבי אכל את ראשון כו' האי דנקט אכילת התנאי ברישא לאו משום דאי עביד איפכא לא חיילא דודאי חיילא ומתחייב למפרע אינו ר"ל איפכא מבבא דקאי בה דהיינו שאכל איסור תחלה בשוגג ממש ששכח שבועתו דא"כ לא חיילא כלל דלא הוי האדם בשבועה ולא בעי נמי למימר שאכל איסור במזיד לגמרי תחלה דאין כאן שגגה בשעת אכילת איסור ואין נ"ל כלל שהיה הקונטרס ר"ל דמתחייב למפרע מלקות דאין סברא שיתחייב מלקות כיון

שאח"כ אכל התנאי בשוגג ועוד דלפירוש ר"ת אדרבה חייב קרבן באכל איסור תחלה במזיד ותנאי בשוגג אלא ר"ל כדפרישית שאכל איסור ראשון וזכור את השבועה אבל אינו יודע שזהו הככר שנשבע עליו ושוב מצאתי בתוס' רבינו אלחנן שכתב שהסופרים טעו וכך ראוי להיות לאו משום דאי עביד איפכא חיילא דודאי לא חיילא שכמו שזאת אינה חלה ופטור אף אותה אינה חלה וכן כתוב בפירושים אחרים מרש"י ועל מה שפי' בקונט' בין שאכל איסור ראשון כתוב שלא היה יכול להבין ועוד דוחק לפי' הקונטרס דגבי שגגת עצמה וזדון חברתה בסמוך צריך לפרש דחייב לא קאי אלא אשניה ומשמע דקאי אתרוייהו ונראה לפרש דלא מיפטר משום אדם בשבועה אלא על התנאי לחודיה כשאוכלו בשוגג בין בתחלה בין בסוף אבל על האיסור לא חיישינן דבשעת אכילת התנאי הוא דחיילא השבועה עליה הלכך בעינן שלא יהא אנוס בה ואותה של תנאי קרי ראשונה כדפי' בקונט' והא דקאמר ראשונה בשוגג ושניה במזיד פטור לאו דוקא נקט הכי דה"ה שניה במזיד תחלה כדפרישית דלא חיילא שבועה עליה כלל כיון שאכל של תנאי בשוגג והא דקאמר נמי ראשונה במזיד ושניה בשוגג חייב לאו דוקא ראשונה במזיד תחלה דה"ה שניה בשוגג תחלה ואח"כ ראשונה במזיד ובלבד שלא יהא זכור בשעה שאכל הראשונה במזיד שכבר אכל השניה שאם היה זכור א"כ לאו שב מידיעתו הוא שהרי במזיד הביא עצמו לידי איסור אי נמי אפי' זכור חשיב שב מידיעתו הוא דחמיר ליה לאיניש טפי אכילת האיסור מן התנאי כדאמר בריש פ"ב דנדרים (ד' טו.) כי לא זהיר בתנאי אבל באיסוריה מיזהר וכפי השיטה זו יש לפרש הסוגיא וכן משמע מתוך פירוש ר"ח דחיילות השבועה תלוי באכילת התנאי אלא דקרי לאיסור ראשונה וגרס איפכא ראשונה בשוגג ושניה במזיד חייב ראשונה במזיד ושניה בשוגג פטור וקרי לאיסור ראשונה לפי שמזכירה תחלה לא אוכל זו אם אוכל זו והא דנקט שתיהן בשוגג לא איצטריך אלא משום דבעי למיתני שתיהן במזיד והא דנקט לבסוף אכליה לתנאיה והדר אכליה לאיסוריה ותחלה נקט בלשון ראשונה ושניה לא דק בלישניה ור"ת מפרש כפי' הקונט' דבאכילת מעשה הראשון תלוי חיילות השבועה ובין של תנאי ובין של איסור אם אוכלה תחלה בשוגג לא קרינא ביה האדם בשבועה אלא שמפרש ר"ת דאותה שאוכל תחלה קרי ראשון בין של תנאי בין של איסור ושל בסוף קרי שניה והשתא אתי שפיר הא דצריך לפרש אכליה לאיסור והדר אכליה לתנאי וכשאכל תחלה במזיד האיסור ואח"כ התנאי בשוגג חייב דלא בעינן שגגה באכילת האיסור אלא שישגוג בשעה שעובר על השבועה וצריך לדחוק לפירושו הא דקאמר זו בזדון עצמה ושגגת חברתה כו' פטור דהיינו טעמא דפטור על הראשונה אף על גב דהיינו ראשונה במזיד ושניה בשוגג

כגון שאכלה בזדון עצמה לגמרי שהיה דעתו לאכול באותה שעה גם התנאי דלאו שב מידיעתו הוא אי נמי כשאוכל השניה בזדון עצמה ובשגגת חברתה אע"פ שאוכל בהיתר דעלה דידה לא חיילא השבועה מיירי כגון שאינו יודע שיהא פטור עליה לפי שלא היה אדם בשבועה ולשון זדון עצמה משמע מתכוון לאוכלו באיסור אף על פי שאוכל התנאי הלכך לאו שב מידיעתו הוא ודוחק:

דף כח:

כשם שנדרי שגגות מותרים כן שבועות כו' – תימה דתלי כתיבא בדלא כתיבא שבועה כתיבא מדדרשינן לעיל (ד' כו.) האדם בשבועה פרט לאנוס ויש לומר משום דההיא דנדרי שגגות משנה היא בפ' ארבעה נדרים (נדרים ד' כה:) אבל גבי שבועה לא תנן בשום דוכתא וא"ת בנדרים (שם) דקאמר שבועות שגגות היכי דמי כדרב כהנא ורב אסי אמאי לא מפרש דומיא דתנן גבי נדר כגון דאמר שבועה שלא אוכל פירות הללו אם אכלתי ונזכר שאכל או אם אוכל ושכח ואכל ועוד דבההיא דרב כהנא ורב אסי לא שייך לשון מותרין דכבר יצא לו שבועת שקר ועוד תימה דלקמן בפרק שבועת העדות (ד' לא:) דדחיק לאשכוחי דקאמר לימא תנינא לדרב כהנא ורב אסי אמאי לא דייק מההיא דנדרים דשרי נדרי שגגות דאינהו גופייהו לא ילפי אלא משבועה ונראה דבנדרים ודאי המ"ל שבועות שגגות דומיא דתנא גבי נדרים אלא ניחא לאשמועינן מעשה ורבותא דאפי' עובר על שבועתו בשעה שמוציא שבועה מפיו פטור והשתא לא מצי למידק מההיא מתני' דנדרים תנינא לדרב כהנא ורב אסי דדלמא מתני' דוקא כשאינו עובר על שבועתו לאלתר דומיא דתנא גבי נדר ואם תאמר ונדרים היכי ילפינן משבועה מה לשבועה שכן אין חלה על דבר מצוה כדבר הרשות ולאו פירכא היא כדפרישית לעיל (ד' כה. ד"ה מה) דבענין שאין שבועה חלה על דבר מצוה כיוצא בו בנדר אפילו בדבר הרשות אינו חל:

שבועה שלא אוכל תאנים וענבים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים כו' – זו היא גי' הקונט' ובספרים היה כתוב איפכא שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים ונראה דמחקה בקונט' משום דקשיא ליה דאי תאנים וענבים כל חד וחד לחודיה קאמר לא הוו ענבים חצי שיעור ואי בשניהם בבת אחת אין השבועה שניה חלה כלל מידי דהוה אתשע וי' דאי תאנים לא אכיל תאנים וענבים נמי לא אכיל והוי כבר מושבע ועומד מיהו הוה מצי לפרושי בנשבע על חצי שיעור מזה וחצי שיעור מזה אבל אי אפשר לומר כן דהך מילתא דרבה איתא בפ"ב דנדרים (ד' יז:) ומוכח כולה סוגיא כמו שכתוב בספרים ולא כגי' הקונטרס ומשמע נמי דאיירי בנשבע שלא יאכל שניהם

מכל אחד שיעור שלם דמפרש טעמא מגו דחיילא שבועה אענבים חיילא נמי אתאנים ואי בחצי שיעור בהא אין שייך מגו דלא הוי כלל מושבע ועומד וצריך לחלק ע"כ בין הך להההיא דט' וי' דהתם איכא איסור שבועה. בכל י' וכל ט' שיאכל מהנך עשר קאי באיסור שבועה אבל הכא לא היה איסור שבועה בתחלה כלל על ענבים ושייך כאן מגו וה"ה נמי אי אמר שבועה שלא אוכל ט' אלו וחזר ואמר שבועה שלא אוכל עשר דחיילא שבועה שניה על ידי מגו:

דף כט.

אם לא ראיתי גמל פורח – תימה דהכא קתני גמל פורח ולא קתני כעולי מצרים ובפרק ארבעה נדרים (נדרים ד' כד:) גבי נדר הבאי תני עולי מצרים ולא קתני גמל פורח:

באומר יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם לא ראיתי כו' – פירוש בשבועה ובפרק ארבעה נדרי' (שם) גרס ליה בהדיא והיינו שבועת שוא לפי שאי אפשר לו לעמוד באיסור בכל פירות שבעולם ואר"ת דבנדר לא חיילא כה"ג אם אסר כל פירות שבעולם עליו בקונם אם יעשה כדבר זה כיון שאי אפשר לו לקיים או אם אסר כל פירות שבעולם עליו בלא שום תנאי דשבועת שוא מצינו שאסר הכתוב אבל נדרי שוא לא מצינו וראיה דבפ' ארבעה נדרים (שם) תני שבועות הבאי אסורין נדרי הבאי מותרין והיינו משום דהבאי הוי משום שוא אבל קשיא מפ"ב דנדרים (ד' טו.) דפריך גבי קונס עיני בשינה ואי דלא יהיב שיעורא למלתא מי שבקינן ליה עד דעבר באיסור בל יחל והאמר ר' יוחנן שבועה שלא אישן ג' ימים מכין אותו וישן לאלתר אלמא גבי נדרים נמי חיילי כשאין יכול לקיים ועובר לאלתר ונדרי הבאי דשרו לא הוו טעמא לפי שאסר עצמו במה שאינו יכול לקיים דאפי' יכול לקיים שלא אסר עליו אלא חד פירא שרי בנדרי הבאי וטעמא לפי שאין דעתו לומר ממש כקורת בית הבד אלא מה שהוא טרוף (מאד קרוב) לגבו ומשונה משאר נחשים קורא קורת בית הבד וחיל גדול מאד שראה קרא עולי מצרים ואינו אומר כן אלא להחזיק ולאמת דבריו וגבי שבועה החמירו משום דכתיב לא ינקה והא דתני בתוספתא כשם שנדרי הבאי מותרין כך שבועות הבאי מותרין היינו מדאורייתא:

משום קניא דרבא – נראה דקפץ ונשבע דמסתמא רבא היה יודע הברייתא והיה משביע אותו על דעת המקום ועל דעת ב"ד:

כשהשביע משה את ישראל – קצת קשה מה היתה מועלת השבועה כמו שהיה ירא שיעבדו עבודת כוכבים כמו כן היה לירא פן יעברו השבועה:

דעבודת כוכבים איקרי אלוה – אפילו יזכירו שם המיוחד האמר' סוף שבועת העדות (לקמן ד' לה:) השמות האמורות במיכה חול אפי' אותם הכתובים בשם המיוחד לרבי יהושע וכן שמות דגבעת בנימין לר' אליעזר:

קיימו מצות – בפרק ארבעה נדרים (נדרים דף כה.) משני מצות המלך פי' פרשת המלך שדבר זה נוח להם:

מצות ציצית – הא דשבק עבודת כוכבים דכתיב בה נמי וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה בפרשת שלח לך ואמרו שכל הכופר בה כמודה בכל התורה כולה משום דבלשון בני אדם לא מיקרי כל המצות אלא ציצית:

ולטעמיך על דעת הקב"ה למה לי – הך פירכא לא מסיק בנדרים ואיכא פירכא דמסיק התם ולא מסיק הכא ולא משני נמי התם כי היכי דלא תיהוי הפרה לשבועתייהו אלא משני משה רבינו מילתא דלא טריחא נקט:

דף כט:

כי היכי דלא תהוי הפרה לשבועתייהו – הא דאמרינן (גיטין דף לו.) נדר שהודר על דעת רבים אין לו הפרה אין ללמוד מכאן דהיינו שנים לחודיה דדלמא דעת הקב"ה שאני ואם תאמר ואותן חרמות שאנו גוזרין על דעת הקב"ה ועל דעת הקהל היאך יש להן היתר דאפי' על דעת הקהל גרידא הוה על דעת רבים ועוד היכי מישתרי בלא חרטה וי"ל דדעת הקהל כך הוא שיתירו כשירצו ואפי' בלא חרטה ומה שמסכימים דעת הקב"ה תקנו הגאונים לחומרא בעלמא ולא דמי למה שהשביע משה שהקב"ה צוה להשביע אבל חרמות שאנו גוזרים הכל תלוי בדעת הקהל לחוד:

גבו טרוף קאמר – במסכת נדרים (ד' כה.) פריך וליתני טרוף ומשני מילתא אגב אורחיה קמ"ל דקורת בית הבד טרוף ונפקא מינה למקח וממכר:

שבועה שאוכל ככר זו שבועה שלא אוכלנה הראשונה שבועת ביטוי והשניה שבועת שוא. תימה דשניהם שבועת ביטוי דשבועה שאוכל היינו כזית כמו שבועה שלא אוכל דאמר רבא לעיל (ד' כז:) דחייב אם אכל כזית ושלא אוכלנה היינו שלא אוכלנה כולה כדאמר רבא נמי לעיל ושמא יש לחלק בין אוכל לשלא אוכל:

שבועת העדות נוהגת באנשים אבל לא בנשים – בריש פרק שבועת העדות נפקא לן מועמדו שני האנשים אם כן אשה פסולה לדון דהא תנן פ' בא סימן (נדה ד' מט: ושם) כל הכשר לדון כשר להעיד והא דכתיב (שופטים ד) והיא שפטה את ישראל איכא למימר שהיתה מלמדת להם הדינים א"נ לפי שהיתה נביאה היו מקבלים אותה עליהם וכן

יש בירושלמי מעתה שאין האשה מעידה אינה דנה מיהו תימה דספ"ק דב"ק (ד' טו. ושם) ובקדושין (ד' לה.) דרשינן מאשר תשים לפניהם דהשוה הכתוב אשה לאיש לכל הדינים ואי אשה פסולה לדון הא לא מיירי לפניהם אלא בכשרים לדון כדדריש פרק המגרש (גיטין ד' פח: ושם) לפניהם ולא לפני עובדי כוכבים לפניהם ולא לפני הדיוטות וי"ל דקרא איירי בתרוייהו בדיינים ובנידונים וממעט עובדי כוכבים והדיוטות משום דלפניהם קאי אאלהים דמשמע מומחין וקאי נמי אנידונין וכל ישראל האנשים ונשים בכלל זה:

דף ל.

שבועת העדות - מנהני מילי. תימה אמאי צריך קרא דעבד פסול לעדות בפ' החובל (ב"ק דף פח.) מלא יומתו אבות על בנים תיפוק ליה משום דגמרינן לה לה מאשה:

שלשה אין באין לדין - אבל אי בעדים איירי אתי שפיר דאורחא דמילתא דכיון דסגי בתרי דלא אתו טפי אבל הבאים לדין כל בעלי דינין רגילין לבא:

כל כבודה בת מלך פנימה - וא"ת השתא נמי דאיירי בעדים מנא ליה למעוטי נשים דלמא הא דנקט קרא אנשים משום דכל כבודה בת מלך ויש לומר דגבי עדים ע"כ צריכין לבא דאין עד מפי עד כשר אבל לדין יכולה למסור טענותיה ביד אחר:

מצוה בבעלי דינין שיעמדו - ואפי' ר' יהודה מודה בגמר דין או בעדים דמצוה שיעמדו כדאמרי' בסמוך וקשה דבפרק בתרא דמועד קטן (דף כא. ושם) משמע דועמדו לא משמע עמידה דנפקא לן קריעה מעומד מויקם איוב ויקרע ופריך אלא מעתה ועמד ואמר ה"נ והתניא בין עומד ובין יושב ומשני התם לא כתב ויעמוד ויאמר הכא כתיב ויקם ויקרע וי"ל דועמד שאין מעשה לאחריו כי הכא משמע ודאי עמידה אבל ועמד שיש מעשה לאחריו כי התם ועמד ואמר לא משמע עמידה כמו (כתובות דף כב.) עמדה וקידשה ועמדה ונשאת (ב"ב דף קלט.) ועמד וכתב כל נכסיו לאחר (שם דף קלב.) והא דאמר לה בתי עמודי בס"פ מצות חליצה (יבמות דף קו. ושם) דמשמע דבעינן חליצה מעומד לא משום דכתיב ועמד ואמר כדפי' ועוד דא"כ הויא עיכובא כדכתיב בפרשה ככה דככה עיכובא הוא אלא אמר לה לעמוד משום דמצוה בבעלי דינין לעמוד כדאמר הכא והיה אומר לה לעמוד ולטעון או שמא לחלוץ משום דחליצה הויא כגמר דין:

שאם רצו ב"ד להושיב כו' - וההיא דסנהדרין פרק כהן גדול (סנהדרין דף יט.) דאמר ליה שמעון בן שטח ינאי עמוד על רגליך ויעידו בך אתי דלא כר' יהודה ולדידיה בשעת גמר דין הוה ולא בשעת קבלת עדות שהוא תחלת דין:

למאי שלח לי כו' – המ"ל להפוכי בזכותיה כדאמרי' פרק כל כתבי הקודש (שבת דף קיט.) תיתי לי דכי אתי צורבא מרבנן קמי לדינא לא מגנינא רישא אבי סדיא עד דמהפכי בזכותיה:

למישרי ליה תגריה – כשבאו שני דינים בבת אחת דאם בא דין אחד תחלה צריך להקדימו כדאמרינן בסנהדרין (ד' ח.) כקטן כגדול תשמעון אי נמי עשה דכבוד התורה עדיף כדאמרינן פרק בתרא דכתובות (דף קו.):

דף ל:

אי נמי לשודא – לפר"ת דמפרש דשודא למי שירצה הדיין ליתן יתן צריך לומר דהכא היה בעל דין שכנגדו ת"ח והיה ירא שמא יתן לו כדאמר (כתובות פה:) תלמיד חכם קודם גבי נכסיי לטוביה ולכך שלח ליה שגם זה ת"ח ויעשה שודא למי שירצה:

הכל מודים בעדות דכתיב ועמדו – שסמכו לשני אנשים ולא כתיב ושני אנשים אשר להם הריב יעמדו ועי"ל דקאי נמי אאשר להם ריב דהיינו בעלי דינין ובגמר דין כדאמרינן בסמוך דאית לן לאוקומה דומיא דעדים דהוי כגמר דין:

אפרח עלי בר אווזא – אע"ג דבעינן קימה שיש בה הידור כדאמרינן פ"ק דקדושין (דף לג.) מ"מ אין איסור שהרי עומד היה ועי"ל דהיא היתה יודעת שבפניה עמד ושלא עשה אלא משום סתימת טענת בעל דינה ובלאו הכי לא דמי לעומד. מפניו בבית הכסא ובבית המרחץ דהתם ליכא הידור כלל:

והאמר מר בשעת גמר דין כו' – אע"ג דהיה יכול להושיבה כדאמר בסמוך דעשה דכבוד תורה עדיף וה"נ עשה דכבוד תורה שהיתה אשת חבר איכא למימר שלא רצה להושיבה שלא לסתום טענת בעל דינה אפי' בשעת גמר דין אע"פ שגמר הטענות או שמא אין באשת חבר לאחר מיתה עשה דכבוד תורה עדיף:

אבל איסורא אין חכמה – בסנהדרין פרק כהן גדול (סנהדרין דף יח:) דפריך גבי כ"ג מעיד מוהתעלמת לא מצי לשנויי הא דמעיד היינו באיסורא דא"כ אפי' מלך נמי דגבי איסורא לא אמרן שתהא אימתו עליך משום דאין חכמה כו' מיהו תימה דהכא שב ואל תעשה הוא ובפרק מי שמתו בברכות (דף יט:) מוכח דשרי אפי' באיסור דפריך גבי המוצא כלאים בבגדו פושטו אפי' בשוק מהולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו שמטמא למת מצוה משום בזיון המת ומשני שב ואל תעשה שאני וי"ל דהתם גנאי גדול הוא למת מצוה שאין לו קוברים לכך שב ואל תעשה שרי תדע דבקרובים לא דחי כבוד דידהו פסח ומילה וכן לפשוט כלאים בשוק גנאי גדול כגנאי מת מצוה להכי פריך מינה אבל

הכא גבי עדות ליכא גנאי כל כך ולא שרי באיסורא אפי' בשב ואל תעשה ודמי ליה גנאי דמצא שק או קופה והתם נמי דפריך ממצא שק וקופה מכ"ש פריך וה"מ לשנויי שב ואל תעשה כדמשני בתר הכי אלא דשפיר משני שאני ממון דאיתיהב למחילה או שמא אכתי לא אסיק אדעתיה האי שנויא ועי"ל דכשעושין איסור על ידו לא מיקרי שב ואל תעשה והכא כדפירש בקונטרס כגון שבאה אשה לפני חכם להתירה לינשא ותלמיד זה יודע שבעלה חי ובממונא שרי אפי' מוציאין ממון על ידו מבעליו שלא כדין ומצא שק או קופה דמייתי ראיה מיניה כגון שרוצה אחר ליטלו והשתא נמי ניחא הא דאיצטריך לשנויי התם שאני ממונא דאתיהב למחילה [וע"ע תוס' ב"מ ל: ד"ה אלא]:

עשה דכבוד תורה עדיף – וא"ת כ"ש כבוד מלך שהרי אינו יכול למחול על כבודו ואמאי אוקמיה שמעון בן שטח לינאי המלך בפרק כ"ג בסנהדרין (דף יט.) ויש לומר דשאני דיני נפשות דחמירי אי נמי במקום שאין חכם מוחל על כבודו חמיר כבוד תורה מכבוד מלך ומה שיכול למחול משום דתורה דיליה היא [וע"ע תוספות זבחים טז. ד"ה מיושב]:

דף לא.

ורואה זכות לעני שלא ישתוק – בפ"ק דסנהדרין (דף ו:) נפקא לן מלא תגורו וכן דרך [הש"ס] בכמה דוכתי:

שלא אתחייב לו שבועה ולא יגלגל עלי שבועה ממקום אחר – ואם תאמר למה ירא מגלגול שבועה יותר משבועה זאת שעתה תובעו וי"ל כגון שאין לו כדי לפרוע כל מה שיגלגל עליו כגון שחייב לו הרבה ממקום אחר וסבר אכפור גם זה ואשתמיטנא עד דליהוו לי זוזי כנגד כל החוב ופרענא ליה:

שלא ישמע דברי בעל דין – בפ"ק דסנהדרין (דף ז:) מפיק ליה משמוע בין אחיכם:

זה הבא בהרשאה – כשעושה בשביל שהוא אלם ובעל טענות שמתעבר על ריב לא לו אבל כשטורח להביא לחבירו מעותיו שאין חבירו יכול לטרוח מצוה קעביד:

ורבנן הוא דפסלוהו – ואף על גב דאמר לקמן (דף לב:) הכל מודים בעד מיתה דחייב משום דרבנן אכשרוה ואזלינן בתר דרבנן בתר תרוייהו אזלינן לחייבו דהתם כיון דמדרבנן מועלת עדותו הרי יש כאן הפסד ממון במה שלא העיד והכא אע"ג דמדרבנן לא מהני עדותו מידי כיון דמדאורייתא מהני מיחייב:

דף לא:

דמייתי לה בק"ו כו' – ומפקדון לא בעי למילף דאי במה מצינו איכא למיפרך שכן נוהג באנשים ובנשים ור"מ גמר לה מג"ש דתחטא תחטא כרבי שמעון לקמן בפירקין (דף לד.):

מההיא אין – פי' יש להוכיח מההיא דלרבנן אית להו דון מינה ואוקי באתרה אבל לר' מאיר דאית ליה דון מינה ומינה אין להוכיח מההיא אלא מהך דהכא דההיא איכא למימר דטעמא דר"מ משום דיליף פקדון בק"ו מעדות שלא עשה בו נשים כאנשים וחייב בו בין מפי עצמו בין מפי אחרים פקדון לכ"ש ודיו לבא מן הדין להיות כנדון מה עדות מפי אחרים דוקא בב"ד אף פקדון כך וליכא למימר שבועת בטוי תוכיח שעשה בו נשים כאנשים ופטר בו מושבע מפי אחרים דמה לשבועת בטוי שכן לא עשה בו מזיד כשוגג דכתיב ביה ונעלם ואי לא הוה ביה פירכא הוה אמינא דשבועת בטוי גופיה נילף מקל וחומר מעדות לחייבו מושבע מפי אחרים:

ואין חייבין על שגגתה גרידתא – פי' בקונטרס בריש פירקין ששכחו העדות ואם תאמר תיפוק ליה דבקושטא קמשתבעי וי"ל כגון דאמרי שבועה שלא ידענו או לא ראינו לך שום עדות וא"ת אכתי מה שייך הא לדרב כהנא ורב אסי דלמא הכא היינו טעמא לפי שאינן ראוים להעיד והוו להו כקרובים או פסולים וי"ל דלא דמי דאינהו נפקי מוהוא עד כדפירש בקונטרס בריש פרקא דמשמע והוא ראוי להעיד אבל הכא קרינן בהו והוא עד דראוין להעיד אם היו זוכרין ועוד יש לומר שגגתה גרידתא שסבורים שמותרים לגמרי לישבע לשקר:

משביע אני עליכם ואמרו אמן – אליבא דר"מ אתי דחייב חוץ לב"ד במושבע מפי עצמו ולכך איצטריך למיתני ואמרו אמן דהוי כמוציא שבועה מפיו ותנא כל עניני מושבע מפי עצמו דאי לרבנן איירי בב"ד למה לי ואמרו אמן דהוי כמוציא שבועה מפיו תיפוק ליה דאפי' מפי אחרים חייב א"נ אתי אפי' כרבנן ונקט ואמרו אמן כדי לקצר וה"ה אם אמרו אח"כ אין אנו יודעים לך עדות וסיפא נמי דקתני השביע עליהם ה' פעמים חוץ לב"ד כו' אתיא נמי כרבנן דלרבנן נמי לא בעינן שבועה בב"ד אלא הכפירה דאהגדה דוקא קפיד קרא דלהוי במקום הראוי להגדה והשתא ניחא דבגמ' משמע דהא דדרשינן מלאחת לחייב על כל אחת ואחת דע"כ מיבעי ליה למידרשה ואתי נמי לרבנן:

דף לב.

ואי ס"ד בב"ד מי מחייב – תימה דלמא קרא כי אתא לשבועה שאין אנו יודעין לך עדות שיש לך ביד פלוני חיטין ושעורין וכוסמין דתנא לקמן (דף לג.) דחייבין על כל אחת ואחת:

שבועה שאין אנו יודעין לך עדות טובא הוי – דס"ד דצריך שתהא כפירה שניה תוך כדי דיבור של כפירה ראשונה ואם תאמר לימא כגון שהתחילו וסיימו בבת אחת אלא שאחד מיהר מעט יותר מחבירו וסיימו שניהם תוך כדי דיבור ויש לומר שאין רגילות כלל להעיד ב' עדים כאחת דתרי קלי לא משתמעי אי נמי הוה מצי לשנויי הכי אלא שמתרץ האמת:

בתוך כדי דיבור של חבירו – פירוש רק שיתחילו תוך כדי דיבור של חבירו אע"פ שלא יהיו הכפירות תוך כדי דיבור ואם תאמר אמאי שני חייב לימא אני לא עשיתי כלום שכפר הראשון כבר ואילו היה חוזר בו תוך כדי דיבורו גם אני הייתי חוזר בי תוך כדי דיבורי ואומר ר"י דכיון שהעיד זה תוך כדי דיבור של ראשון חשיב כאילו שניהם העידו בבת אחת בצמצום ויכול גם הראשון לחזור ולהודות תכ"ד של עדות שני כמו השני ואין לשני יותר שהות לחזור מלראשון אלא לשניהם שוין ולכך אין השני יכול לתלות כלום בחזרת הראשון:

הכל מודים בעד טומאה – ואין העד יכול לומר בלא עדותי ע"י עדי קינוי וסתירה תשתה ותמות ויפטר בעלה מן הכתובה דהרבה פעמים זכות תולה ונפסדת ע"י העד יותר ממה שנפסדת ע"י עדי סתירה משום דאיכא למימר שמא זכות יתלה לה ולא חשיבי אלא גורמים:

דף לב:

ואמר מר חזרה שבועה למחויב לה – תימה דהוה ליה למימר ואמר יחלוקו דהכי הלכתא דאמר לקמן פרק כל הנשבעין (דף מז. ושם) עבד רב נחמן עובדא יחלוקו ועוד תימה דר' אבא הוא דאומר חזרה שבועה למחויב לה כדמוכח התם מנסכא דהכא וא"כ הוה ליה למימר הכל מודים בעד אחד וכשנגדו חשוד דחייב כר' אבא:

הוה ליה כגזלן – משום דכל דבר מחזיקין ליה בחזקת מי שהיה בידו ואם היו שני עדים לא הוה מהימן למימר דידי חטפי השתא נמי כיון דמודה הוה ליה כגזלן וא"ת וניהמניה בשבועה דדידיה חטף מיגו דאי בעי אמר לא חטפי והוה מהימן בשבועה דכה"ג אמר בסוף המוכר את הבית (ב"ב דף ע:) גבי מפקיד אצל חבירו בשטר דנאמן לומר בשבועה

החזרתי לך ולא מ"ל ליה היאך שטרך בידי מאי בעי במיגו דאי בעי אמר נאנסו נאמן בשבועה ויש לומר דירא לשקר בדבר שהעד מכחישו כדאשכחן בחזקת הבתים (שם דף לב: ושם) גבי רבא בר שרשום דקאמר לקוח בידי לא מצית אמרת דהא נפק עלה קלא דארעא דיתמי היא ואין אדם טוען ברצון דבר שהקול מכחישו מיהו צריכא לטעמא דמחויב שבועה ואינו יכול לישבע דמשלם דבלא שבועה לא היה חושש להכחיש את העד ואיכא מיגו אבל לישבע בדבר שהעד מכחישו זה ודאי קשה לו כמו בדבר שהקול מכחישו:

שמע מינה משביע עדי קרקע חייב - קאי נמי אהכל מודים בעד סוטה:

אבל כפירה והודאה אימא לא - קצת תימה להר"ר יעקב דאורלינ"ש דכפירה והודאה שמעינן נמי מרישא דטעמא כשכפר תוך כדי דיבור אף שני חייב משום דראשון נמי יכול לחזור עדיין ולהודות דאי לאו דיכול לחזור ולהודות שני אמאי חייב:

דף לג.

הא קיימא שניה אמר רבינא כו' - וא"ת ומאי פריך הא בריש שבועת הפקדון (לקמן דף לז.) פריך הכי לרבה דאמר הכופר בממון שיש עליה עדים פטור ממתני' דהכא אלא ראשונה אמאי הא קיימא שניה אלמא הכופר במלוה שיש עליה עדים חייב ורבה איתותב התם וא"כ אתי שפיר דחייבים וי"ל דאע"ג דכופר במלוה שיש עליה עדים וליתנהו קמן סבירא לן דחייב דלא כרבה לקמן מ"מ היכא דקיימי עדים קמן ס"ל להש"ס דחשיב כפירת דברים בעלמא ואע"ג דבלאו מילתא דרבה הוצרך רבינא לשנויי כאן כגון שהיו קרובים בנשותיהן כו' מ"מ פריך מינה לקמן לרבה דאי לאו דרבה ה"מ למידחי דאפילו קיימי עדים קמן חשיב כפירה:

קרובים בנשותיהם - כגון שבשעת ראיית העדות היו רחוקים דבעינן תחלתה וסופה בכשרות כדאמרינן בפרק י"נ (ב"ב דף קכח. ושם) וההוא דחזקת הבתים (שם דף מג. ושם) דבני העיר שנגנב ס"ת שלהן אין דנין בדייני אותה העיר דפריך ולסלקו בי תרי מינייהו ולידייני אע"ג דאין תחלתן בכשרות אין לדמות פסול דמחמת שנוגעין בעדות לפסול דקורבה או לשאר פסולין:

קא משמע לן - אין לפרש קמ"ל דאין רוב גוססין למיתה דבהדיא מוכח בפ' כל הגט (גיטין דף כח.) דרובן למיתה אלא פירוש אע"ג דרוב גוססין למיתה השתא מיהא לא שכיב:

או דלמא השתא מיהת הא לא אודי – תימה דתפשוט ממתניתין דס"פ שבועת הפקדון (לקמן דף לח:) דאנסת ופתית את בתי ר"ש פוטר משום דאינו משלם קנס ע"פ עצמו ואפילו רבנן לא מחייבי אלא משום דקסברי בושת ופגם קתבע ושבועת העדות מינה ילפינן מג"ש דתחטא דעיקר שבועת העדות דמיירי בתביעת ממון לא גמרה אלא משבועת הפקדון ולאו פירכא היא דלקמן גבי שבועת הפקדון טעמא משום דלא כפר ליה ממונא שלא היה מתחייב בהודאתו כדאמרינן לקמן אבל הכא בשבועת העדות הוי קנס כשאר ממון שאם היו מעידין היה מתחייב בהודאתו כדאמרינן לקמן שאם היו מעידין היה מתחייב הנתבע כממון אחר:

דף לג:

ושאנס איש פלוני או פתה את בתו – פי' בקונט' די"מ בתו של עצמו וטעמא דפטורין משום דאיכא חיוב מיתה ואי אפשר להעמידו דאפילו בלא חיוב מיתה מאן קתבע השתא אם אחר אנסה קים לן דבשת ופגם לאביה הוי אנסה אביה הקנס בעי לשלומי לה ונראה דלא קשה מידי דאיכא לאוקמה בנערה שנתארסה ונתגרשה שיש לה קנס וקנסה לעצמה (לר' יוסי הגלילי) כדתנן פרק אלו נערות (כתובות דף לח.) וכן צריך לפרש מתני' דהתם דתנא הבא על בתו פטור משום שמתחייב בנפשו מיהו הא דקתני הכא או פתה את בתו לא אתי שפיר שהרי מחלה לו ושמא איכא לאוקמה בקטנה דלאו בת מחילה היא וכרבנן דאמרי התם קטנה יש לה קנס ולפי' הקונט' אין להקשות למה לך למיתנייה בסמוך עד שישמעו מפי התובע כיון דכבר אשמעי' הכא דסיפא אשמעי' משום שלח ביד עבדו דאע"פ דשלוחו הוא לא מיחייב:

בבא בהרשאה – אע"פ דפסקינן במרובה (ב"ק דף ע. ושם) דשליח שויה ותנן (לקמן דף לה.) שילח ביד בנו ביד עבדו פטור הכא עדיף שיש לו כח להוציא ממון כמו לבעלים עצמן וא"ת אכתי תקשי הא מנה לפלוני ביד פלוני ובא בלא הרשאה חייבין דומיא דכהן דלא שייך הרשאה ואר"י דיתור משנה אתא לאשמועינן דוקא בכה"ג פטור בכל ענין דלא משכחת חיובא אבל מנה לפלוני ביד פלוני זימנין דמשכח חיובא כמו בבא בהרשאה:

היכא דלא כפריה כתבינן – ואיירי שאחר שכתב לו הרשאה כפר לו ולמ"ד במרובה (ב"ק דף ע.) אפילו לא כפר ליה לא כתבינן מוקמינן מתני' דהכא בפקדון דהא טעמא דלא כתבינן מפרש התם משום דגזל ולא נתייאשו הבעלים שניהן אין יכולין להקדיש ופקדון יכול להקדיש כדמוכח התם דמייתי עלה לעיל (דף סט:) לסייעתא מהא דתנן אין הגונב אחר הגנב משלם תשלומי כפל ובפקדון משלם כדתנן בפ'. המפקיד (ב"מ דף

לג:) וכן מוכח בהמוכר את הספינה (ב"ב דף פח.) גבי ההוא גברא דאייתי קארי לפום נהרא אתו כ"ע שקול חדא חדא ואמר הרי הם מקודשים לשמים ומסקינן דאי לאו דקיצי דמייהו קדשי דברשותא דמרייהו קיימי א"נ איכא לאוקומא במקרקעי דודאי כתבינן ליה דקרקע אינה נגזלת וכמ"ד לקמן פרק שבועת הפקדון (דף לז:) המשביע עדי קרקע חייב והא דלא משני הש"ס הכי דהוה ניחא לכולהו לישני משום דלא חייש לשנויי אלא לפי לשון שתופס עיקר מיהו קשה בפרק יש בכור (בכורות דף מח:) גבי ב' נשים של ב' אנשים שלא ביכרו וילדו שני זכרים מת אחד מהן בתוך ל' יום אם לכהן אחד נתנו יחזור להן ה' סלעים ומוקי לה בבא בהרשאה והתם לא שייך לא פקדון ולא קרקע דאין פודין בקרקעות מיהו התם נמי איכא לשנויי בבא במעמד שלשתן ור"ת פוסק דכתבינן אפילו אמטלטלי דכפריה דטעמא דלא כתבינן מפרש (בכתובות דף סח ושם) משום דמיחזי כשיקרא (ובפרק כל הגט (גיטין דף כו: ושם) ובהכותב (כתובות דף פה. ושם) מסקינן דלמיחזי לשיקרא לא חיישינן ואין להאריך כאן בדבר):

ונאמר להלן אואין – תימה כיון דגמרי' מפקדון ניבעי בהלואה ובעושק ייחוד כלי כדאמרינן גבי שבועת הפקדון בהזהב (ב"מ דף מח.):

אואין סוטה יוכיחו – דעיקר לא אתי להפסידה כתובתה אלא להשקותה:

דף לד.

מושבע כנשבע ומזיד כשוגג – וליכא למימר דהיא גופה נילף בק"ו דאיכא למימר שבועת ביטוי יוכיח ומיהו במה מצינו מצי גמר לה ונראה דהיינו הא דפריך לקמן ליגמר נמי שבועת פקדון משבועת העדות למושבע מפי אחרים וכ"ת אדרבה נילף מביטוי מסתברא דאיכא למילף טפי מעדות שכן חטא תבעיה כפריה ועבריה:

ה"ג תבעיה כפריה ועבריה – ואית דל"ג ועבריה משום דשבועת ביטוי איתא [נמי] לשעבר לר"ע ול"נ דא"כ תבעיה וכפריה תרי מילי נינהו מדקאמר הנך נפישן ולקמן בשמעתין מוכח דחדא היא דפריך אדרבה מעדות ה"ל למילף שכן חטא הדיוט בשבועה תבעיה וכפריה ואואין ומשני הנך נפישן ואי חשיבי בתרי אם כן לא נפישן:

דאי אית ליה דר' אחא בדיני נפשות נמי משכחת לה – משמע הכא דר' אחא אית ליה אומדנא בדיני נפשות ותימה דבפ' אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לז.) גבי כיצד מאיימין על דיני נפשות שמא תאמרו מאומד ראיתם ודייק בגמ' (שם:) הא בדיני ממונות. אמרינן כמאן כר' אחא כו' משמע דלא איירי רבי אחא בדיני נפשות וי"ל דודאי מעיקרא דס"ד דלא מיתוקם כרבנן ע"כ מוקי לה כר' אחא ואית לן למימר דלא איירי אלא בדיני ממונות

דוקא ולא בדיני נפשות כי היכי דתיתוקם מתני' כוותיה אבל לפי המסקנא דמוקי לה כרבנן מ"ל דר' אחא איית ליה אומדנא אפי' בדיני נפשות אבל עוד תימה דמשמע משום דאית ליה בדיני ממונות אית ליה נמי בדיני נפשות וא"כ אפי' לית ליה דר' אחא משכחת לה אומדנא בדיני נפשות לכ"ע כמו שעלתה לו נשיכה על ראשו ונקב קרום של מוח דאפי' רבנן מודו בהאי אומדנא כדמוכח בפרק כל הנשבעין לקמן (דף מו:) כגון שעלתה לו נשיכה על גבו ובין אצילי ידיו וי"ל דהמ"ל ולטעמיך:

על פי שנים עדים – חבר היה וכמ"ד (מכות דף ו: ובסנהדרין ח:) דאין צריך התראה ואע"פ שהיה כאן פירכוס ובלבול רוח שהרי בחורבה היה לא היה פוטרו בשביל כך דדוקא גבי גלות הוא דפטרי' ליה בפ' בתרא דיבמות (דף קכ: ושם) משום דמייתרי קראי דכתיב כמה זמנין ויפל עליו וימות אבל ממיתת ב"ד לא מיפטר בהכי תדע דהא אמרינן (סנהדרין נח:) שהיו חובשים אותו ומיהו מכאן יש לדחות ולאוקמיה כגון דמחייה בביתא דשישא ולא פרכיס וכן צריך לאוקומה למאן דמוקי בפ' אלו נערות (כתובות לג:) לקרא בשוגג ומאי ונקה ונקה מגלות:

אי טריפה הרג אי שלם הרג – תימה הא אזלינן בתר רובא דמרוצח דייקינן לה בפ"ק דחולין (דף יא: ושם) דלא חיישינן דלמא במקום סייף נקב הוה וי"ל דמיירי כגון דאיכא קמן חד טריפה וחד שלם דצריך לידע איזה מהם הרג:

דף לד:

ועדים רואין אותו מבחוץ – שאם היו מבפנים היו יודעים אם היה פרעון או הלואה ובקונטרס פירש שע"י שהם בחוץ לא הכיר בהם הנתבע:

אתו סהדי ואמרו דהשתין מים בצד עמוד זה אמר ר"ל הוחזק כפרן – וא"ת בריש ב"מ (דף ג.) דאמר מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום והעדים מעידים שחייב לו נ' ישלם לו הנ' וישבע על השאר והשתא יהא הוחזק כפרן ויפרע הכל דלא גרע עדות שהעידו שחייב נ' מדהשתין דהכא וי"ל דהכא דקאמר לא עברתי בצד עמוד זה משמע דבעי למימר דאם עברתי מעולם בצד עמוד זה אני חייב ולכך הוי כפרן בכל כשהעידו עדים שהשתין בצד עמוד זה אבל התם לא הוחזק כפרן אלא בנ' ואותם פורע:

כי היכי דגמר שבועת העדות משבועת הפקדון – תימה דלמא הא דנקט ר"ש במילתיה דעשה בו מושבע כנשבע בשבועת העדות היינו משום דלבתר דקים ליה ג"ש הוי הכי דהא כל כמה דלא קים ליה ג"ש ע"כ במה מצינו לא מצי למילף דאיכא למיפרך דמה לפקדון שכן עשה בו נשים כאנשים:

ליגמר נמי שבועת הפקדון כו' – פי' ליגמר מיניה במה מצינו כדפי' לעיל וא"ת כל כמה דלא ידע הכא דמזיד כשוגג היכי מצי גמר הא איכא למיפרך מה לשבועת העדות שכן עשה בו מזיד כשוגג וי"ל דהשתא נמי מתרוייהו פריך ורישא דמילתא נקט:

פקדון נמי לא כתיב ביה ונעלם – תימה היכי מדמי פקדון לעדות דהתם כתיב גבי ביטוי וטומאת מקדש וקדשיו דכתיב בהו ונעלם ובדידיה לא כתיב דליכא למימר דאכתי לא מסיק אדעתיה עד לבסוף מדקאמר בסמוך אדגמר ממעילה נגמר מעדות משמע דפשיטא ליה בעדות טפי מבפקדון מטעמא דפרי' ומיהו י"ל דהא דפשיטא ליה בעדות טפי משום דלא שייך למילף עדות ממעילה כמו פקדון דלא דמי למעילה:

הנך נפישין – היינו כל כמה דלא קים להו ג"ש דתחטא אית לן למילף טפי ממעילה במה מצינו משום דנפישין אבל לבתר דקים לן ג"ש ילפינן מעדות אע"ג דהנך נפישין כדאמרינן בפ' ד' מחוסרי כפרה (כריתות דף ט.) דג"ש עדיפא דמעילה ממעילה לאו ג"ש היא ותימה כיון דר"ש גמר ג"ש מנ"ל לרבא בר איתי בסמוך דקאמר מאן תנא שבועת הפקדון לא ניתן זדונה לכפרה ר"ש היא הא אין ג"ש למחצה ואפי' היתה קבלה בידו מ"מ תקשי דמאי טעמא דר"ש ושמא קסבר דמעילה מעילה ג"ש היא:

דף לה.

או שהיה אחד מהן קרוב או פסול הרי אלו פטורין – אף על גב דכבר שמענו דאין נוהגת אלא בראוין להעיד איצטריך למיתני הכא דאפי' אם יש שלשה עדים והשנים כשרים פטורין דעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה. מתוספות ה"ר משה:

באלף דלת ביוד ה"י – אע"ג דההוגה את השם באותיותיו אין לו חלק כו' שמא כיון שאינו מתכוין לשם מותר. גם זה מתוספות רבינו משה:

דף לה:

בפר"ח גרס א"ד מן השם אינו נמחק – ותימה דמאי שנא מצ"ב מצבאות וש"ד משדי דנמחקין לפי שאין שם בפני עצמו ושמא משום דשם המיוחד הוא יש להחמיר בו יותר:

ה"ג אין הלכה כרבי יוסי ואיצטריך דלא תימא נימוקו עמו וכן [גרס] ר"ח:

באחרונה שביחנו – שבכולן לא כתב אם אחדל אלא באחרונה דכתיב האוסיף לצאת למלחמה עם בני בנימין אחי אם אחדל:

דקטלא חד משיתא בעלמא כו' – בהוצאה למלחמת הרשות קאמר:

מה כאן שבועה – תימה ותיפוק ליה משבועת הפקדון מג"ש דתחטא וכ"ת דעיקר דאיצטריך למילף מה כאן בשם כו' אכתי לקמן דפריך לרבנן אלה דשבועה היא מנ"ל ליגמר מפקדון:

דף לו.

והוא דאמר לאו לאו – ולאו דשבועה ממש היא אלא יש להזהר וקצת יש עונש בדבר:
ועל הכנויין באזהרה – וא"ת למ"ד בפרק ד' מיתות (סנהדרין דף סו.) אלהים לא תקלל קדש איש איש כי יקלל למה לי וי"ל דאיצטריך לכרת והא דאמרינן על הכנויין באזהרה למעוטי מיתה אתא ולא למעוטי כרת:
בנקבו שם יומת מה ת"ל – תימה הא איצטריך לכדדרשינן בפ' ד' מיתות (סנהדרין דף נו.) דאינו חייב עד שיברך שם בשם:
ושמור נפשך מאד – תימה בקללה ד"ה חייב ובחובל עצמו איכא פלוגתא (ב"ק צא:) חבלה נמי תיפוק ליה מהאי קרא או מוהשמרו מאד לנפשותיכם ועוד תימה דבפ' ד' מיתות (סנהדרין דף סו.) דחיק לאשכוחי אזהרה למקלל אביו מנשיא וחרש ודיין ליגמר ממקלל עצמו וי"ל דאי לאו דאשכחנא אביו לא הוה גמרינן בעצמו מה שלא מצינו שאסור בחבירו:
מקלל חבירו דכתיב לא תקלל חרש – מחרש ואביו אתי אלא שלא חש כאן להאריך וליכא למיפרך שכן משונין כדפריך בפ' ד' מיתות (סנהדרין דף סו. ושם) על דיין וחרש ונשיא דאביו אינו משונה:
יכך וכן יככם זו היא אלה שנאמרה בתורה – תימה דלעיל לא גמרינן אלא שבועה שאין עמה אלה שהיא כשבועה שיש עמה אלה אבל אלה שאין עמה שבועה כיש עמה שבועה מנ"ל:

דף לו:

ה"ג בקונטרס ור"ח אלא לעולם איפוך ובאיסורא אית ליה ובממונא לית ליה ושאני סוטה דאיסורא דאית ביה ממונא הוא ובספרים היה כתוב לא תיפוך והקשה בקונטרס דלרבנן דפטרי מי לית להו דשתויי יין במיתה ונראה לתרץ דהא דפטרי משום דבעינן שם המיוחד ואינהו אאלהים קאי אע"ג דכבר איפליגו איידי דתנא ר' מאיר מחייב תנא נמי וחכמים פוטרין ואם תאמר התינח סוטה דלית ליה לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן משום דאית ביה ממונא אבל אכתי תיקשה מכל הנהו קראי דמייתי פ"ג דקדושין

(דף סא:) בשלמא לר"מ היינו דכתיב ואם בחקותי וגו' וכן אם תטיב ואם תאבו ואם לא יתחטא משמע דמצריך ר"מ כפילא אף על גב דליכא אלא איסורא גרידא וי"ל דאם בחקותי ואם תטיב ואם תאבו איכא כמה מצות דאית בהו ממונא והוא יתחטא נמי שייך לענין ממון כגון מטמא תרומה אבל קשיא לר"ת דבספ"ק דנדרים (דף יג:) גבי נדר לית ליה לרבי מאיר מכלל לאו אתה שומע הן אע"ג דליכא אלא איסורא ואומר הר"ר י"ט דוקא באיסור חמור הוא דאית ליה לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן כגון שתויי יין ופרועי ראש דבמיתה וכן נמי גבי שבועה שלא אוכל לך בפ"ב דנדרים (דף טז.) משמע דאית ליה משום דאיסור חמור הוא דחשיב בפרק בתרא דיומא (דף פו.) חייבי כריתות ולא תשא עמהן ולקמן ברישׁ שבועת הדיינים (דף לט.) נמי אמרינן נזדעזע כל העולם כשאמר הקב"ה לא תשא וא"ת והלא בקדושין (שם) בעי רבי מאיר תנאי כפול בשבועה גבי אז תנקה מאלתי וי"ל דהתם איכא ממונא דכתיב וכל טוב אדוניו בידו:

מתני' שבועת הפקדון – אשם בכסף שקלים. באשם מעילות כתיב ומיניה ילפינן שאר אשמות:

דף לז.

הזיד בשבועת הפקדון מהו – פירש בקונטרס דבשבועת העדות ליכא למבעי הך בעיא משום דאין התראת ודאי בשבועת העדות דמי יודע שהם יודעים לו עדות ואין נראה דלא חשיב ספק כיון דלמותרה אין ספק דהא בעדים זוממין אי הוו צריכי התראה הוה מתרינן בהו אף על גב דהמתרים בהם אין יודעין אם הם משקרים והא דלא בעי הך בעיא בשבועת העדות משום דאי אפשר לידע לעולם אם הם מזידין שיכולין לומר שכחנו:

כיון דחידוש הוא כו' – לאו חידוש גמור הוא דהא איכא טובא כדפירש בקונטרס אלא כלומר כיון שניתן זדונו לכפרה:

מילקא לקי קרבן לא מייתי – ואף על גב דגבי שפחה כתיב (ויקרא יט) בקורת תהיה והביא את אשמו הא אמרינן בסוף ד' מחוסרי כפרה (כריתות דף יא.) דהיא לוקה והוא מביא קרבן:

מאי אינו לוקה דלא מיפטר במלקות – תימה דמעיקרא ס"ד דבעי למילף מיניה חומרא דדין הוא שנחמיר בנזיר שכן לוקה ולמאי דמסיק השתא צ"ל דמיתניא לענין קולא דדין הוא שנקל בנזיר שכן מיפטר במלקות ונראה דלא ידע לגבי מאי מיתניא אי נמי מעיקרא ס"ד דה"פ לא אם אמרת בנזיר שהוא טמא שכן כפרתו תלויה במלקות הקל ולא בקרבן תאמר בשבועת הפקדון שאין כפרתו תלויה במלקות אלא בקרבן דחמור ודלא

כמ"ד לעיל ניחא ליה לאיניש דליתי קרבן ולא לילקי ומיהו בסיפרי מיתניא הך ברייתא ומיתניא איפכא והכי איתא התם בפרשת נשא גבי נזיר בפתע להביא את האונס פתאום להביא את השוגג והדין נותן ומה במקום שלא חייב את המזיד חייב בו את השוגג כאן שחייב את המזיד אינו דין שנחייב את השוגג ומנין שחייב את המזיד אמרת ק"ו מה שבועת העדות שלא חייב את השוגג פירוש שגגתה גרידא חייב את המזיד כאן שחייב את השוגג אינו דין שנחייב את המזיד לא אם אמרת בשבועת העדות שכן אינו לוקה תאמר בנזיר שלוקה והואיל ולוקה לא יביא קרבן ת"ל וכפר מאשר חטא וגו' ונראה דהיינו הך דמייתי בשמעתין ובמקום שבועת העדות אית למיגרס שבועת הפקדון ואית למיגרס נמי הכא איפכא כדאמרינן בסיפרי מה לשבועת הפקדון דכן אינו לוקה כו' וכן גר"ח וזה לשונו ואתינן למפשטה מהא דתניא בסיפרי דבי רב לא אם אמרת בשבועת הפקדון שכן אינו לוקה תאמר בנזיר שנטמא דלוקה והואיל ולוקה כו' ואם תאמר מאי קמשני דלא מיפטר במלקות כלומר אלא צריך עדיין קרבן והא היא גופה אתינן למילף בנזיר שיהא עדיין צריך קרבן וא"ת דה"פ דלא מיפטר במלקות שאין מתכפר במלקות לחודיה תאמר בנזיר שמתכפר במלקות לחודיה דכי מייתי נמי בשוגג קרבן לא מייתי אלא למיחל עליה נזירות טהרה כדמסיק ודלא כרבי אלעזר הקפר דאמר (נזיר דף יט.) נזיר טמא חוטא הוא והא דפריך והא קרבן כתיב ביה פירוש הא בשוגג כתיב קרבן ולמאי קאתי אם לא לכפר וא"כ נילף משבועת הפקדון דבמזיד לא יפטר במלקות אלא יצטרך עדיין קרבן ומשני כו':

פרט ללוה בשטר ולוה בעדים – כגון דאמר לא לויתי דכאומר לא פרעתי דמי:

דף לז:

הכא נמי כדרבינא – שהיו קרובין בנשותיהן אבל נשותיהן גוססות לא צריך למימר דהא הכא ליכא לאקשויי פשיטא דהא קמ"ל דהודה ואח"כ באו עדים דמשלם קרן וחומש וכי באו עדים ואח"כ הודה משלם תשלומי כפל:

ואין מביאין קרבן על כפירת שעבוד קרקעות – תימה והא רבי יוחנן גופיה אית ליה בסוף בבא בתרא (דף קעה:) דשעבודא דאורייתא וא"כ אפילו בעל פה היכי משכחת לה לשבועת העדות ולשבועת הפקדון והכי נמי קשה מהשולח (גיטין דף לז.) דאמר רבי יוחנן שטר שיש בו אחריות נכסים אינו משמט ואם כן אפילו בעל פה לא משכחת לה לדידיה וכן בפרק קמא דב"מ (דף ד: ושם) גבי מודה מקצת ובפרק הכותב (כתובות דף

פז: ושם) ואיתא נמי התם גבי עד אחד דאין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות ולמ"ד שעבודא דאורייתא לעולם לא משכחת שבועה וצ"ל דאליביה משכחת כשמחל השעבוד:
מיעט שטרות – אפילו מאן דלא דאין דינא דגרמי בהגוזל קמא (ב"ק דף צח.) ופטר שורף שטרותיו של חבירו מכל מקום כיון דכי איתנהו בעינייהו מחייב ליה לאהדורינהו ה"א דכי כפר חייב ומיהו לבסוף דמסיק דלענין השבה דוקא פליגי אי אומר לו כשנשתנו הרי שלך לפניך ולא לענין שבועה קשיא מה שייך למעוטי שטרות הא אפילו שרפן פטור כ"ש נשתנו וצריך לומר דסבר כרבי מאיר דדאין דינא דגרמי אי נמי כי פטרינן היינו כי קלינהו באתרייהו אבל נטלן ושרפן חייב:
מתניתין נמי דיקא – אע"ג דמאן דמחייב נמי מודה דלרבנן פטור מ"מ מייתי דסתם מתניתין דיקא כמאן דפטר ומיהו קצת תימה דמייתי ממתניתין דדחי לה לייתי ממתניתין דשבועת הדיינין (לקמן דף לח:) דאין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות אם כן אין כאן קרבן:

דף לח.

אלא מהא ליכא למשמע מינה – ואם תאמר ולידוק ממתניתין דפירקין (דף לו:) דפטרינן בקנס וכל שכן בקרקע כדמוכח בפ' שבועת העדות (לעיל דף לד.) דקאמר ולר' יוחנן דאמר משביע עדי קרקע פטורין מאי בינייהו איכא בינייהו קנס ולאו פירכא דלקמן טעמא משום דלא כפר ליה ממונא שלא היה מתחייב בהודאתו אבל גבי עדות מאן דפטר בעדי קרקע מחייב בעדי קנס שהרי יתחייב ע"י עדותן כמו בשאר ממון:
הכא גרס לא לך לא ולא לך ולא גרסינן וי"ו בכולהו אלא בבתרא וכן בכל הני דמייתי דאי גרסי' וי"ו בכולהו אם כן במסקנא דמוקי לה כרבי לימא ר' יהודה היא דאמר ולא לך פרטא הוא אבל השתא לא מתוקמא כוותיה דהא תרוייהו חשיב פרטא בין בוי"ו בין בלא וי"ו ואסוגיא דשמעתין קשיא דמוכח בפ"ב דזבחים (דף ל: ושם) דטפי הוי פרטא בלא וי"ו מבוי"ו לר' יהודה דאמר התם או דלמא כזית וכזית לר' יהודה פרטא הוי וכל שכן כזית כזית ובספר ישן גרס הכא כולה סוגיא איפכא ור' יוחנן אמר הכל מודים בלא לך שהוא פרט לא נחלקו אלא בולא לך וגרסינן תני ולא לך תני פקדון ותשומת יד כו':
כללו של ר' יהודה – פי' לא לך פרטו של ר"מ פי' בקונטרס דאי לרבי יהודה נמי פרט הוי אמאי נקט ר' יהודה טפי ולא לך וא"ת הא דלא נקט לא לך משום דמודה בה ר"מ וי"ל דמכל מקום הוה ליה למימר אף ולא לך:
הרי כאן ט"ו חטאות – גבי שבועת העדות מיתנייא דגבי פקדון הוה ליה למימר אשמות:

דף לח:

אנסת ופתית כו' – תימה למאי דלא מחייבין בהזהב (ב"מ דף מח.) אלא ביחוד כלי א"כ הכא כיון דפרעיה תו לא מיפטר בהודאה וי"ל כגון שיחד לו בענין זה שיגבה מן הכלי כל מה שיחייבוהו בית דין:

מתני' שבועת הדיינין – הא דלא נקט נוהגת באנשים ובנשים כדתנן לעיל (דף לו:) גבי פקדון משום דמילתא דפשיטא היא ולעיל לא תני אלא דלא נימא נילף שבועת הפקדון משבועת העדות:

אין לך בידי אלא ליטרא כסף פטור – מהשתא הו"ל לרב לאפלוגי [ר"ג] כדפליג בסיפא בשטענו חטין והודה לו בשעורין ולשמואל אדלעיל שתי כסף יש לי בידך והלה אומר אין לך בידי כו' אלא נטר עד לבסוף ופליג אכולהו וצריך לדקדק אמאי צריכי כל הנך ואיכא מינייהו דתני איידי:

לאתפושי חפצא בידיה – תימה דבשבועת העדות וביטוי ופקדון כשהוא מושבע מפי אחרים דהוי דומיא דשבועת הדיינין ליבעי בהו אנקוטי חפצא:

האי דיינא דאשבע בתפלין כו' – ואע"ג שהשביע אברהם את אליעזר במילה הא אמרינן בסמוך דתלמיד חכם לכתחלה בתפלין אי נמי כיון דעדיין לא נצטוו יותר הוי כספר תורה לגבייהו:

דף לט.

ואין בשרך אלא קרובים – ואע"ג דבפרק במה מדליקין (שבת דף לב:) נפקא לן מהאי קרא דבעון נדרים בנים מתים כשהן קטנים אבל גדולים לא וכ"ש ממשפחתו לא היינו בנדרים אבל שבועה אפילו כל משפחתו נענשים דקרא איירי בתרוייהו אל תתן את פיך איירי בשבועה ולמה יקצף האלהים על קולך וחבל את מעשה ידיך דמשמע בנים דוקא איירי בנדר:

שנאמר אלה וכחש וגו' – כל עבירות שבתורה לאו דוקא אלא כלומר הנך דלא הוו כיוצא בשבועה דהא מוכח בפ"ק דקדושין (דף יג.) דמשום עריות לחודייהו אבלה הארץ:

אם אמר איני נשבע פוטרין אותו מיד – פי' בקונטרס שלא יחזור בו קודם שיצא מב"ד והא דאמרינן בריש המפקיד (ב"מ דף לד.) אמר הריני משלם וחזר ואמר איני משלם מהו מי אמרינן מהדר קהדר ביה או דלמא דחויי קא מדחי היינו קודם שיצא מב"ד א"נ אפילו אחר שיצא ואי דעתיה למהדר אע"פ שאינו יכול לחזור בו לא מיקני ליה כפילא דבעי אטרוחי לבי דינא כדאמרי' התם (דף לה.) גבי ההוא דאפקיד כיפי ואדרבה משם

ראיה היא דלא מצי הדר דאי מצי הדר ביה אמאי אית לן למימר לדחויי קמכוין ועל כן נראה פירוש הקונטרס ולא כמו שפר"ת בספר הישר בפרק זה בורר (סנהדרין דף כד. ושם) בשמעתא דנאמן עלי אבא דמצי הדר ביה ומביא ראיה מההיא דהמפקיד והכי פירושא דפוטרין אותו מב"ד שמתוך כך יהא בוש מלחזור בו ועוד דשוב נמצא בשם ר"ת דההיא דהמפקיד אייריי באומר הריני משלם חוץ לב"ד א"נ לא יצא מב"ד כדפי' אבל אם אמר בב"ד וחזר ואמר חוץ לב"ד איני משלם לא מצי הדר ביה ובההוא דזה בורר גופיה משמע כפי' הקונטרס דתניא היה חבירו חייב לו שבועה ואמר לו דור לי בחיי ראשך ר"מ אומר יכול לחזור בו וחכמים אומרים אינו יכול לחזור בו ואמרינן בגמרא לאחר גמר דין מחלוקת והלכה כדברי חכמים משמע לאחר גמר דין אע"פ שלא נדר לו בחיי ראשו עדיין ומיהו י"ל דלא קרי גמר דין אלא כשנדר לו כבר בחיי ראשו וכן משמע בפ' יש נוחלין (ב"ב דף קכח.) לפי גי' ר"ח גבי עבדי גנבת והוא אומר לא גנבתי מה טיבו אצלך כו' דגרס רצונך השבע וטול ונשבע אינו יכול לחזור בו משמע דוקא כשנשבע אבל קודם שנשבע יכול לחזור בו ויש ספרים דגרסי התם נשבע ואינו יכול לחזור בו:

קיימו מה שקבלו כבר – תימה דבפ"ק דמגילה (דף ז.) איכא תנאי טובא דדרשי דאסתר ברוח הקודש נאמרה מקראי ושמואל דריש ליה מקיימו וקבלו קיימו למעלה מה שקבלו למטה ומסיק רבא דלכולהו אית להו פירכא בר מדשמואל והא אדשמואל נמי אית ליה פירכא דאצטריך למידרשה נמי כי הכא ורבא גופיה דרש כי הכא קיימו מה שקבלו כבר בשבת פ' ר"ע (שבת דף פח.) והא דאצטריך לדרשא אחריתי רבא גופיה חשיב ליה פירכא בסוף פ"ק דחגיגה (דף י.) גבי היתר נדרים פורחין באויר דמייתי קראי טובא שיש להם על מה שיסמכו ומסיק רבא כולהו אית להו פירכא דאתו לדרשא אחריתי לבר מדשמואל ויש לומר דבסוף פרק קמא דחגיגה ודאי חשיב להו פירכא משום דלשמואל ליכא פירכא כלל דלא מיבעי ליה לדרשא אחריתי אבל בפ"ק דמגילה (דף ז.) פריך לכולהו אגופיה דקרא לבר מדשמואל דליכא פירכא כולי האי אלא דאצטריך לדרשא אחריתי (ובחגיגה ד"ה דלמא תירצו באופן אחר):

ואלו נאמרין בכל לשון כו' – תימה דלא תני במתניתין שבועת הדיינין ושבועת ביטוי דכיון דתנא אלו ליכא למימר תנא ושייר וי"ל דאיכא שום גוונא בהנהו דתני דליתיה בהני להכי תני להו לחודייהו: [ועיין תוספות יבמות פד: ד"ה אלא ותוספות כתובות כט. ד"ה ועל ותוספות זבחים פד. ד"ה הלן ועי' תוספות שבת עה: ד"ה חסר אחת]:

דף לט:

התם שהיה בידם למחות ולא מיחו – לא הוה צריך לשנויי אלא התם בדין הקל כדמסיק בסמוך הכא בדין חמור אלא דניחא ליה לפרושי דאין נענשין מעונש עבירה אלא משום דלא מיחו הלכך אין עונש זה חמור כל כך:

מה כלים שנים אף כסף שנים – וא"ת היכי דריש בסוף שמעתין לשמואל לכך יצאו כלים למה שהן הא אצטריך למה כלים שנים וי"ל כדפי' הקונטרס דדריש מדלא כתיב כספים ומה שפירש בקונטרס לקמן דאי הוה כתיב כספים הוה שמעינן תרוייהו שנים ודבר חשוב אין נראה דבלא יתורא לא הוי משמע מכספים אלא ב' פרוטות כמו קדושי אשה שמתקדשת בפרוטה אף על גב דבפ"ק דקדושין (דף ד: ודף יא: ושם) גמר לה קיחה משדה עפרון דכתיב ביה כסף אלא הו"ל למכתב כסף או כספים א"נ כסף או חפצים והוה ידעינן שנים ודבר חשוב מיתורא דכסף ומדכתב כלים דרשינן יצאו כלים למה שהן וא"ת לרב דמוקי דכסף לכפירה הוא דאתא מנ"ל דבעינן דבר חשוב וצ"ל דכולה מכלים דריש ונפקא ליה דבר חשוב מכלים דאפילו מחט שאין בה שוה פרוטה מ"מ חשיבות גדול יש בו שראוי לעשות בו מלאכה גדולה ואית ספרים דגרסי הכא מה כלים דבר חשוב כו' אע"ג דאליבא דשמואל קיימא דדייק קראי כותיה ובסמוך אמר לשמואל אי כתב כלים ולא כתב כסף ה"א מה כלים שנים וכו' אבל דבר חשוב לא בעינן י"ל דודאי מכסף ילפינן דבעינן שיהא בכלי שוה פרוטה דלא תימא גזירת הכתוב היא בכל הכלים אע"פ שאין בהן שוה פרוטה וה"נ אמרינן בירושלמי דטענו שתי מחטין צריך שיהא שוין ב' פרוטות שתהא הכפירה פרוטה וההודאה פרוטה והדר מקשינן כסף לכלים להצריך כסף יותר מפרוטה דמה כלים דלאו כל דהו אלא כלי חשוב אף כסף לאו כל דהו אלא כסף חשוב דהיינו מעה שבכך יש בו חשיבות והשתא אין צריך להגיה אף כל דבר חשוב כמו שהגיה הקונטרס משום דשמואל אית ליה יצאו כלים למה שהן ושפיר גרסי' אף כלים דבר חשוב דבכלים נמי בעינן שיהא שוין שתי פרוטות ולמה שהן דקאמר היינו אע"פ שאין שוין שתי מעות וכן היה גירסת רבותיו בפ"ק דקדושין (שם) ושם (ד"ה והרי) הארכתי:

דף מ.

בטוענו בדינר מטבעות – פי' בקונטרס טבוע במטבע צורה ולא טענו משקל וזה הודה לו מטבע ואע"פ שזה כסף וזה נחושת ממין הטענה היא דכולהו מטבע נינהו וקשה דלעיל (דף לט:) גבי שתי כסף יש לי בידך אין לך בידי אלא פרוטה מסקי' לשמואל דפטור משום

דמה שטענו לא הודה לו וכ"ת דאיירי בשאינן טבועים א"כ חסרא לה טענה דאין כאן שוה ב' מעות דחסר מה שצריך ליתן כדי להטביעה וזה דוחק לומר שאין שוה פרוטה באותו חסרון ועוד דמשמע בטוענו מטבעות דעד השתא לא איירי במטבעות וסתם ב' כסף טבועים הם ועוד דקאמר הא קמ"ל דפרוטה בכלל מטבע איתא משמע דאין חידוש אלא מפרוטה דקתני והלא בשאר מטבעות נמי יש חידוש גדול דחשיב ממין הטענה ועוד דאפי' עבד גדול ועבד קטן חשיב מה שטענו לא הודה לו בפרק השואל (ב"מ דף ק.) ומנורה גדולה ומנורה קטנה אמרינן נמי לקמן (דף מג.) דמה שטענו לא הודה לו אע"פ שצורתם שוה ועוד דלשון בדינר מטבעות לא משמע בדינר טבוע ועוד דבסמוך בברייתא דדינר זהב זהוב גרסי' בכל הספרים פטור ובקונטרס לפי פירושו דוחק להגיה חייב על כן נראה לפרש בטוענו בדינר מטבעות שנתן לו דינר להחליף וליתן תחתיו מטבעות ושואל אותן מטבעות והלה טוען החזרתי כולם חוץ מדינר כסף או טריסית או פונדיון או פרוטה:

שהכל דין מטבע אחד - פירש בקונטרס שאף בקטנה שבהם יש בה כדי הודאה לחייבו שבועה ותימה הא שמעינן מרישא דקתני ההודאה שוה פרוטה ודוחק לומר דסלקא דעתך דגבי תביעת דינר זהב שהיא גדולה לא חשיבא הודאה פרוטה:

אבל בטענת מלוה והעדאת עד אחד כו' - וא"ת דבשילהי הכותב (כתובות פז: ושם) אמרינן דאין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות אפי' בהעדאת עד אחד אלמא משוינן עד אחד להודאה במקצת ויש לומר דשמואל דהכא לטעמיה דמחייב לעיל בכפירת פרוטה דכיון דמשתבע אפרוטה מוקמיה קרא דאבל קם לשבועה בפרוטה אבל בקרקעות לא משכחת דמשתבע בשום מקום ולפי זה צ"ל דלית הלכתא כותיה דשמואל בהך דהכא כיון דתליא בההיא דלעיל דבההיא דלעיל לית הלכתא כותיה מדתני ר' חייא לסיועיה לרב ועוד דרב פפא דה"ל בתראה סבירא ליה כרב לקמן בשמעתין:

וכל מקום ששנים מחייבין אותו ממון אחד מחייבו שבועה - לאו דוקא דהא איכא כפירת שעבוד קרקעות:

והודה לו בשעורים פטור - בס"פ המניח (ב"ק דף לה: ושם) מסיק רבה בר נתן דפטור אף מדמי שעורין ותימה דמנ"ל הא דהא לר"ג חייב בדמי שעורין דאי לאו הכי אין כאן הודאה כלל ואם כן מנ"ל דלרבנן פטור ופליגי אף בדמי שעורין דלמא לא פליגי אלא אם חייב שבועה על החטין דלמר בעי שבועה ולא בעי הודאה ממין הטענה ולמר לא בעי ליה כו' ושמא משמע ליה לרבה בר נתן לשון פטור דפטור לגמרי א"נ אע"ג דמיפטר מדמי שעורין אף לר"ג אפ"ה חשיב ליה הודאה:

ור"ג מחייב – תימה דבפרק בתרא דכתובות (דף קח: ושם) גבי פלוגתא דאדמון ורבנן קאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון דמחייב בטוען חבירו כדי יין וכדי שמן וקאמר ליה אידך שמן להד"מ קנקנים נמי חמשה אית לך חמשה לית לך משום דיש בלשון הזה לשון קנקנים והשתא לר"ג אפי' אין בלשון הזה לשון קנקנים חייב דאפילו בטוענו חטים והודה לו בשעורים מחייב וי"ל דלדידיה נמי נפקא מינה אם טענו עשרה כדי שמן ואמר ליה אידך אין לך אלא חמש חייב גם בקנקנים בהודאתו ולא מצי למימר לא הודיתי לך בקנקנים דיש בלשון הזה לשון קנקנים:

להודיעך כחו דר"ג – דכחו עדיף דמילתא דרבנן הוי כח דפטור:

דף מ:

הודה במקצת קרקע פטור – אצטריך דלא תימא טעמא דפטור ברישא משום דהוי כטענו חטים והודה לו בשעורים:

לימוד ערוך הוא בפיו של רבי יוחנן הא מני אדמון היא – תימה דר' חייא בר אבא גופיה מוקי מילתא דאדמון כוותיה בפ' בתרא דכתובות (דף קח:) דמסיק לאדמון יש בלשון הזה לשון קנקנים ומיגו דמשתבע אקנקנים משתבע נמי על שמן מחמת גלגול וי"ל דמשום רבנן הוא דאצטריך לאסוקי דאיירי שהודה במקצת קנקנים ואפ"ה פטרי רבנן משום דלא תקשי ליה ממילתייהו דרבנן כדקאמר מעיקרא טעמא דאין בלשון הזה לשון קנקנים הא יש בלשון הזה לשון קנקנים חייב אבל אדמון לעולם מחייב אפי' הודה בכל הקנקנים דבתרתי פליגי בטענו חטין ושעורין והודה לו באחד מהן וביש בלשון הזה לשון קנקנים ודייק לה מדלא קתני במתניתין פלוגתייהו בחטין ושעורין או בשור ושה ונקט כדי יין וכדי שמן משמע דפליגי ביש בלשון הזה לשון קנקנים ומדקאמר נמי ר"ג רואה אני את דברי אדמון ואי דוקא בטענו חטין ושעורין והודה לו באחד מהן פליגי מאי רואה אני את דברי אדמון הא אפי' בטענו חטין והודה לו בשעורין מחייב ופליגי נמי בטענו חטין ושעורין והודה לו באחד מהם דאי ביש בלשון הזה לשון קנקנים דוקא פליגי הוה להו לרבנן למימר בהדיא אין בלשון הזה לשון קנקנים ואדמון מחייב במודה בכל הקנקנים מדלא נקט במתניתין והודה לו מקצת קנקנים אלא נקט בקנקנים דמשמע בכולהו ולא מוקי לה במקצת קנקנים אלא משום רבנן דלא משתמע מילתייהו דאין בלשון הזה לשון קנקנים אלא בכה"ג וה"ק אין ההודאה ממין הטענה דלא מיבעיא במודה בכל הקנקנים דפטרי דהא אפי' יש בלשון הזה לשון קנקנים נמי פטור אלא אפילו הודה במקצת קנקנים נמי פטור דאין בלשון הזה לשון קנקנים:

וחדא כשמואל – וכן הלכה ואע"ג דקי"ל. כרבי יוחנן לגבי שמואל חדא דלרבי יוחנן נמי חייב אליבא דחד אמורא ועוד דקי"ל כרב נחמן בדיני ועוד דרב פפא דהוא בתרא סבירא ליה כשמואל וכן פר"ח בשמעתין וכן עיקר ולא כמו שפסק ר"ח בכתובות (דף קח:) כרבי חייא בר אבא:

אדרבה אין אדם מעיז כו' – וא"ת דאמרי' בפירקין מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע חזקה אין אדם מעיז כו' וי"ל אע"ג דכופר הכל נמי משתמיט מ"מ אין לו כל כך פנים לכפור הכל כמו לכפור במקצת וליכא מיגו:

אשתמוטי הוא דקמשתמיט – תימה דבפ"ק דב"מ (דף ו. ושם) דייק אלא הא דאמר רב נחמן משביעין אותו שבועת היסת (דרבנן) נימא מגו דחשיד אממונא חשיד נמי אשבועתא אמאי לא משני דאשתמוטי קא משתמיט כדמשני אהתם דלעיל וי"ל משום דפריך בהדי הך פירכי טובא ותו הא דתני רבי חייא כו' דלא מצי לשנויי הכי:

בפקדון פסול לעדות – בפרק קמא דב"מ (דף ה:) מוקי לה דנקיט ליה בידיה ובמלוה אפילו נקיט ליה בידיה זוזי כשר דמלוה להוצאה ניתנה והוא שמא צריך למעות:

דף מא.

ומאן דתני אסיפא כו' – אור"ת השתא דלא איתמר הלכתא כחד מהנך לישני היכא דליכא דרא דממונא לא משבעינן ליה מספק דהמע"ה ואעפ"כ לא היה מוחה בדיינים המשביעין וקצת נראה להשביע דאיכא דאמרי טפל ללשון ראשון כמו שאומר ריב"א מיהו אור"ת דאזלינן בתר המיקל. וכן משמע בפ"ק דב"מ (דף ה.) גבי ההוא רעיא דמייתי התם מילתא דר"נ אריש דמתני ור"ת דוחה דאיכא למימר דהתם רישא דמילתא נקט ומסיפא פריך דמשבעינן ליה היכא דאיכא דרא דממונא דהתם נמי איכא דרא דממונא מאחר שהיו רגילין למסור לו בכל יום ועוד דהא איכא סהדי דאכל תרי מינייהו ורב האי גאון פירש דלא משבעינן ליה אלא משמתינן ליה על תנאי שיהא בשמתא אם הוא חייב ואינו משלם:

מאי איכא בין שבועה דאורייתא לשבועה דרבנן – בפ' הכותב (כתובות דף פח. ושם) גבי הא דאמר רב נחמן אי פקח שמעון מייתי ליה לידי שבועה דאורייתא פירש בקונט' דנפקא מינה דבדאורייתא בעי למינקט חפצא בידיה ובדרבנן לא בעי ואין נראה דההיא נפקותא לא אמרינן הכא ועוד דבפרק השולח (גיטין דף לה. ושם) גבי אלמנה דקאמר אדרה בבית דין ואשבעה חוץ לב"ד פי' בקונט' גופיה דבב"ד לא בעי אשתבועי משום דבעי אנקוטי חפצא בידיה אף על גב דשבועה דאלמנה שבועה דרבנן היא ובריש

שמעתתא דהכותב (כתובות דף פז: ושם) פירש נמי בקונטרס גבי הא דסבר רמי בר חמא למימר שבועה דאוריי' דנפקא מינה לאפוכי שבועה:

ולמר בר רב אשי דאמר בדאוריי' נמי מפכינן – ריב"ן פי' בשם הקונטרס דהלכתא כותיה דקיימא לן כמר בר רב אשי במיפך שבועה וכן בתשובת רבינו גרשון מאור הגולה וכן רב האי גאון והביא ראיה דהלכתא כותיה מדקאמר לקמיה האי מאן דמפיק שטרא על חבריה אי אמר ליה האיך אשתבע לי דלא פרעתיך אמרי' ליה זיל אשתבע ליה ומה התם דאית ליה עליה ממון גמור מדאוריי' יכול להפך עליו שבועה היכא דלית ליה אלא שבועה דאורייתא לכ"ש דמצי א"ל אשתבע לי את ולפי דבריו מאן דפליג אמר בר רב אשי כ"ש דפליג אדלקמיה מיהו הגאונים נחלקו בההיא דלקמיה אי אמר ליה אשתבע לי דלא פרעתיך אם יכול אידך לחזור ולומר אשתבע לי את ותפטר ואם יכול אין ראיה לרב האי משם ועוד דלא דמי דבההיא דלקמיה ודאי תקנו רבנן משום דשכיחא דמתרמי זימנין טובא דבתר דפרעיה אשתהי שטרא בידיה כדאמרינן בפ"ק דב"מ (דף טז:) אשתמוטי דקא משתמיט דאמר ליה למחר יהבינא לך השתא ליתיה גבאי אי נמי אפשיטי דספרא זייר ליה אבל לגבי שבועה דאורייתא למה להם לתקן שיכול להופכה והשתא ההיא דלקמיה אתיא אפי' כמאן דפליג אמר בר רב אשי ורבינו יצחק מצא בתשובות קדמוניות דלא מפכינא שבועה דאורייתא וכן בה"ג ובסדר תנאים ואמוראים דהלכתא כמר בר רב אשי בכוליה הש"ס בר ממיפך שבועה ואודיתא אך מה שכתב בסדר תנאים ואמוראים דמיפך שבועה כגון שהיה המחויב שבועה חשוד וקאמר מר בר רב אשי דמפכינן אכנגדו אין נראה דבחשוד לא איירי אלא בסמוך דאמר איכא בינייהו שכנגדו חשוד אלא כפירוש הקונטרס דאמר נתבע לתובע השבע וטול ור"ח נמי פסיק דהלכתא כותיה בכל הש"ס בר ממיפך שבועה וחיורי וסימנך הפך לבן וחיורי בפ' בהמה המקשה (חולין דף עו: ושם) גבי צומת הגידין דקאמר זייגי אף על גב דלא חיורי [ועמ"ש בס"ד על הגליון סנהדרין דף כט: בתוספות ד"ה מר בר"א]:

ולרבי יוסי דאמר בדרבנן נמי נחתינן – קצת תימה דרבנן נמי לא איירי אלא בההיא דלא הוי גזילה אלא מפני דרכי שלום אבל היכא דהוי גזל גמור מודו דנחתינן לנכסיה וה"נ היכא דאיכא שבועה דרבנן:

וכי מה בין זה לפוגם שטרו – וא"ת תקשה ליה אמתני'. דהבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה וטעמא משום דלמא אי הוה אבוהון קיים הוה טעין ואמר אשתבע לי אלמא מצי משתבע ליה ומיהו נראה דטעמא לאו משום הכי הוא דאפי' לא מצי אבוהון טעין טענינן ליתמי דבפרק הכותב (כתובות דף פו: ע"ש) אמרינן כתב לאשתו נקי נדר

נקי שבועה לא תפרע מן היתומים אלא בשבועה אלמא עבוד רבנן תקנתא ליתמי אפי' במקום שאין האב יכול להשביע:

דף מא:

תיובתא דרב אסי – אבל לשמואל ניחא דמצי לפרש דה"ק נתתיו לך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים ולמאי דמפרשינן דלשמואל נאמן לומר פרעתיך ביני ובין עצמך במגו דאי בעי אמר פרעתיך בפני פלוני ופלוני אתי שפיר טפי:

תיובתא דשמואל – תימה מאי קושיא דלמא נתתיו לך שלא בעדים קאמר ולהכי חייב וי"ל דשמואל הכי קאמר מתוך שיכול לומר פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים כי אמר נמי פרעתיך ביני ובין עצמך נאמן במגו ומיהו רב פפא בסמוך ודאי לית ליה האי מגו דהא קאמר בסמוך צריך לפורעו בעדים וצריך לדחוק לפי' זה דפליגי רב פפא ושמואל בדברי רבי יהודה בן בתירא ועוד יש לתמוה לגמרא שהקשה לשמואל מסיפא דמתני' מנ"ל לפרש דברי שמואל כך מאחר שרב פפא לית ליה האי סברא לכן נראה שהמקשה משמע ליה דמפני שצריך ליתן לו בעדים משמע שצריך לברר שפרעו בעדים וקצת משמע כן בכל הסוגיא:

ורב פפא משמיה דרבא אמר אין צריך לפורעו בעדים – אר"ת כן הלכה דהא אמר רבי אבא בגט פשוט (ב"ב דף קע.) וקיימא לן המלוה את חבירו בעדים אין צריך לפורעו בעדים וכן רבא ורמי בר חמא ס"ל הכי בריש כל הנשבעין (לקמן דף מה:):

אזל פרעיה באפי סהדי אחריני – פי' בקונטרס וזה אומר עדי שקר הם ואם תאמר ואיך נאמן לומר שמשקרין ויש לומר דכיון דאמר באפי ראובן ושמעון בעי למימר מהימנת לי כל היכא דאמרת לא פרען עד דפרענא באפי ראובן ושמעון כדלקמן ומיהו הא דקאמר בסמוך להכי קאמר באפי ראובן ושמעון כי היכי דלא לידחייה לא אתי שפיר לפירושו דמה דיחוי שייך כיון דמייתי סהדי וה"ל למימר כי היכי דלא למיפטר אי אייתי סהדי אחריני לכן נראה לר"י דמיירי דקאמר פרעתיך באפי סהדי והלכו להם למדינת הים ויש פירושים שכתוב בהן כן וגם ר"ח פירש כן:

הא אנא והא רב ששת – בדיחותא בעלמא הוא דקא מהדר ליה ולאו משום דצריך לקיים תנאו:

כל האומר לא לויתי כו' – ואביי לית ליה והא דתנן למחר אמר לו תנהו לי אין לך בידי חייב וטעמא דכיון דאמר לא לוה הוי כמודה שלא פרע התם ליכא עדים דאמרי פרעו כי הכא ולהכי אביי גופיה אית ליה בפ"ק דב"ב (דף ו. ושם) דכל האומר לא לויתי כו' כיון

דליכא עדים שפרע וא"ת אמאי לא מתרצינן הכא דבוריה לא לויתי כלומר לא עמדתי בהלואתי אלא פרעתי כמו בפ' אמרו לו (כריתות יב.) גבי לא נטמאתי דמתרצינן דבוריה לא עמדתי בטומאתי אלא טבלתי ואומר ריב"א דהכא לא קאמר לא לויתי אלא להד"מ דלא שייך לתרוצי לישניה אבל בפרק הכותב (כתובות דף פח.) קשה דקאמר אבל אמרי יתמי אמר לנו אבא לא לויתי נפרעין מהם שלא בשבועה דכל האומר לא לויתי כו' ויש לומר דהאב היה יכול לטעון ולתרץ דבריו אבל ליתומים לא טענינן מילתא דלא שכיחא ועוד יש לחלק דהכא כשטוענין עליו בבית דין יש לו להשיב בענין שיפטר ואין לנו לתרץ דבריו:

כל מילתא דלא רמיא עליה דאינש לאו אדעתיה – תימה בגט פשוט (ב"ב דף קע.) גבי עובדא דרב יצחק בר יוסף דהוה מסיק זוזי ברבי אבא מסיק אף על גב דהמלוה חבירו בעדים אין כו' כי טעין ואמר פרעתי בפני פלוני ופלוני צריך לברר ויבואו פלוני ופלוני ויעידו ואמאי הא אמרינן לאו אדעתיה וי"ל דרבא סבר ליה כמ"ד אין צריך לברר אי נמי כמו שפירש רבינו תם צריך לברר אמיתות הדברים כמו שיכול ומכל מקום אי לא משכח להו או אתו ואמרו להד"ם לא מפסיד וכן מוכח בירושלמי שהביא ר"ח דגרסי' התם הבא לידון בשטר וחזקה רבי אומר נידון בשטר פירוש שצריך לברר רבן שמעון בן גמליאל אומר נידון בחזקה בא מעשה לפני רבי והורה כרשב"ג קשיא דרבי אדרבי לא קשיא רבי לא רצה אלא לעמוד על אמיתת הדבר ואית דגרס התם בא מעשה לפני רבי חייא ופריך מינה אדרבי לפי שתלמידו היה כדפריך בפרק מפנין (שבת דף קכח.) מדרב הונא אדרב משום דרב הונא תלמידו דרב הוה ובקונטרס פירש בריש פרק זה בורר (סנהדרין דף כג:) למ"ד צריך לברר שאם בקש ולא מצא הפסיד:

דף מב.

איתרע שטרא – מפר"ח וכן ר"ת דצריך בעל השטר שבועה שלא נפרע והא דאמרינן בפרק אלו נערות (כתובות דף לו:) הא שטרא ריעא לא מגבינן ביה דוקא בכי הך ריעותא דהתם כיון דמהדר אזיופא אימור זיופי זייף וחתים וקשה מההוא דהכותב (שם פה. ושם) דההוא שטרא דאתא קמיה דרבא א"ל רב פפא ידענא ביה דשטרא פריעא הוא א"ל איכא אינש אחרינא בהדי דמר כו' וקאמר לא יהא רב פפא אלא כבת דרב חסדא והשתא מה היה יכול לעשות יותר מלהשביעו דלית ליה לקרועי כדקתני התם קרעיה ס"ד והשתא אפילו כל אדם דלא קים ליה בגויה נאמן להשביעו מידי דהוה אעד אחד

מעיד שהוא פרוע על כן נראה דבשטרא ריעא לא מיקרע קרעינן ליה ולא מיגבא גבינן ביה כי ההוא דאלו נערות (שם דף לו:):

ורבי אליעזר בן יעקב לית ליה משיב אבידה פטור – פירוש במיגו:

דף מב:

אלא בדרבה קמיפלגי – הכל מפורש בפרק שני דכתובות (דף יח: ושם ד"ה ובכולי) ובהניזקין (גיטין דף נא: ושם):

ואין בהן תשלומי כפל – דאפי' בקרקע שייכא גניבה כגון מסיג גבול אי נמי בגפנים טעונות והלה טוען טענת גנב ורבי מאיר מודה נמי בשאין עומדות ליבצר:

ולא תשלומי ד' וה' – לא איצטריך אלא משום הקדשות דמשום קרקעות ועבדים לא איצטריך דאין נוהג אלא בשור ושה בלבד כדתנן בפרק מרובה (ב"ק דף סב:):

שומר חנם אין נשבע – משום דקרא בשומר חנם כתיב דאיירי בשבועה נקט שבועה וה"ה דאין משלם אם פשע כמו שומר שכר דפטור מחיוב דידיה דהיינו גניבה ואבידה ונראה דשומר שכר נמי פטור מפשיעה כדמוכח בפרק החובל (בבא קמא דף צג) גבי ההוא ארנקי . דצדקה דאתא לפומבדיתא אפקדיה רב יוסף גבי ההוא גברא פשע ביה אתו גנבי וגנבו ובעי למיפטריה משום לשמור ולא לחלק לעניים והתם שומר שכר היה לרב יוסף דאמר בסמוך שומר אבידה כשומר שכר משום דלא בעי למיתב ריפתא לעניא וה"ל למיתני נמי שומר שכר אין נשבע שנאנס אלא בשבועה קמייתא דכתיב בקרא איירי וקאמר בה דהשומר חנם אין נשבע דהיינו גניבה קאמר נמי דנושא שכר אין משלם גניבה והמ"ל נמי דשואל אין משלם אם נאנסה או אפי' נגנבה דהא איתקיש לשומר שכר ואם שאל בית ונשרף פטור. ועוד דמש"ה לא תני לה דלא שייך בהקדש שאלה ואע"ג דתניא תשלומי ד' וה' משום דשייך בכולהו אם מכר אלא דמיעט קרא אפי' שאר מטלטלין:

על כל דבר פשע כלל – תימה בשלמא למ"ד במרובה (ב"ק סג:) חד בגנב וחד בטוען טענת גנב איצטריך למעוטינהו מכפל משום גנב עצמו אלא למ"ד תרוייהו בטוען טענת גנב לא איצטריך כיון דאימעוט משבועה דאין שייך כפל בטוען טענת גנב אלא היכא דנשבע כדאמרינן התם וליכא למימר בקפץ ונשבע דבהגוזל קמא (שם דף קו.) משמע דליכא כפל אלא אם כן השביע בבית דין וי"ל דאיצטריך להיכא דנתחייב לו שבועה ע"י גלגול אבל קשה דאמאי איצטריך רעהו למעוטי הקדש מכפל דהתם לא שייך גלגול וי"ל דלמסקנא דריש מרובה (בבא קמא דף סג. ושם) ליכא אלא חד כלל ופרט וכלל אשבועה ואכפל ותרוייהו מימעטי מעל כל דבר פשע כדמשמע במרובה (שם) וקרא אכולה עניינא

קאי דקאמר אי ס"ד על כל דבר פשע לכלל ופרט הוא דאתא ליכתבינהו הני פרטי גבי הנהו כו' וכי היכי דדרשא דכי יתן קאי אכולה פרשתא ה"נ על כל דבר פשע קאי אכולהו וכ"ת פרטי דכסף או כלים למה לי הא דרשינן לעיל מה כלים שנים כו' וא"ת ומ"מ אמאי איצטריך רעהו למעוטי הקדש תיפוק ליה מוגונב מבית האיש דדרשינן במרובה (שם דף עו. ושם) ולא מבית הקדש וי"ל דהתם ארעהו סמוך ועיקר קרא לא אתא אלא לדרוש וגונב מבית האיש ולא מבית הגנב. ונקטיה נמי לענין הקדש אי נמי התם בגנב עצמו והכא איצטריך לטוען טענת גנב ולמסקנא דמרובה (שם) לא הוי כלל ופרט קרא דעל כל דבר פשע דמסיק כל ריבויא הוא והני פרטי חד למעוטי קרקע וחד למעוטי עבדים וכו' ואגב ריהטא נקט האי תנא כלל ופרט וכלל דבמדה זו נמי ממעטי כל הני:

דף מג.

וכל בהמה לשמור חזר וכלל – אע"ג דבריש ת"כ קאמר מפרט וכלל כיצד ומייתי האי קרא לסימנא בעלמא הוא דנקטיה דהכא כלל ופרט וכלל הוא:

כבצורות דמיין – נראה דלענין שבת לכ"ע לאו כבצורות דמיין וכמחוברות דמו דגמר מקצירת סממנין שהיתה לאחר שעומדין ליקצר ולענין בעל חוב כיון דלא צריכי לארעא לכ"ע כבצורות דמיין כדמוכח בפרק נערה (כתובות דף נא. ושם) גבי הא דאמר רב יוסף זיל הב לה מתמרי דעל בודיא דפריך סוף סוף כל העומד לגזוז כגזוז דמי ואי הוה שייך לפלוגתא דהכא מאי קשיא ליה דלמא כרבנן סבירא ליה מיהו ר"ח פירש דהוי כר"מ דקיימא לן הכי משום דבפרק הכונס (ב"ק דף נט: ושם) פסקינן כר"ש דאמר אכלה' פירות גמורים משלמת פירות גמורים כדמפרש טעמא בגמרא דכי אמר רחמנא ובער בשדה אחר שום זה לא יהא אלא על גב שדה אחר ה"מ מידי דצריך לשדה הני כיון דלא צריכי לשדה בעינייהו בעי לשלומי אלמא דכתלושין דמו:

אלא על דבר שבמדה כו' – פריב"א דנ"ל מההיא דדרשינן בריש מרובה (ב"ק דף סג: ושם) שלמה למעוטי דבר שאינו מסוים והיינו שלא במדה ובמשקל ובמנין ומיהו י"מ שם פירוש אחר דאתא לאפוקי חצי רמון וחצי אגוז כדאמרינן בהזהב (ב"מ דף מז.) גבי קנין מה נעל דבר המסוים אף כל דבר המסוים לאפוקי חצי רמון וחצי אגוז דלא:

זה אומר עד הזיז – למ"ד הילך פטור (ב"מ דף ד.) צריך להעמיד כגון שזה עצמו שמודה אינו בעין:

ליפלוג וליתני בדידיה – דבלאו הכי מיירי סיפא בבית זה דבבית סתם אפילו עד הזיז עד החלון אין דבר שבמדה:

אלא אמר רבא - וא"ת ואמאי לא חשיב בית זה מלא דבר שבמדה דכיון דאמר ליה בית זה מלא וזה מחזיר לו חסירה נראית חסרונה והרי הוא כזה אומר עד הגג וזה אומר עד הזיז וי"ל דבשאין חסירה אלא מעט מקריא מלאה ואין ידוע מה ביניהם אי נמי בעינן שיזכיר מדה בהודאתו:

לאו לאתויי בית זה מלא - ואם תאמר ודלמא לאתויי בית סתם דאכתי לא תנא ליה דטעמא דפטורא ברישא הוי משום דמה שהודה לו לא טענו כדפירש ובית סתם הודה לו מה שטענו וי"ל דלשון שיטעננו משמע שניכרות טענותם וידוע מה שביניהם והיינו נמי לישנא דרבא גופיה ולשון ויודה משמע שמזכיר בהודאתו מדה אבל קשיא אמאי תני זה הכלל הא לא שייך לרישא דהוי מה שטענו לא הודה לו ולמאי דמוקי לה במנורה של חליות ניחא דברישא אפילו של חליות פטור אף על גב דהודה לו מה שטענו דבעינן דבר שבמדה והשתא ניחא נמי דמייתי בזה הכלל בית זה מלא דלבית סתם לא איצטריך דמרישא שמעינן לה כיון דלא הוי דבר שבמדה:

ויוציא הלה את הפקדון - פירש בקונטרס שמא לא דקדק זה בשומא ויפסלנו לעדות ולשבועה וכן פר"ח כאן אבל בריש המפקיד (ב"מ דף לד:) הקשה לדברי המפרש כן וכי עבדינן תקנה לרשיעי אלא טעמא שמא יוציא הלה הפקדון ונמצא שבועת לוה לבטלה [וע"ע תוס' ב"מ לד: ד"ה שמא]:

דף מג:

ואמרו רבנן שישבע המלוה ויטול - ולקמן נפרש בע"ה אמאי לא תנא לה לקמן בהדי נשבעין ונוטלין:

והשתא דאמר רב אשי - משמע הכא דקאי שינויא דרב אשי וא"ת דבריש המפקיד (ב"מ דף לה.) משמע דהדר ביה רב אשי מהך שינויא דכי הדר פריך התם לרב הונא מרישא דסיפא דקתני סלע הלויתני עליו ושתים היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתיך עליו וסלע היה שוה פטור ואי איתא מגו דאשתבע שאין ברשותו לשתבע נמי על ידי גלגול כמה היה שוה ומוקי לה רב אשי במאמינו אלמא הדר ביה דהא רישא נמי מצי לשנויי הכי ותהא כולה במאמינו ויש לומר דברישא לאו אורחיה דלהימניה ואז לא יכול לישבע משום שמא יוציא הלה הפקדון ויפסיד:

הכי קאמר מי נשבע תחלה - מה שכתוב בקונטרס ולעולם אסיפא קאי דשבועה אמלוה נראה טעות סופר אלא ארישא קאי דשבועה גבי לוה היא:

אבל קתא ונסכא לא – פירש בקונטרס דכיון דנסכא בת פרעון היא לא קבלו עליה אלא בדמי שוייה וקשיא דבסמוך פריך ממתני' אמאי חייב לימא ליה הא קבילתיה ומאי קושיא שמואל מודה במידי דבר פרעון וליכא למימר דלנהרדעי פריך מדמשני כי קאמר שמואל כו' ובדוחק יש לחלק דמודי רב נחמן בחד נסכא או בתרי נסכא אבל נסכא בהדי קתא מוכחא מילתא דקתא למשכון ונסכא לפרעון ונראה לפרש דה"ק אבל קתא ונסכא לא אלא אבד כל חד לפי מאי דשוייה דאם הנסכא שוייה עשר קתי אבד נסכא אבד עשר חלקים אבד קתא אבד חלק אחד עשר וע"נ לפרש קתא ונסכא לא ואי אבד קתא לא אבד פלגא אלא מאי דשוי דעיקר סמיכת המלוה על הנסכא אבד נסכא אבד כולהו ואי אבד נסכא ברישא אבד פלגא אבד קתא אבד כולה נהרדעי אמרי אפי' אבד קתא ברישא אבד פלגא וגרס ברישא דמילתייהו אבד קתא אבד פלגא:

מתני' בדפריש כי קאמר שמואל בדלא פריש – ר"ח גריס איפכא וכן רבינו תם ומוקי דשמואל בדפריש דאין סברא להפסיד למלוה כל חובו לגמרי היכא דלא פריש ואם תאמר כי מוקי בסמוך פלוגתא דרבי אליעזר ודר' עקיבא בדשמואל אי בדפריש מאי טעמא דר' אליעזר ויש לומר דקסבר ר' אליעזר דאסמכתא בעלמא היא ואפי' כנגד המשכון לא מפסיד כדאשכחן באיזהו נשך (ב"מ דף סו: ושם) דקאמר דבאסמכתא בעלמא לא הוי אפי' אפותיקי למיגבא מיניה ור' עקיבא לא חשיב אסמכתא אלא כגון. אם אוביר ולא אעביד שאין בדעתו להתחייב אלא להבטיח חבירו ולהסמיכו על דבריו שיאמינהו אבל הכא דעתו לכך ולכך אומר כדי לקיים ואפי' מאן דחשיב משחק בקוביא אסמכתא בפרק זה בורר (סנהדרין דף כד: ושם) התם שאני שלא הפסיד אבל הכא שהפסיד משכונו גמר בדעתו להפסיד כל החוב וכל שכן אי שמואל איירי בדלא פירש שאנו צריכים לטעם זה ועוד יש לומר דבלאו אסמכתא פליגי ופריש לאו היינו שפירש בהדיא שיפסיד כל החוב אלא כמו שפר"ח דפריש ואמר אע"ג דלא שוי אלפא זוזי קבלתיה דרבי אליעזר סבר דלענין זה קיבלה שיעכבנו בידו עד שיפרע כל חובו ורבי עקיבא סבר דלהכי קבלו דאם אבד המשכון אבדו מעותיו ואם תאמר בפרק האומנין (ב"מ דף פא:) אמאי לא מוקי מתני' דהמלוה על המשכון שומר שכר אפי' כר' אליעזר ולימא בדפריש מודה רבי אליעזר כדשמואל ויש לומר אי מודה בדפריש ופלוגתא בדלא פירש אמאי לא יפסיד כנגד המשכון לר' אליעזר דישבע ויטול מעותיו משמע אפי' מה שכנגד המשכון דמה שכנגד המשכון חשיב כמפרש והשתא נמי ניחא הא דקאמר דכ"ע לית להו דשמואל דהוה ליה למימר דכ"ע אית להו דשמואל דבשלמא לפי גירסת הספרים והקונטרס דשמואל איירי בדלא פריש לא מ"ל כ"ע אית להו דשמואל דכיון דאפי' לא פירש מפסיד

כל החוב אם כן בדפרישׁ נמי נהי שלא יפסיד כנגד כל החוב מכל מקום כנגד המשכון יפסיד ואמאי לר' אליעזר יטול מעותיו דמשמע אפילו כנגד המשכון אבל לפירוש רבינו חננאל דמוקי שמואל בדפירש הוה ליה למימר דכ"ע אית להו דשמואל ולר' אליעזר ישבע ויטול כיון דלא פירש וטעמא דרבי עקיבא משום דר' יצחק כדמפרש השתא אבל לפי מה שפירש דכנגד המשכון חשיב כמפורש ניחא דודאי ר' אליעזר ליתליה דשמואל מדיטול אפי' מה שכנגד המשכון דלא שייך למימר דלזכרון דברים בעלמא תפיס ליה לענין מה שכנגד המשכון והא דקאמר לקמן למאי תפיס ליה לזכרון דברים בעלמא היינו אי כולי עלמא לית להו דשמואל ואי הוה אמר דאין הלכה כשמואל הוה ניחא טפי הא דלא קאמר דכולי עלמא אית להו דשמואל ומטעם זה פסק רבינו חננאל דאין הלכה כשמואל וכן בה"ג ואין נראה דמכאן אין ראיה דלא הוה מצי לומר כולי עלמא אית להו כדפרישית ואדרבה נראה דהלכתא כוותיה דקיימא לן כרב נחמן בדיני ועוד דלרבה דקיימא לן כוותיה לגבי רב יוסף דבסמוך צריך לאוקמה פלוגתייהו דר' אליעזר ור' עקיבא כדשמואל כמו שמפרש וקיימא לן כר' עקיבא דר' אליעזר שמותי הוא ועוד מדמה לקמן ההיא דאין שוה אלא פלגא לשמואל ובפרק הזהב (בבא מציעא דף מח:) מדמה לרבי יוחנן דאמר בערבון כנגד כולו הוא קונה א"כ ר' יוחנן כשמואל ורב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן ומדשמואל אין ראיה דאף על גב דלענין דינא מיתשיל והלכתא כוותיה בדיני ההיא דערבון לענין איסור איתשיל ולפי פר"ח דאיירי שמואל בדפרישׁ ההיא דערבון איירי נמי בדפרישׁ:

דף מד.

מאי לאו בדלא שוי – פירש בקונטרס דרבי אליעזר לית ליה דשמואל דמשכון שאין שוה כל החוב אין אדם מקבלו אלא לזכרון דברים בעלמא משמע אבל אם שוה כל החוב מודה רבי אליעזר דאבדו מעותיו וי"ס שכתוב בהם בפירוש היכי דמי אי בדשוי מאי טעמא דרבי אליעזר וקשה דבפרק האומנין (ב"מ דף פב. ושם) מסיק מתניתין דהתם דלא כרבי אליעזר ולוקמה כב"ע ובדשוי וי"ל דהתם לפי המסקנא דלא איירי רבי יצחק אלא שלא בשעת הלואתו שאין לחלק בין שוי בין לא שוי שאם יתחייב בדשוי משום דרב יוסף א"כ בדלא שוי נמי יפסיד כנגד המשכון אבל הכא השתא ס"ד דרבי יצחק איירי אפילו בשעת הלואתו הלכך מודה רבי אליעזר בדשוי אבל לא שוי הוי זכרון דברים בעלמא ולא שייכא התם דר' יצחק. ומיהו תימא כיון דרבי יצחק גזירת הכתוב היא מה לי שוי מה לי לא שוי אטו משום דלא שוי לא קרי ביה השב תשיב את העבוט ולך תהיה צדקה

ועוד דמסיק בסוף ותסברא אימר דא"ר יצחק כו' ומעיקרא פשיטא ליה דבשוי יודה ר"א משום דר' יצחק על כן נראה גירסת הספרים דגרסי מאי לאו בדלא שוי פי' מאי לאו אפי' בדלא שוי דרבי עקיבא אית ליה דהפסיד כדשמואל ורבי אליעזר לית ליה דשמואל ואפי' בדשוי יטול כל מעותיו ובסיפא כשהלוהו אלף זוז בשטר מודה ר' אליעזר דאבדו מעותיו משום דאורחא דמילתא כשהלוהו בשטר שאין נותן לו משכון באותה שעה והוי שלא בשעת הלואתו וקני משכון מדרבי יצחק וכי מוקי פלוגתייהו בדרבי יצחק לא פליג ר' אליעזר אדרבי יצחק אלא בשעת הלואתו אבל שלא בשעת הלואתו מודה ר' אליעזר ולא הוי השתא אבדו מעותיו דבסיפא כאבדו מעותיו דרבי עקיבא דההיא דרבי עקיבא אבדו אפי' דמים היתירים על המשכון ובסיפא דוקא שכנגד המשכון דהא הוי טעמא משום דקנה משכון כדרבי יצחק כדפרישית ומה שפירש בקונטרס בסיפא שיש שטר אין צריך משכון לזכרון דברים אבל ברישא שאין שטר הוי משכון לזכרון דברים ולא לגוביינא אין נראה לפרש כך דלמאי דמוקי לה דפליגי בדשוי ליכא למימר לזכרון דברים תפיס ליה דהא לכ"ע אין משמט אפי' משכנו בשעת הלואה כדפרישית בגיטין (דף לז. ד"ה שאני) ובכל שעה (פסחים דף לא: ד"ה בדר"י):

לא בדשוי וקמיפלגי בדרבי יצחק – תימה דלימא דבהא פליגי דמר סבר כיון דשוי תפיס ליה בשביל החוב ורבי אליעזר סבר אע"ג דשוי לא נקיט ליה לענין שיפסיד החוב אבל בדלא שוי כ"ע לית להו דשמואל ולפר"ח דמוקי שמואל בדפריש ניחא דכיון דאפי' בדפריש לית להו דשמואל סברא הוא דבשוי בסתם לא תפיס ליה לענין שיפסיד החוב באבידת המשכון:

צדקה מנין – דלא מיקריא צדקה אא"כ מחסרו ממון:

מכאן לבע"ח שקונה משכון – נראה דאין מתחייב באונסין אלא הוי כמו שומר שכר כדמוכח ס"פ האומנין (ב"מ דף פב. ושם) דבעי לאוקמא הא דתנן הלוהו על המשכון ש"ש במשכנו שלא בשעת הלואתו וכדרבי יצחק וכן מוכח בה"ג דשומר שכר הוי:

שומר אבידה רב יוסף אמר כו' ורבה אמר כו' – פסק ר"ח דהלכה כרב יוסף דאמר בפרק אין בין המודר (נדרים דף לג:) דכ"ע אית להו פרוטה דרב יוסף ואין נראה ראיה משם כלל דרבה נמי מודה דאי אתי עניא דלא בעי למיתב ליה דאטו מי לית ליה העוסק במצוה פטור מן המצוה אלא דס"ל דמשום הנאה פורתא כזאת דלא שכיחא לא חשיב שומר שכר וקצת משמע באלו מציאות (ב"מ דף לא. ושם) דהלכה כרב יוסף גבי ההיא דדריש התם השב תשיב אין לי אלא לביתו לגינתו ולחורבתו מנין ת"ל תשיבם מ"מ ודייק סתמא דהש"ס ה"ד אי דמינטרא פשיטא אי דלא מינטרא אמאי לעולם דמינטרא והא

קמ"ל דלא בעינן דעת בעלים וכדרבי אלעזר והיינו כרב יוסף כדמוכח בריש הכונס (ב"ק דף נז. ושם) דפריך מינה רבה לרב יוסף ובעי למידק דמרבינן חורבתו שאינה משתמרת דאי משתמרת היינו ביתו אלמא שומר חנם הוי ומשני רב יוסף לעולם דמינטרא וכרבי אלעזר וי"ל דרבה קיבלה מרב יוסף משום דלדידיה נמי לא ניחא דהא מודה רבה לרב יוסף בבעלי חיים דנקטו להו ניגרי ברייתא דבעו נטירותא יתירתא כדאמר התם וקרא בבעלי חיים כתיב לא תראה את שור אחיך והיה צריך לדחוק דרבוייא דקרא אוכן תעשה לשמלתו קאי אי נמי בכפותין ועוד דהוה צריך לומר דאסמכתא בעלמא היא דהא טעמא דרבה דהוי ש"ח משום דמאי הנאה קממטי ליה א"נ איצטריך קרא לאשמועינן דלא ניחשביה ש"ש משום פרוטה דרב יוסף או משום דרחמנא שעבדיה בע"כ ועי"ל דרבה לא קיבלה אלא מתחלה לא עלה על דעתו להוכיח דינו מזה אלא לאסמכתא בעלמא נקט קרא לדבריו ובריייתא דהכונס (שם) דדריש מקרא דהוי ש"ח אסמכתא היא ורבה נמי מודה דעיקר קרא לא אתא אלא כדרבי אלעזר כדמסיק הש"ס בפרק אלו מציאות (ב"מ דף כט. ושם) וסוגיא דהתם אתיא נמי כוותיה וה"פ אי דמינטרא למר מגניבה ולמר מפשיעה פשיטא דלאשמועינן דש"ח הוי לא איצטריך קרא כדפרי' ומינטרא דאלו מציאות לרבה כלא מינטרא דהכונס (ב"ק דף נז. ושם) ולפירוש הקונטרס נראה היה דהלכה כרב יוסף דפירש לימא דרב יוסף תנאי היא ומילתיה דרבה ודאי תנאי היא דר"ע לית ליה דרבה וקי"ל כר"ע אבל אין לפרש כן אלא אדרבה אית לן למימר דרבה ודאי לאו תנאי היא אלא כ"ע אית להו דרבה ובדשמואל קמיפלגי ור"ע מודה דש"ח הוי על המשכון מה שהוא יותר על החוב אבל כנגד החוב מפסיד מטעמא דשמואל אפי' לפר"ח אע"ג דלא פריש כמפורש דמי כדפרי' לעיל ומתני' דסלע הלויתני עליו צ"ל דאבד המשכון היינו בפשיעה דאי לאו הכי לא היה מחייב במה שהוא יתר על החוב ואדרבה יש להוכיח דהלכה כרבה כדמסיק הש"ס בהאומנין (ב"מ דף פב. ושם) אלא מחוורתא מתני' דלא כרבי אליעזר והשתא לוקמה כר"ע לרב יוסף במלוה שא"צ למשכון אלא משום דקי"ל כרבה דמסיק אליבא דהלכתא ועוד ראיה מפרק א"מ (שם דף כט. ושם) גבי פלוגתא דרבי טרפון ור"ע דמה יהיו בדמים מוכח בגמ' לרב יוסף דמשום דשרו ליה רבנן לאישתמושי בהו הוי עלייהו שואל ובס"פ המפקיד (בבא מציעא מג.) גבי מפקיד מעות אצל שולחני ס"ל לר"נ דקיימא לן דהלכתא כוותיה בדיני דאף ע"פ שמשתמש בהן לא מחייב באונסין והיינו דלא כרב יוסף ואין לחלק משום דגבי אבידה בלא"ה הוי ש"ש בלא היתר תשמיש לפיכך על ידי היתר תשמיש נעשה שואל דאטו אם יוסיף שכר לש"ש יעשה שואל ועוד דקי"ל כרבה לגבי רב יוסף בר משדה ענין ומחצה אע"פ שיש מפרשים דהיינו דוקא במילי

דבבא בתרא ליתא דבפרק מי שאחזו (גיטין דף עד: ושם) פריך והא קי"ל כרבה והשתא הא דאמרי' בפ"ק דפסחים (דף ה:) גבי חמץ כיון דאילו מיגניב או מיתביד ברשותייכו קאי כדידכו דמי היינו מיגניב או מיתביד באונס דאי לא מחייב באונסין אפי' מיחייב באחריות גניבה ואבידה אין זקוק לבער דאי לאו הכי ישראל שהלוה לעכו"ם על חמצו יאסר בהנאה בלא דר' יצחק ורבנן נמי אמאי פליגי שהרי חייב באחריות גניבה ואבידה מדשמואל דקיימא לן כוותיה כיון דקיימא לן כרבה אלא ודאי כיון דלא מיחייב באונסים לא מיקרי חמצו מיהו מדרבי יצחק אע"ג דלא מיחייב באונסים כדפרי' לעיל אסור בהנאה כיון דקני ליה והוי שלו אבל שומר לא מיחייב לבער אם לא מקבל עליו אחריות אונסים מיהו אי הוה פסקינן כרב יוסף לא היינו צריכין לומר שצריך אחריות אונסים לענין חמץ דאיצטריך דרבי יצחק לאסור חמצו של עכו"ם הממושכן ביד ישראל דפרוטה דרב יוסף לא שייך בעכו"ם דליכא מצוה ועוד דאפי' שומר שכר גמור לעכו"ם לא מחייב דגבי שומרים כתיב רעהו ואיכא למעוטי עכו"ם כמו הקדש ובה"ג בהלכות פסח כתב דחייב לבער אם קיבל אחריות דגניבה ואבידה:

דף מד:

ורב יוסף אמר כשומר שכר – וא"ת דאמרינן בר"ה (דף כח) המודר הנאה מחבירו מותר לתקוע לו תקיעת מצוה והמודר הנאה מן המעין מותר לטבול בו טבילה של מצוה ואמאי הא מיתהני לרב יוסף דחשיב ליה בהכי כשומר שכר ויש לומר דשאני שומר אבידה ומשכון דכמה פעמים שיתעסק בה לשוטחה לצרכה ולהצניעה יפטר מליתן לו אבל התם יכול לכוין לתקוע ולטבול במקום שלא יבא שם עני באותה שעה:

במלוה צריך למשכון – פירש בקונט' להשתמש ומנכה מן החוב דמי שכירות המשכון כי הא דאמר בפ' האומנין (ב"מ דף פ:) שוכר אדם משכונו של עני מפני שאינו אלא כמשיב אבידה לבעלים ור"ח פירש צריך למשכון שאינו רוצה להלוות לו בלא משכון וקשה דאטו משום הכי לאו מצוה קא עביד:

אלא לאו כנגד חובו ובדשמואל קמיפלגי – ואע"ג דלמאן דלית ליה. דשמואל גבי אבד המשכון אינו מפסיד אפי' כנגד המשכון הכא מכל מקום נגד המשכון אינו משמט דגבי אבידה ודאי כיון דלית ליה דשמואל לא נקיט למשכון לענין שיפסיד:

מתני' כל הנשבעין – ואלו נשבעין ונוטלין כו'. תימה דלא חשיב ההיא דתנן לעיל (דף מג.) מי נשבע מי שהפקדון אצלו למאי דמוקי לה אסיפא דרישא וכל הני דתנן לקמן בפירקין (דף מה.) הפוגמת כתובתה ועד אחד מעידה שהיא פרועה כו' וליכא לשנויי

דתנא ושייר כיון דתני ואלו כדאמרינן בפ"ק דקדושין (דף טז: ושם) ויש לומר דלא חשיב אלא הנהו שאין כנגדן ראויין לישבע:

התקבלת מהן דינר זהב – משמע שהוא כ"ה דינר כסף וה"נ מוכח בהדיא בריש הזהב (ב"מ דף מד:) וקשה לר"ת דאיך נשתנה כל כך דעכשיו אין זקוק של זהב יותר מי' זקוקים של כסף ואומר ר"ת דדינר זהב עב משל כסף והיה שוקל כפליים וכן משמע באלו טריפות (חולין דף נה:) שהיה משונה בעביו מדנקט אם נשתייר כעובי דינר זהב גבי ניקב הטחול לפיכך שוה כ"ה שהזהב שוה י"ב של כסף כדמוכח באגדת שמואל דפריך קראי אהדדי דבספר שמואל (ב כד) כתב גבי גורן ארונה כסף חמשים שקלים ובדברי הימים (א כא) כתיב שקלי זהב שש מאות ובפ' בתרא דזבחים (דף קטז: ושם) משני עלה שגבה מכל שבט נ' אבל במדרש משני שנתן לו שש מאות שקלי כסף שהם נ' של זהב וקרא דשמואל ה"פ כסף כל כך שהם נ' של זהב ודברי הימים שש מאות מכסף שהן נ' שקלים זהב דהיינו י"ב חלקים ודינר היתר אור"ת שהיו נותנין אותו להכרע כדמוכח בפרק יש בכור (בכורות דף נ. ושם) גבי פדיון הבן דקאמר יהיב ליה דינר דמזבנן בכ"ה זוזי דל זוזא ושתותא והנך לפדיון הבן והשתא אמאי לא קאמר דל חומשא דזוזא ושתותא היינו חומשא אלא משום דההוא זוזא שלא היה אלא להכרע מזכיר אותו בפני עצמו וכן מוכיח בפ"ק דשקלים (דף ב.) דהכרע אחד מכ"ה דמפרש במתני' כמה הוא קולבון חכמים אומרים חצי מעה ומחצית השקל הוא י"ב מעות דשקל דקרא הוא סלע ומה שאמרו חכמים ליתן סלע ופונדיון לכל שנה לפודה בית זרע חומר שעורים שהוא פונדיון יותר על נ' שקלים הכתוב בקרא למ"ט שנים אותו פונדיון לא בא להכרע אלא נקט סלע ופונדיון משום דאי אפשר לצמצם ולומר סלע ופונדיון חסר משהו שלא היה עולה אותו חסרון יותר פחות משליש פרוטה:

דף מה.

גדולות מכלל דאיכא קטנות – תימה דלא דייק הכי בפרק השולח (גיטין דף לו.) דאמר רשב"ג תקנה גדולה התקינו שיהיו העדים מפרשין שמותיהן בגיטין כו' ובהגוזל קמא (ב"ק דף קג:) א"ר אליעזר בר צדוק תקנה גדולה התקינו שאם היתה היציאה יתירה על הקרן כו' וי"ל דהתם קרי ליה גדולות לפי שהיה בה צורך גדול והכא דייק מדאמר שנו כאן:

עקרוה רבנן שבועה מבעל הבית - אף על גב דכופר הכל פטור דלא נתקנה שבועת היסת עד בימי רב נחמן מ"מ על בעל הבית שייכא טפי ועוד דאפילו במודה במקצת שדיוה אשכיר:

בעל הבית טרוד בפועליו - ולא פלוג בין פועל אחד ליש לו פועלים הרבה ובירושלמי קאמר עסקיו מרובין:

וניתב ליה בלא שבועה - וא"ת ולא יהא ברי של בעל הבית אלא כאיני יודע והניחא למ"ד בהשואל (ב"מ דף צז:) ברי עדיף אלא למ"ד לאו ברי עדיף אמאי וי"ל דהוי כמנה לי בידך והלה אומר איני יודע אם החזרתיו לך דחייב לכ"ע כדמוכח בהגוזל בתרא (ב"ק דף קיח.) וא"ת אכתי אמאי ניתיב ליה בלא שבועה וכי אי אפשר להיות בשום פעם שיהיה ברי שלו טוב דפעמים יהיה כדבריו דהא רבי יהודה לא מיחייב אלא בהודאה במקצת וי"ל דנהי דרבי יהודה לא חשיב לגמרי כאיני יודע רבנן מיהא חשבי ליה כודאי שכח:

כדי להפיס דעתו של בעל הבית - הכא ודאי שהוא עומד וצוח שפרע שייך תקנה כדי להפיס דעתו אבל בההיא דהגוזל בתרא (שם) דקאמר איני יודע אם החזרתיו לך אין צריך לתקן:

דף מה:

אפילו קצץ נמי - וא"ת והא ה"ל כאיני יודע אם גזלתיך דפטרי רב נחמן ורבי יוחנן בהגוזל בתרא (שם) ובהשואל (ב"מ דף צז:) וי"ל דהתם לא מודה מידי אבל הכא שמודה במקצת ה"ל כמנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי אלא נ' ונ' לא ידענא דאמרינן התם מתוך שאינו יכול לישבע משלם:

קציצה ודאי מידכר דכירי אינשי - לא קאמר המע"ה ואי לא מייתי ראיה מפסיד אלא ישבע בעה"ב ויפסיד אומן כדאמר לקמן וא"ת ולישני ליה כגון ששכרו שלא בעדים ונאמן מתוך שיכול לומר לא שכרתיך מעולם כדאמרי' בסמוך וי"ל דשאני הכא דמודה במקצת לא היה יכול להעיז ולכפור הכל אי נמי דלקמן מוקי לה בשכרו בעדים דומיא דרישא:

אי הכי אפילו עבר זמנו נמי - אע"ג דאין שייך כאן אי אמרת בשלמא אין לחוש שעדיין לא פירש שום טעם ואע"פ שפירש רב נחמן משום כדי חייו לא משמע דקאי אהא אי הכי:

כי מטא זמן חיוביה רמי אנפשיה ומדכר - וא"ת ימתינו לעולם עד למחר ואי לא מדכר יהא שוכר זה צריך להביא ראיה ועוד אמאי עקרוה רבנן לשבועה מבעה"ב הא כיון דמיחייב שבועה רמי אנפשיה וי"ל כיון שהתחיל לכפור שוב לא יודה ואין נותן לב להיות נזכר פן יהא מוחזק שקרן ועי"ל דהא חזקה דאין בעה"ב עובר על בל תלין לא מהניא

אלא כי איכא חזקה בהדה חזקה דאין שכיר משהא שכרו וכשתובעו בב"ד והצריכוהו להמתין עד למחר הרי לא שהה:

וכי שכיר עובר משום בל תגזול – אע"ג דהך חזקה איכא נמי גבי בעה"ב חמיר ליה לאיניש חד לאו כתרי לאוי ועוד דבלאו הכי משני שפיר וא"ת דמה בכך דאין שכיר עובר בבל תגזול מ"מ כיון דבעה"ב רמי אנפשיה ומדכר ה"ל ברי וברי ופטור כיון דכופר הכל ויש לומר דטעמא דרמי אנפשיה ומדכר לא חשיבא כחזקה דשכיר וכי משני הכא תרי חזקי לא בא לומר דעדיפי מדשכיר אלא שקולות נינהו:

מתוך שיכול לומר לא שכרתיך מעולם – תימה מה מועיל כאן מגו דאין שייך מגו אלא לענין שלא לחושדו שמשקר במזיד אבל הכא שפיר מהימנינן ליה דודאי הוא סבור שפרע אלא שאנו תולין ששכח לפי שהוא טרוד בפועליו דאטו משום מגו יהא נזכר יותר ואין שייך כאן מגו כלל והכי מוכח בריש האשה שהלכה (יבמות קיד, ב) (ושם) דלא מהימנא לומר מת במלחמה במגו דאי בעיא אמרה מת על מטתו משום דאמרה בדדמי וסבורה לומר אמת ואין לנו להאמינה במה שהיא שמא טועה מתוך שהיתה יכולה לשקר ואע"ג דבההיא שמעתא גופה מיבעיא לן בהחזיקה היא מלחמה בעולם מי אמרינן מה לה לשקר מגו דאי בעיא אמרה שלום בעולם התם דוקא מיבעיא לן כיון דדייקא כולי האי שמחזקת מלחמה וי"ל דהכא כיון דאין טוען שמא אלא ברי ואומר ודאי שלא שכח אין לנו להחזיקו כמשקר כיון דאית ליה מגו אבל כשאין לו מגו אינו נאמן דשמא שכח מחמת שהוא טרוד בפועליו ומחמת שסבור שפרע טוען ברי אף על פי שמסופק [ועיין תוספות כתובות פז ב ד"ה דמיפרע]:

מתוך שיכול לומר להד"מ יכול לומר נאנסו – תימה לפירוש הקונטרס שפירש בהגוזל קמא (בבא קמא קז, א) (ושם) דבפקדון שיכול להעיז אפילו כופר הכל חייב א"כ כי אמר נמי להד"מ חייב שבועה ולפר"ת נמי דלא מיחייב שבועה לא בכפירה ולא בנאנסו אא"כ הודה במקצת קשה דאפילו רבי חייא בר אבא ורמי בר חמא דלא מחייבי בהודאה ונאנסו בלא כפירה בהודאה וכפירה בלא נאנסו מודו דחייב דכמה משניות לעיל לא מזכיר גבי פקדון נאנסו כלל ובהלואה נמי דילפינן מפקדון מחייבינן בכפירה והודאה אע"ג דלא שייך נאנסו אם כן כשמודה במקצת כי אמר נמי להד"מ אההיא דנאנסו מחייב וליכא מגו וליכא למימר דפריך כי נמי הודה יהא נאמן אההיא דנאנסו (אם) מתוך שיכול לומר אההיא דהודה להד"מ דא"כ תקשה ליה מכל מודה מקצת שיהא נאמן במגו דאי בעי כופר הכל אלא ודאי התם לא שייך מגו דאין אדם מעיז לכפור הכל מיהו לפריב"א דמפרש דבטענה דשייכא בפקדון דהיינו נאנסו מיחייב כופר הכל אתיא שפיר הכא

דפריך מתוך שיכול לומר לא היו דברים מעולם והוי פטור כיון דליכא הודאה כי אמר נאנסו פטור אע"ג דאין זה מגו טוב דאין אדם מעיז לכפור הכל אבל נאנסו דאין חבירו מכיר בשקרו נוח לו לטעון מ"מ פריך שפיר לשמואל דאית ליה כי האי מגו דנוח לו לומר טפי נתתי לך שכרך שלא יחשדהו השכיר כמשקר במזיד לפי שהוא טרוד והשתא ניחא דפריך אדשמואל טפי ולא פריך אמאי דאמרינן מגו בכל התורה:

בעדים אין צריך כו' – תימה דאמרינן בריש ח"ה (בבא בתרא כט, א) (ושם) דמשכחת חזקה דג' שנים כגון דאתו בי תרי ואמרו אגרנא מיניה ודיירנא ביה תלת שנין ופריך הני נוגעי בעדות הן דאילו אמרי הכי אמרינן להו הבו אגרא להאיך ומאי קשיא הא אין צריך לפורעו בעדים ולהימניה במגו דאי בעי אמר יהיבנא אגרא להאיך וי"ל שלא היו רשאין לומר כן לפי שיראים פן יזכה האחד בדין ויצטרכו ליתן פעם שניה ועוד אמר ר"י דלמאי דתקון רבנן שבועת היסת לא מהימני לומר פרעתי כדאמרינן בהדיא בפרק שני דקידושין (דף מג:):

בשטר צריך להחזיר בעדים – תימה דלהימן בשבועה במגו דאי בעי אמר נאנסו כדמוכח בס"פ המוכר את הבית (בבא בתרא ע, א) (ושם) דבעי מיניה רב עמרם מרב חסדא המפקיד אצל חבירו בשטר ואמר ליה החזרתיו לך מהו ומסיק דמהימן בשבועה ורבא גופיה הכי סבירא ליה דפסיק התם הלכתא כדייני גולה ותי' ר"ת דה"ק צריך להחזיר לו בעדים אם רוצה ליפטר בלא שבועה וריב"א מפרש דהכא צריך להחזיר לו בעדים משום שטרך בידי מאי בעי אבל התם דאיירי בעסקא דפלגא מלוה איכא למימר דאפשיטי דספרא זיירי ליה:

דף מו.

רישא וסיפא בראיה – ואיירי כולה ששכרו בעדים וא"ת ניחזי עדים מאי קאמרי דכה"ג דייק בח"ה (ב"ב דף מה.) בהלכתא דאומן וי"ל כגון דלא ידעי עדים כמה קצץ והתם נמי ה"מ לשנויי הכי ובלאו הכי משני התם שפיר:

לא קצצתי לך אלא אחת – ע"כ איירי כגון דאמר שעדיין לא פרע אותה אחת דאי פרעה כבר ה"ל כופר הכל ובסמוך מוקמי' לה כרבי יהודה דבעי הודאה במקצת וקשה דבעבר זמנו אמאי המע"ה והא מפרש לעיל טעמא משום דחזקה אין בעה"ב עובר בבל תלין ואין שכיר משהה שכרו והכא הרי השהה והרי עבר:

בדרבנן תקנתא הוא – פירוש שצריך לתקן שבועה וגם צריך לעוקרה ממקום שהיא ראויה להיות דהיינו בעל הבית ולא עבדי תקנתא לתקנתא ולא כמו שפירש הקונט'

תקנתא היא כדרב נחמן דאמר משביעין אותו שבועת היסת שהרי אותה שבועה לא היתה בימי תנאים דהתנן אין לך בידי פטור ואמרינן נמי בפ"ב דקידושין (דף מג:) והשתא דתקון רבנן שבועת היסת:

ורבנן סברי דבדרבנן נמי עבדינן תקנתא – לא דמי להא דאמרי' בפרק שבועת הדיינין (לעיל דף מא.) גבי שכנגדו חשוד על השבועה דמדרבנן לא מפכינן שבועה דתקנתא לתקנתא לא עבדינן דהתם בתחלה נתקנה על החשוד ולא רצו לעוקרה אבל הכא מעיקרא מתקניגן' לה על השכיר:

עביד איניש דגזים ולא עביד – פירש ברוקח דוקא בסתם אדם אבל במוחזק לכך לא וכן נראה וא"ת בלאו הכי מהימן במגו דאי בעי אמר דזבנה מיניה דמהימן כדאמרינן בח"ה (ב"ב דף לו.) האי מאן דנקיט מגלא ותובילא בידיה ואמר איזיל ואגדריה לדקלא דפלניא דזבניה ניהלי מהימן דלא חשיד איניש למיגדר דקלא דלאו דיליה וי"ל דהתם איירי בלקיטת פירות ולהכי נקט מגלא ותובילא ולשון גדירה דשייכא בלקיטת תמרים ולהכי נאמן שדרך הוא למכור פירות אבל הכא איירי בקציצת הדקל ולהכי נקט נרגא ואיזיל ואקטליה דאין דרך למכור אילן העושה פירות לקציצה וכן מוכח בהדיא בהחובל (ב"ק דף צא: ושם) דלא מהימן אקציצה דאוקי הא דתניא שורי הרגת נטיעתי קצצת והלה אומר אתה אמרת לי להורגו אתה אמרת לי לקוצצו פטור בשור העומד להריגה ואילן העומד לקציצה:

בטוענו כלים הניטלין תחת כנפיו – והכירו העדים במקצתם והוא טוען שהטמין יותר ממה שראו העדים והיה נראה מתוך פי' זה דאין הלכה כר' חייא דאמר בריש ב"מ (ד' ג.) מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום והעדים מעידים שיש לו נ' נותן לו נ' וישבע על השאר שלא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים מק"ו דהא הכא לא חשיב העדאת עדים כהודאת מקצת מדקאמר ר' יהודה עד שתהא שם הודאה במקצת הטענה ור"י אומר דאינה ראיה דאיכא לאוקומי כגון שהחזיר לו כבר מה שראו העדים וממאי דאמרי' התם אם איתא לדר' חייא קמייתא אינה ראיה דה"נ אמרי' פ' המדיר (כתובות דף ע:) אם איתא לדרב הונא דאמר יכולה אשה שתאמר כו' ואע"ג דפסיק התם בפרק בתרא (דף קז:) כוותיה וקצת היה נראה להביא ראיה דהלכה כר' חייא כדמוכח בפ"ק דב"מ (דף ה.) דר' חייא כרבנן דר"ג דפטרי טענו חטין והודה לו בשעורין דמוקי תרי קראי הוא וזה חד להודה במקצת הטענה וחד להודה ממין הטענה והכי קיימא לן דפטור וה"ר יוסף בה"ר ברוך אומר דאינו ראיה דאפילו מאן דפטר בטענו חטין והודה בשעורין אפשר דפליג אדרבי חייא משום דאיכא למיפרך מה להצד השוה שבהן שכן אינן בתורת הזמה

ור' חייא תורת הזמה לא פריך כדאמרי' התם וכן צריך לומר לר' יוחנן דפליג אדר' חייא בירושלמי דפרק קמא דבבא מציעא אע"ג דפטר בטענו חטין והודה בשעורים לעיל וע"כ צריך לומר דפריך תורת הזמה: בקונטרס גרסי' ולא אמרן אלא בדברים העשוין להשאיל ולהשכיר פי' הא דאינו נאמן וקשיא לרבינו תם דקאמר בסמוך דרבא אפיק זוגא דסרבלא וספרא דאגדתא מיתמי בדברים העשוין להשאיל ולהשכיר משמע דמההוא טעמא לחוד מפיק וכן בפרק המקבל (ב"מ דף קטז. ושם) לא מדכר אלא ההוא טעמא לחוד ונראה לר"ת כגר"ח ושערים דרב האי דגרסי ובכולהו לא אמרן אלא בדברים שאין עשוין להשאיל ולהשכיר אבל דברים העשוין להשאיל ולהשכיר אינו נאמן וה"פ ובכולהו לא אמרן דנאמן לומר לקוחין הן בידי אלא בדברים שאין עשוין להשאיל ולהשכיר וכגון דהוי איניש דצניע או דברים שדרכן להטמין או בעה"ב העשוי למכור את כליו אבל דברים העשוין להשאיל ולהשכיר אינו נאמן אפי' איכא כולהו לטיבותא ואפי' אומר בעה"ב גנובין הן דהא גודרות אין להם חזקה אפילו זה אומר גנובין דדברים העשוין להשאיל ולהשכיר נינהו וכשאומר לקוחין הן בידי לית דין ולית דיין דלא מהימן ור"ח עצמו פי' כפירוש הקונטרס ואין נראה דסוגיא לא מוכח הכי כדפי' ועוד דגר"ח גופיה מוכח דאין לפרש כן מדשינה הכא לומר ובכולהו לא אמרן משמע דלא איירי כשיטה דלעיל דקיימת אאינו נאמן:

דף מו:

וספרא דאגדתא - נראה דכ"ש שאר ספרים שדרך להשאילן יותר כדאמרי' בפרק נערה בכתובות (דף נ.) וצדקתו עומדת לעד זה הכותב ספרים ומשאילן לאחרים ותימה כיון דספרים עשוין להשאיל ולהשכיר הא דתנן בהגוזל בתרא (ב"ק דף קיד:) המכיר כליו וספריו ביד אחר ישבע כמה הוציא ויטול ופריך בגמ' ודלמא איהו אפקיה לקלא ומסיק כגון שלנו בני אדם בביתו ועמד והפגין בלילה וכגון שהיתה מחתרת חתורה ובני אדם שלנו יצאו והכל אומרים נגנבו כליו וספריו של פלוני ואמאי בעי כולי האי ניהמני' במגו דאי בעי אמר שאולין הם בידי דאין האחד נאמן לומר לקוחין הן בידי כיון דעשוין להשאיל ולהשכיר בההוא טעמא לחוד כדפי' לעיל וליכא למימר התם טעמא דאחזוקי אינשי בגנבי לא מחזקינן כדאמרי' הכא דהתם לא קאמר שהוא גנבם אלא אומר שהגנבים גנבום וכמה גנבים איכא בעלמא אר"ת דהתם איירי באדם שאינו רגיל עמו דאנן סהדי שלא השאיל לו ורבא דאפיק הכא היה יודע שבעל הספר היה דרכו להשאיל לאביהם

בחייו ומורי ה"ר דודי תירץ דהתם הוי מגו להוציא דלא אמרי': [וע"ע תוס' ב"מ קטז. ד"ה והא]:

ואפי' שבועת שוא – הק' ר"ת דבפרק זה בורר (סנהדרין דף כז. ושם) אמרינן עבריין אוכל נבילות להכעיס אביי אמר פסול ורבא אמר כשר רשע דחמס בעינן ופריך מדתניא אל תשת רשע עד אלו הגזלנים ומועלין בשבועה מאי לאו אחת שבועת שוא ואחת שבועת ממון אלמא לא בעינן רשע דחמס לא אידי ואידי שבועת ממון והשתא אמאי לא פריך ממתני' דפסל בהדיא נשבע לשוא לשבועה ולא פליג שום תנא וה"ה דיפסל לעדות וי"ל דהתם גבי עדות מכשרינן נשבע לשוא כיון דלא הוי רשע דחמס אבל הכא שהוא כבר רע לבריות אם הוא משקר וכופר ממון וכבר משנשבע לשוא הוי רע לשמים הלכך הוי פסול לשבועה:

אבל שבועת בטוי דאיכא למימר בקושטא משתבע לא קתני – מכאן רצו לדקדק דמי שעבר על החרם לא יפסל לשבועה כיון דבשעת קבלת חרם איכא למימר בקושטא משתבע ואר"ת דפסול הוא והכא לא קאמר אלא דלא קתני פי' דלא קמיירי במידי דבקושטא משתבע וראיה מפרק הכותב (כתובות דף פה. ושם) דאמרי' ההיא איתתא דאיחייבא שבועה בבי דינא דרבא אמרה ליה בת רב חסדא ידענא בה בההיא איתתא דחשידא אשבועה ובה"ג גרס ידענא בה בההיא איתתא דמפקא שם שמים לבטלה ופירושו שנשבעת ואינה מקיימת כגון שלא תאכל ואוכלת ואפכה רבא אשכנגדה אע"ג דאיכא למימר בקושטא משתבע חשיב ליה חשודה:

דף מז.

הלכתא מאי א"ל לא ידענא – והא דאמרי' בסמוך עבד רב נחמן עובדא יחלוקו זה היה אח"כ והא דפריך מינה לקמן אם איתא אלמא מספקא ליה והא רב נחמן כו' ידע הש"ס דכי אמר אם איתא כבר עבד עובדא:

הוה יתיב ר' אבא קמיה – משמע שהיה תלמידו והא דקרי ליה לעיל ר' אמי רבותינו הכי נמי מצינו בפרק חבית (שבת דף קמו:) שקרא רב רבותינו לרב כהנא ורב אסי שהיו תלמידיו אבל קשה מפרק אלו מציאות (ב"מ דף כד:) דר' אמי אשכח פרגיות שחוטות בין טבריא לצפורי אתא לקמיה דר' אבא אמר ליה זיל שקול לנפשך אלמא לא היה רבי אבא תלמידו ולספרים דגרסי אתא לקמיה דר' אסי ניחא טפי דאע"ג דר' אמי היה יותר גדול מרבי אסי דבכל מקום מזכיר ר' אמי קודם ר' אסי ובהניזקין (גיטין דף נד:) גמרא דהמטמא והמדמע והמנסך אמרינן ההוא דאתא לקמיה דר' אמי א"ל ר' אסי רבי אתה

אומר כן מכל מקום היה חבירו והיה רבי אמי בא ליטול עצה ממנו ועוד י"ל דלאחר זמן היה ר' אמי ראש והיו באים הדיינין לפניו:

כיון דאמר חטפי הוה ליה כגזלן - פירש' בחזקת הבתים (ב"ב דף לד.):

מתוך שאינו יכול לישבע משלם - דוקא בחשוד שלא יפקיעו ממונו ממנו ותקנו להפך שבועה אבל הכא ובחמשים לא ידענא משלם וה"נ במתני' כיון שמוטל' על יתומין שבועת אביהם ואין יכולין לישבע משלמין בני הלוה דלא שנא מחויב התובע שבועה ולא שנא מחויב הנתבע שבועה ואין יכול לישבע אותה שחייב אותו משלם הנתבע תימה דמשמע הכא דרב נחמן דעבד עובדא יחלוקו כר' יוסי דלית ליה דר' אבא וקשה לר"י דבפרק השואל (ב"מ דף צז: ושם) אמרי' אמתני' דשואל את הפרה שאלה חצי יום כו' לימא תיהוי תיובתא דר' יוחנן ורב נחמן דאמרי תרוייהו מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור ומשני כגון שיש עסק שבועה ביניהן כדרבא דאמר רבא מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי אלא חמשים וחמשים איני יודע מתוך שאינו יכול לישבע משלם והיינו כר' אבא וי"ל דרב נחמן ודאי לית ליה דר' אבא אלא דמוקי מתני' דהשואל (שם) כר' מאיר וכמו שמפרש רבי אבא מילתיה דר' מאיר ואיהו סבר כר' יוסי והשתא נמי ניחא הא דלא מוכח בפרק קמא דכתובות (דף יב: ושם) דהא דרב יהודה דאמר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע חיי' דשמואל היא דהא לא מצי מוקמי מתני' דהשואל כגון שיש עסק שבועה ביניהן וכדרבא דהא פליג הכא אדר' אבא והשתא ניחא דשמואל מוקי מתניתין כתנא דבסמוך ומסייע ליה לדר' אבא מיהו סבר כר' שמעון בר' טרפון דדריש לקרא למילתא אחריתי ופליג אדר' אבא ע"ק לר"י דבחזקת הבתים (ב"ב דף לג: ושם) משמע דהלכה כר' אבא דקאמר סברוה רבנן קמיה דאביי למימר היינו נסכא דר' אבא אעובדא דהתם ומסיק נמי אלא אי דמי הא דר' אבא כו' ואילו לקמן (דף מח:) אמרינן האי דיינא דעבד כרב ושמואל עבד ודעבד כר' אלעזר עבד ור' אלעזר סבר כר' אבא דנוטלין היתומין ולא מפסידין משמע דמילתא דרב ושמואל עיקר כמו ר' אבא ועוד תימה דבכל מקום קיימא לן כרב נחמן בדיני ולקמן קאמר דעבד כרב ושמואל עבד כר' אלעזר עבד ורב נחמן דאמר יחלוקו לא מדכר כלל משמע דלית הלכתא כוותיה ורבינו תם פירש בספר הישר דהלכתא כרב נחמן דאמר יחלוקו כששניהם חשודים דקיימא לן כוותיה בדיני וכר' אבא בנסכא כדאמרי' בחזקת הבתים (שם) וכן בחמשין לא ידענא כדאמר רבא בהשואל (ב"מ דף צח. ושם) ורב נחמן נמי סבירא ליה כר' אבא בנסכא ובחמשין לא ידענא מתוך שאין יכול לישבע משלם וכ"ש נמי דהוה לן למימר כשהתובע מחויב שבועה דמפסיד אלא משום דשבועת התובע לא הוה אלא מדרבנן ואין מפסיד [ולא]

משלם כשאין יכול לישבע אלא במחויב שבועה דאורייתא ולהכי ביתומין מן היתומין ומת לוה בחיי מלוה או בפוגם שטרו דהויא שבועה דרבנן נשבעין שבועת יורשין ונוטלין ולא מפסידין לרב נחמן ור' אבא ובשניהן חשודין מפסיד התובע חצי אף על גב דלא רמיא עליה אלא שבועה דרבנן וטעמא משום דקנסינן ליה לפי שהוא חשוד ולרב ושמואל אית להו דאפילו בשבועה דרבנן מתוך שאינו יכול לישבע מפסיד הכל ובשניהן חשודין נמי מפסיד התובע הכל דחזרה שבועה לסיני וביתומין מן היתומין דוקא דעבד כרב ושמואל עבד ולא בפוגם את שטרו כדאמרינן לקמן הבו דלא לוסיף עליה ור' אבא נמי סבירא ליה לדרב נחמן בשניהם חשודין דהלכה כרבי יוסי דאמר יחלוקו מטעמא דפרישית והא דקאמר רבותינו שבארץ ישראל ר' אבא לאו משום דסבר כר' מאיר אלא דר' אבא אית. לן לפרושי מילתא דר' מאיר דחזרה למחויב לה ומשלם כדאשכחן דסבר ר' אבא בעלמא: (הגה"ה) ועוד י"ל דטעמא דרב נחמן בששניהם חשודים משום כיון דמחויב התובע נמי שבועה מדרבנן ואין יכול לישבע מפסיד החצי וזה התירוץ אין נראה דאם כן היתומים מן היתומים נמי יסבור רב נחמן ור' אבא כשמואל מתוך שאין יכולין בני המלוה לישבע יפסידו ובכולה שמעתין משמע דפליגי ואם בני הלוה נמי חשיבי דאין יכולין לישבע מכל מקום לא יפסידו כי אם החצי ואמאי לרבי אלעזר נשבעין ונוטלין הכל ומשמע דר' אלעזר הוי כר' אבא ורב נחמן (ע"כ הגה"ה): אבל קצת קשה דמנא ליה להש"ס בסמוך דרב ושמואל לית להו דר' אבא בנסכא ובחמשין לא ידענא דקאמר האי שבועת ה' מאי דרשי ביה ונראה דאם איתא דאית להו מתוך שאינו יכול לישבע משלם היה להם לבני לוה לפרוע החצי מתוך שאינן יכולין לישבע שפרעו כדפי' בקונט' אלא ודאי לית להו האי סברא לענין לשלם אלא לענין להפסיד וצ"ע:

דף מז:

אי אמרת בשלמא אביו כי האי גוונא מיחייב – תימה למ"ד בפ' השואל (ב"מ דף צז: ושם) מנה לי בידך והלה אומר איני יודע חייב דברי עדיף היכי מוקי לה האי קרא אי בני' ידענא ובני' לא ידענא בהא ליכא חיוב שבועה לאבא אלא חיובא דממון דברי עדיף וי"ל דמוקי לה כרב ושמואל דבסמוך א"נ ה"ק הכתוב שבועת ה' תהיה בין שניהם היכא דשייכא ומי שאינו יכול לישבע משלם ולא כן היורשין דפטורין כשאין יכולין לישבע:

חלה על שניהם – ונענש המשביע אפי' הדין עמו כדפי' בקונטרס בריש הדיינין (לעיל דף לט:) וכן נראה דהא דריש התם בברייתא ובאה אל הגנב זה הגונב דעת הבריות שתובע ממון ממי שאינו חייב לו ובתר הכי פריך משביע אמאי קאי בסורו ומשני משום דר'

שמעון בן רבי טרפון ומדאיצטריך לאתויי הך ושביק ברייתא גופה משום דמיירי אפי' הדין עמו:

בהדי סהדי שקרי למה לי – תימה דרבא אומר במרובה (ב"ק דף עב: ושם) ובמכות (דף ד ושם)) דעד זומם חידוש הוא דמאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני אדרבה הא דמכשרינן למזים הוי חידוש דהא בהכחשה תרוייהו פסולים לרב חסדא ואומר ר"י דרבא סבר כרב הונא דבריש חזקת הבתים (ב"ב דף לא: ושם) מסיק אדרב נחמן ורבא דכ"ע כרב הונא ובסמוך דמשני רבא אליבא דרב חסדא ליה לא סבירא ליה ולמאי דבעי לאוקומי התם רבא כרב חסדא הוה מצי למימר וליטעמיך ועוד דלטעם אחר דלגבי עד זומם דמפרש משום פסידא דלקוחות מצי למיסבר כרב חסדא והלכה כרב הונא מדמוקי רב נחמן ורבא כוותיה בחזקת הבתים וכן פסק ר"ח משום דרב הונא היה רבו של רב חסדא כדאמרינן באלו מציאות (ב"מ דף לג.) ועוד דמתניתין דאחד אומר גבוה כו' דייק לכאורה כרב הונא:

דף מח.

נשבע בעל הבית – תימה דשבועת היסת לא ניתקנה אלא בימי רב נחמן כדמוכח לעיל (דף מו.) [בד"ה בדרבנן וכו'] ואמאי נשבע ויש לומר דמיירי כגון שלא נתן לו עתה כלום ואומר כבר נתתיו לך קודם שנתת לי הפירות מקודם ועוד מפרש ר"ת דמיירי ברישא שמדד החנוני פירות לכליו של בעל הבית ועודם ברשות חנוני ובסיפא נתן בעה"ב דינר בחנות ועדיין לא נטלו חנוני והוי חידוש שנוטלין בשבועה וכולה מתני' איירי בנשבעין ונוטלין עד ואלו נשבעין שלא בטענה וטעמא דנשבעין ונוטלין הואיל ויצאו קצת מחזקת שכנגדם וטעמא דר' יהודה דאין חנוני מודד פירות אלא אם כן קבל הדינר ולוקח בעה"ב בלא שבועה וכן בנתן לו דינר בסיפא אמר רבי יהודה שצריך ליתן לו הפירות דדרכו ליקח דינר ולמדוד פירות דמיירי בחנוני שאין מקיף ולפי זה ה"פ בברייתא דבגמ' אמר ר' יהודה אימתי נחלקו חכמים עלי בזמן שהפירות צבורין ומונחין כו' אבל בזמן שהפשילן לאחוריו מודו לי דהמע"ה וקשה דהאי אימתי לא הוי כשאר אימתי דעלמא דמפרש מילתא דת"ק בין בא לחלוק בין בא לפרש אבל לפי' הקונטרס הוי כשאר אימתי ולא תקשי הא דאמרי' עירובין (ד' פא:) בכל מקום שאמר רבי יהודה אימתי אינו אלא לפרש דברי חכמים והכא בא לחלוק דבכל הספרים גרסינן בפרק חלון (שם) שאמר ר' יהודה במשנה אבל אימתי דברייתא הוי שפיר לחלוק:

רבי יהודה אומר כל שהפירות בידו כו' – הא דלא קאמר ר' יהודה הכא אין דרך חנוני לתת פירות עד שיטול דינר כדאמר גבי שולחני משום דדרך חנוני להקיף אלא דהכא

איירינן באותו שאין דרכו להקיף ולקמן נמי לא שייך למימר כל שהאיסר בידו ידו על העליונה לפי שפעמים בעל הבית נותן איסר בפרוטות והתם לא שייך למימר כל שהאיסר כו' לכך תנא לישנא דליכא למיטעי:

דף מח:

שאמר האב כו' – ות"ק סבר דאפי' הכי אין נוטלין אלא בשבועה דשמא להשביע את בניו אמר כן כדי לאחשובינהו:

דמורו בה התירא – פסק ר"ת דבמלוה למחצית שכר אין יכול להשביעו דכיון דלוקח שכר עמלו לא מורי התירא:

דף מט.

לכל מגלגלין חוץ משכיר – פריצב"א דקמא נקט וה"ה כל הנהו דתני בהדיה כיון שהשבועה לטובתם אין לגלגל עליהם ואין נראה דשבועת שכיר אינה לטובתו דמן הדין היה נוטל בלא שבועה ואין נשבע אלא להפיס דעתו של בעל הבית אלא אמר ר"י דדוקא נקט שכיר משום דשבועתו אינה אלא להפיס לא חייבוהו כל כך שיכול לגלגל עליו ואע"ג דעד אחד מעידה שהיא פרועה אמר בהכותב (כתובות דף פז:) דאינה אלא להפיס דעתו של בעל (הבית) מ"מ שייך גלגול שבועה דאינה פטורה אלא מגזירת הכתוב דאין נשבעין על הקרקעות וגם שכל הנשבעין נשבעין ולא משלמין:

מתני' ארבעה שומרין הן שומר חנם והשואל – אע"ג דשומר שכר כתיב בתר שומר חנם הכא חשיב החמור יותר אחר הקל יותר:

והעדים מעידים שאכלו – ל"ג שגנבו ול"ג נמי טבח ומכר משלם תשלומי ד' וה' דבהגוזל קמא (ב"ק דף קו:) פריך מינה. לרב דאמר הטוען טענת גנב בפקדון משלם תשלומי כפל טבח ומכר משלם ד' וה' והכא קתני שאכלו משלם תשלומי כפל אבל תשלומי ד' וה' לא אע"ג דא"א לכזית בשר בלא שחיטה משמע שאכלו גרסי' וליכא למימר דהתם ברייתא הוא דפריך מינה מדדחיק התם לאוקומיה כר' מאיר והיינו משום דסתם מתני' ר' מאיר היא וארי' הא דלא תנא טבח ומכר משלם ד' וה' אף על גב דאמת הוא משום דבקרא לא כתיב ד' וה' אלא בגנב עצמו:

אמר לאחד שבשוק כו' – בקונטרס ל"ג הכא משביעך אני ואמר אמן דבלא שבועה נמי איכא כפל בגנב עצמו ולפ"ז ל"ג הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם דחומש ואשם ליכא אלא בשבועה ובהגוזל קמא (ב"ק דף קו.) משמע בהדיא דגר' ליה דדייק הודה

מפי עצמו אין אחר עדים לא ומוכח מינה דממון המחייבו כפל פוטרו מן החומש ונקט משביעך משום סיפא:

ראה עדים שממשמשין ובאין כו' – לשמואל דאמר במרובה (שם דף עה. ושם) מודה בקנס ואחר כך באו עדים חייב צריך לאוקומי מתני' כגון שחזרו לאחוריהם וכה"ג משני התם:

דף מט:

מאן תנא שוכר כנושא שכר דמי – משמע דהכי הלכתא:

וחייבין משום שבועת ביטוי – תימה דנימא דיצא לידון בדבר החדש ואין לך בו אלא חידושו כדאמרינן בפרק שלישי גבי שבועת . העדות (לעיל דף כה:) ונראה לי דלא דמי דהתם יצא להקל הילכך הוי חידוש אבל הכא דיצא להחמיר לפי שכופר ממון אין זה חידוש: